

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Augustini Barbosa ... Collectanea doctorum tam
veterum, quam recentiorum, in ius pontificium universum**

In Qvo Dvo Priores Decretalivm Libri Continentvr

Barbosa, Agostinho

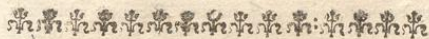
Lugduni, 1669

19. De probationibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95263](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95263)

Buccaron. d. differ. 22. num. 3. vbi differ. 35. num. 8. resoluit quod confessio extrajudicialis etiam geminata non plenè probat in criminalibus, & differ. 36. idem dicit de confessione extrajudiciali etiam iurata.

- 11 In ead. gloss. ibi, Item quod adversarius sit presens, alias non nocet. Dixi sup. n. 10. vers. 1. limita. Ut verò inducat plenam probationem requiritur, quod sit facta non solum parte presente, sed etiam acceptante, Charian. tom. 2. com. opin. lib. 7. tit. 19. n. 266. pag. 301. Brunor. à Sole d. verbo, confessio, n. 3. & 38. quia confessio non acceptata minimè nocet, Menoch. conf. 374. n. 54. Flamin. de resign. lib. 10. q. 8. n. 3. & acceptari potest pro parte, & pro parte non, Brunor. dicto verbo, confessio 1. Guttier. pract. lib. 3. q. 9. n. 33. Cald. Pereira de empt. c. 19. n. 43. Confessio sine causa non probat, de quo latè dixi ad cap. si cautio, de fide instrument. vide Mascard. concl. 345. vbi n. 19. quod non valet sine parte presente, sine acceptante: limitatur tamen si confessio facta sit in iudicio, quia tunc valet sine causæ expressione, Mascard. d. concl. 345. n. 16. Guttier. de iuram. confirm. p. 1. c. 47. n. 15. Rebuff. de nominat. q. 12. num. 17. vbi num. 24. sublimat in arbitrio; limitatur etiam si confessio sit iurata, quia tunc plenè probat, nec renocari potest, Mascard. d. concl. 345. n. 36. Brunor. à Sole verbo, confessio, num. 28. Guttier. d. cap. 47. num. 14.

De Probationibus.

TIT. XIX.

UPER hanc rubr. scripserunt Collect. Zabab. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anch. Bald. Panorm. Felin. Barbat. Aretin. Mantu. Mynsing. Compstelt. in breuiario sanctorum Canonum, Guillelm.

Durand. in breuiario aureo iuris Canon. fol. 60. verso, Petr. de Rauenna in compend. iuris Canon. Martin. Mefmart. in epitome Decret. fol. 64. Dan. Venat. in analysi method. iuris Pontificij, à pag. 239. Goffred. & Host. in summa huius tit. Alex. Cassan. & Anastas. Germon. in paratulis ad quinque libros Decret. Lancelot. in instit. Canon. Barth. Carthag. in expositi. tit. iuris Canon. Zipz. in analytica potestati iuris Pontificij narrat. pag. 134. Canis. in summa iuris Canon. Cafar. in erotem. eiusdem iuris, nouissime Ioan. Honor. lib. 2. sum. in Decret. omnes sub hac rubr. & p. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decret. librum Paul. de Elezariis, & Ioan. Baptista Ferret.

De materia huius tit. vide Guillelm. Durand. in speculo iuris, lib. 2. sub hoc tit. Kirchou. Soar. Villalob. & alios tom. 1. comm. opin. lib. 4. tit. 9. Donel. comment. iuris Civilis lib. 25. c. 1. Perez ad rubr. tit. 11. lib. 3. Ordinam. Soar. de Pace in pract. tom. 1. part. 1. temp. 8. Morla in emporio iuris Civilis, part. 1. tit. 11. Cur. Philip. p. 1. §. 17. verbo, prout, Amat. Roder. in pract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 7. de forma probationis, Nanar. tom. 1. cons. sub hoc tit. Sayr. in floribus decisionum sub eod. Rendina in promptuario recepti. sent. tom. 1. tit. 93. Galganet. de iure publico, lib. 2. tit. 29. & 30. & de probationibus integros, & absolutos edidere tractatus, Iacob Mascard. & Fuluius Pacianus.

SUMMARIUM.

- 1 Nemo tenetur querere in suis scriptis ea qua contra se sunt, & illa in medium proferre.
- 3 Papa ex vi Pontificalis officij habet sufficientem potestatem super omnia negotia secularia, quando id expedierit inter Principes ad quietem, & confirmationem, & Ecclesie defensionem, & ad bonum spirituale.
- 4 Princeps ex contractu inito cum subdito efficaciter obligatur.
- 5 Contractus sunt de iure gentium, & non insunt sub potestate Regis, vel Imperatoris.
- 6 Princeps naturaliter, & civiliter obligatur ex contractu cum subdito celebrato.
- 7 Obligatio per Principem ex conuentione contracta, adeo valida est, ut nec ipse, nec eius successor, sine per electionem, sine per successionem possit suum contractum, vel predecessoris sui infringere.
- 8 Princeps non potest contrarium cum subditis celebratum in totum, vel pro parte renouare, nec modum, aut conditionem ei adicere.
- 9 Princeps non potest renouare privilegia, seu concessionem illas, que in naturam, & ex contractu transeunt, vel pro quibus pecunia interuenit, vel conceduntur in recompensationem meritorum.
- 10 Princeps debet habere unum calanum, & unam linguam, & esse immobilis sicut lapis angularis, & sicut polus.
- 11 Princeps data iusta causa potest contractum à se cum subdito celebratum limitare, etque modum, & conditionem prescribere.
- 12 Instrumentum productum ex archiuo publico facit fidem.
- 13 Instrumenta propria contra se non tenetur reus in iudicio conuictus actori petenti edere, nisi sit fauor Ecclesie.

CAP. Ex epistolæ. I. Gregor.

Nemo tenetur querere in suis scriptis ea, quæ contra se sunt, & illa in medium proferre, Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabab. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anch. Imol. Anan. Host. Butr. Panorm. Bald. Innoc. Felin. Dec. Barbat. Henric. Mantua, Mynsing. Aretin. Cujac. Hieron. Fernandez de Ottero, Cened. collect. 167. Mant. Quintil. Mandos. Antonius Perez Nauarrete, & Franc. de Sanabria, Viu. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 125. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 251. remissiuè Casal. in annor. & Ximen in concord. p. 1. & 2. & p. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decretalium librum, Ioan. Baptista Ferret. refertur ab Anton. August. collect. 1. Decretal. lib. 2. titul. 12. cap. 1. nouissime Ioan. de Valboa in annua Academ. prælectionib. Salamantic. tom. 2. pag. 232. cum seqq.

In superscript. ibi, Gregor. Tancredo Regi VVestria. In emendationibus codicibus legitur, Recaredo Regi VVestgorthorum, desumitur hic text. ex lib. 1. epist. 226. in registro epistolarum Diui Gregorij, in qua Epistola agitur præter alia de fœdere, & pactis initis Athanagildi Regis Gothorum Hispaniæ cum Imperatore Iustiniano, quæ referunt Ambros. de Morales in historia Hispania, lib. 2. cap. 4. optimè Valdes. de dignitate Regum, regnorumque Hispania, cap. 8. num. 13. At Anton. Perez Nauarrete in repet. huius text. n. 6. & 27. & Franciscus de Sanabria ad hunc tit. de probat.

*haion. in hoc c. 1. n. 1. & Antonius de Fuertes Canonica-
rum lect. lib. 4. c. 6. non tantum supracriptionem text.
vt supra legendam corrigendamque probant, sed
eam latius sic restituendam censent, Gregorium primum
Recaredo Regi Gothorum in Hispania. Causa autem su-
per quo emanant huius text. decisio, sic se habet, Re-
gnante Athanagildo Gothorum Rege in Hispania, atque
imperium Romanum gubernante Iustiniano Imperatore sa-
cratissimo, vt evitarentur lites, & discordia, quae erant,
& in dies expectabantur in maximam Regni perniciem,
idem Athanagildus pacta quaedam cum Iustiniano
celebravit, in quibus continebatur, quid deberet
Athanagildus, & ceteri Reges, & Hispaniae Regnum
habere; quae pacta in scripturam redacta fuerunt ad
perpetuam rei memoriam, & penes Iustinianum re-
manerunt, qui in Archivio Constantinopolitano re-
posuit, ubi reliqua conservabat instrumenta, & cu-
stodia causa tenebatur, cum quo omnis discordia sopita
fuit, & Reges Hispaniae pacifici coeperunt regnare
per multa tempora, quibus nulla molestia ab Impera-
toribus fuit illata. Euenit autem vt Athanagildus de-
cederet anno 567. vt tradit Cardin. Baron. tom. 7. anna-
lium sub eodem anno pag. 523. Mariana de rebus Hispaniae
lib. 5. c. 9. cui successerunt Liuvia, & Leovigildus,
quibus & Recaredus primus successit, qui Catholi-
cus fuit appellatus, qui etiam omnes temporibus Ius-
tini, & Tiberij Imperatorum pacifici fuerunt quo-
vsque Mauritius Imperator, qui & Tiberius dictus
aliquando fuit, contra Recaredum Regem bellum
aggressus est, fortassis obeam causam, quam Maria-
na narrat lib. 5. de rebus Hispaniae c. 13. nempe quod
Childebertus Francorum Rex aduersus Recaredum
odium conceperat, propterea quod in Francorum
fines irrupisset, quae de causa Mauritium Imperato-
rem sollicitavit, vt aduersus Longobardos, & Go-
thos rerum dominos in Italia, atque Hispania bellum
ageret, quae res cum placuisset Mauritio, aduersus
Recaredum arma monit, voluitque sibi vindicare
maiores partem, quam quae ad eum pertinebat, sed
Recaredus pactum ab antecessoribus factorum, &
obseruatorum memor pacis potius cum Imperatore
amicitior quam belli, quod & semper maximè fuit
desectatus, & ideo pacis filius appellatus, vt per Ba-
ron. d. tom. 8. anno 588. pag. 648. quia partem illam iure
tenebat, rectius agere volens ad Pontificem Max.
qui tunc erat Gregorius magnus, literas dedit, qui-
bus precabatur vt ad piissimum Imper. scriberet qua-
tenus requireret in chartophylacio, siue Archivio
instrumenta pactorum cum Iustiniano initorum, vt
sic cognosceret quid eidem Recaredo servare deberet,
& à molestia incepta cessaret. Has literas Gre-
gorius accepit per Neapolitanum quendam iuue-
nem, quibus etsi non statim postea tamen respon-
dit, asserendo ipsum Pontificem duabus de causis
distulisse, quae in petitione continebantur exequi;
atque ita eundem Recaredum sua prudentia, & iu-
dicio vt rem omnem componeret, exhortavit. Ne
autem Recaredo Pontificia responsio videretur dura,
rationes edixit, primam, quia cartophylacium Con-
stantinopolitanum erat combustum; secundam, quia
nulli dicendum est, quod ea quae apud se sunt con-
tra se pro alio exhibere debeat, quae est tota relatio
breuissimi fragmenti, quod D. Raymundus compila-
uit, & desumpsit ex operibus D. Gregorij lib. 7.
registri epist. 1. 6. Vnde ex hac facti serie colligitur
mendosam esse vulgarem inscriptionem huius text.
dum Tancredi meminit, quia in operis D. Gregorij
magni eius auctoris ad nullum alium Regem de iis
scripsisse apparet, quam ad Recaredum postquam
nemo fuit, qui publicè, & palam, coactòque Con-*

cilio generali sectam Arianam abrenuntiauerit,
præter eundem Recaredum; quia propter summis
laudibus ab eodem Gregorio extollitur in eadem
epistola antequam ad petitionem respondeat, & certè
extollendus est princeps Christianus, Catholicus,
pius, prudens, iustitiaeque cultor, ac virtutum om-
nium non tam amator, quam parens, de quo Card.
Baron. d. tom. 7. anno 588. pag. 638. & anno 650. Ro-
deric. Tolet. lib. 1. cap. 37. Bossi. de signis Ecclesiae tom. 2.
lib. 22. cap. 3. Mariana lib. 5. de rebus Hispaniae, cap. 14.
& seq.

[*De Imperatoris scribentem, &c.*] Notatur ad hoc quod
Pontifex ex vi Pontificalis officij habet sufficientem
potestatem super omnia negotia secularia etiam in-
ter saeculares, quando id expedierit inter Principes
ad quietem, & conseruationem, ac Ecclesiae defen-
sionem, & ad bonum spirituale, & ad finem Ecclesia-
sticae potestatis supernaturalem assequendum, hanc
concl. probant plures citati à Cened. d. collect. 167.
n. 1 quibus adde Cardin. Bellam. de Romano Pont. con-
tron. 3. generali, lib. 1. c. 6. Molin. de iust. iur. 1. disp. 29.
vers. tertia conclusio, Rebel. de obligat. iustitiae. p. 2. lib. 14.
q. 23. sect. 1. n. 2. & 3. & sect. 5. n. 29. Soar. de legibus,
lib. 3. c. 7. n. 5. & de defensione fidei Catholica contra A-
nglicana secta errores lib. 3. cap. 1. nouissimè D. Mari. Cu-
tel. de donat. inter patrem & fil. tract. 1. disc. 2. par. 6.
num. 6.

[*Quatenus pacta.*] Notatur ad hoc quod Princeps
ex contractu inito cum subdito efficaciter obligatur
vt per Dec. & Felin. num. 1. Berol. num. 2. & omnes
hi: Bart. & alios in l. digna vox, C. de legib. Abb. conf. 94.
col. 3. vers. quoad tertium vol. 2. Socin. conf. 4. num. 1.
vol. 2. Ruin. conf. 90. n. 4. vol. 1. Gabr. commun. tit. de
iure quasto non tollendo concl. 5. n. 19. Pedroch. conf. 1.
num. 201. Carol. de Tapiain l. fin. p. 2. n. 2. ff. de confi.
Princip. & decis. 5. num. 34. cum seq. Anton. Fab. in C.
tot. de rei vendic. definit. 12. Ioseph. Ramon. conf. 37.
num. 137. Alex. Caluan. conf. 20. num. 10. Stephan.
Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 891. num. 9. Calistr.
de lege Regia §. 10. num. 35. D. Mari. Cutel. citato loco
num. 98. Tiraq. de iura primog. quaest. 35. n. 23. Contard.
in templo omnium iudic. lib. 1. cap. 1. §. 3. vers. octaua,
Anton. Gom. l. 40. Tauri, num. 189. col. 3. & tom. 2.
var. cap. 1. col. 2. Padil. in l. interpositas, num. 37. C. de
transact. Roland. conf. 13. à n. 33. lib. 3. Burlat. conf. 15.
à num. 45. & conf. 160. à num. 10. cum seq. Gam. Lustr.
decis. 135. num. 5. Burg. de Pace conf. 15. num. 52. cum
seqq. Perez l. 1. per text. ibi gloss. 2. tit. fin. lib. 4. Ordin.
Nauar. de spoliis clericorum, §. 18. num. 2. Azened. l. 1.
n. 12. tit. 2. lib. 4. noua recop. & l. 3. n. 6. tit. 10. lib. 5. vbi
Marien. n. 5. Menoch. conf. 75. n. 42. & conf. 103. n. 54.
Flamin. de resignat. benefic. lib. 3. q. 1. n. 19. & q. 18. n. 89.
Anton. Oliban. ad usaticum, alium namque de iure fisci,
cap. 3. num. 12. Ioseph. Sesse Arag. decis. 187. n. 1. cum
seqq. Perez. de iure fisci, lib. 1. tit. au habentes iura fisci,
n. 44. & 45. Cald. Pereira de resol. emphyt. cap. 1. n. 8.
& 19. Mench. illustrium, cap. 1. à princ. Brunor. à
Sole in locis communib. verbo, Princeps 10. Anton.
Gom. l. 40. Tauri, num. 89. vers. confirmatur, plures
alios Doctores refert Cened. d. collect. 167. n. 5. Aded
quod nec de plenitudine potestatis possit Princeps
contrahere & subditi contractum infringere, Soc.
conf. 86. n. 14. volum. 4. Gabr. d. concl. 5. num. 18. Burlat.
conf. 160. num. 26. volum. 1. Berol. conf. 128. num. 1. & 9.
volum. 2. Perez. conf. 7. num. 1. vol. 3. Grammat. decis. 65.
n. 27. Rodolphin. de absoluta Principis potestate cap. 6.
num. 170.

Sunt enim contractus de iure gentium, & non
insunt sub potestate Regis, vel Imperatoris, Sord.
decis. 43. num. 11. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 28.
n. 13.

6 n. 13 cum seqq. Et naturaliter ac civiliter obligatur Princeps ex contractu cum subdito celebrato, Ant. Gom. var. tom. 2. c. 1. num. 1. Xuar. alleg. 10. n. 1. Mench. illustr. c. 45. num. 14. Molina d. tom. 2. disp. 261. n. vlt. cum in contractibus regulatur ut priuatus, Surd. dec. 1. n. 5.

7 Et adeo valida est obligatio per Principem ex conuentione contracta, ut nec ipse nec eius successor sine per electionem, sine per successionem possit suum contractum, vel predecessoris sui infringere, aut aliter ab eo recedere, Anton. Gom. d. cap. 1. num. 1. Padil. ad l. interpositas, n. 37. C. de transact. Burfat. conf. 160. sub num. 36. vol. 2. Aym. Crauet. conf. 241. sub num. 17. Menoch. conf. 1. num. 218. & conf. 264. num. 15. & 17. Surd. dec. 326. Socin. iun. conf. 60. num. 18. vol. 3. Roland. conf. 13. num. 36. vol. 1. Carol. Tapia in l. fin. ff. de const. Princ. cap. 9. n. 11. Rodolph. d. cap. 6. num. 195. Ioseph. Ludou. Pedem. dec. 139. num. 11. Peregrin. d. loco, num. 45. Perez l. 3. col. penult. tit. 8 lib. 3. Orán Gam. Lusitan. dec. 335. n. 5. Mench. illustr. cap. 26. num. 16. Soar. de legib. lib. 3. cap. 35. num. 23. Cabed. Lusitan. dec. 75. num. 1. part. 2. Nam contractus Principis habet vim legis, Surd. dec. 2. num. 4. Mench. d. cap. 3. a num. 5. Peregrin. de iure fisci, lib. 6. tit. 1. num. fin. Card. Tusch. lit. P. concl. 693. Cardin. Mantie. de tacitis, & ambig. conuent. lib. 3. tit. 10. a num. 46.

8 Unde sequitur Principem non posse contractum cum subditis celebratum in totum, vel pro parte reuocare nec modum, aut conditionem ei adicere, iuxta reg. l. fisco ab initio. C. de act. onib. & l. perfecta. C. de donat. que sub modo, Gabr. commun. lib. 3. tit. de iure quæsit. concl. 5. Roland. conf. 35. num. 35. lib. 3. Mench. illustr. cap. 26. num. 16. Cabed. Lusit. dec. 19. num. 12. & dec. 75. num. 1. part. 2. Nec etiam reuocare potest privilegia, seu concessionem illas, quæ in naturam, & vi contractus transeunt, vel pro quibus pecunia interuenit, vel conceduntur in recompensationem meritorum, Gabr. ubi proxime concl. 6. Anton. Gom. l. 40. Tauri, n. 89. ad med. Pinel. ad rubr. C. de rescind. vend. p. 1. cap. 2. col. penult. & vltim. Menoch. conf. 661. num. 11. Mench. illustr. cap. 3. n. 2. Valasc. conf. 72. num. 5. & conf. 120. num. 9. Molin. de primog. lib. 4. cap. 3. num. 18. cum duobus seqq. Cabed. Lusitan. dec. 95. num. 14. & dec. 20. & dec. 71. a princip. part. 2. Aloys. Rice. in collect. dec. p. 4. collect. 862. Camill. Borrel. de præstamia Regis Catholici, cap. 53. a num. 6. Marta de clausula, part. 1. claus. 105. n. 6. Soar. de legib. lib. 3. cap. 37. num. 4. & 10. Ludou. Rodolphin. de absoluta Principis potest. cap. 6. num. 170. Xuar. alleg. 9. Aym. conf. 241. num. 10. Mohedan. dec. 6. num. 2. sub tit. de privileg. Roland. conf. 76. n. 13 cum seqq. vol. 2. & conf. 13. n. 21. & seqq. vol. 3. Petr. de Petra de potestate Principis, c. 32. dub. 2. n. 154. Peregrin. de iure fisci, lib. 1. tit. 3. num. 28. Sanctarell. varior. res. lib. 1. quæst. 17. num. 1. Talia enim privilegia, præcipue ex causa meritorum concessa sunt irrevocabilia, etiam de plenitudine potestatis, Nauar. in cap. noui. de iudic. ubi Aretin. n. 28. & Felin. num. 12. Afflict. dec. 128. num. 11. Tiracquel. in l. si unquam, verbo, donatione largitus, n. 11. C. de reuoc. donat. Nat. conf. 122. n. 24. Bec. conf. 129. num. 48. vol. 2. Surd. conf. 419. n. 51. Bardel. conf. 22. n. 20. plures refert Mari. Cutel. citato l. c. 7. num. 103. Quod vendicat sibi locum etiam tale privilegium sit subdito concessum, Burfat. conf. 16. num. 44. & seqq. volum. 1. Nat. conf. 268. num. 1. Surd. citato loco, Bardel. d. conf. 22. num. 20. tam si ipse Princeps sit qui concessit, quam eius predecessor, Tapia dec. 10. num. 19. S. Conf. Neapol. Ioseph. Ramond. conf. 24. a num. 35. Mari. Cutel. ubi supra n. 104.

40 in fin. Debet enim habere vnum calamum, & vnam

linguam, & debet esse immobilis sicut lapis angularis, & sicut polus. Dec. conf. 619. num. 19. Bald. conf. 279. lib. 3. & conf. 327. incip. Prius, sub n. 4. vol. 1. Bosli. in tit. de Principe n. 18. Iacob. de Leo conf. 117. num. 9. cum seqq. inter consilia Bruni, Rodolphin. de absoluta Principis potest. cap. 6. num. 186. me citato in hoc loco, D. Mari. Cutell. de don. inter patrem & fil. tract. prima disc. 2. part. 6. num. 199. Molina d. cap. 3. num. 19. itavt etiam in donationibus, quas facit, immotus persistere debeat tanquam polus in cælo, Cott. in memorab. verbo, Princeps, pag. 703. Molin. d. cap. 3. n. 18. Menoch. conf. 331. num. 65. & conf. 378. num. 29. Surd. dec. 234. num. 10. Flamin. de resignat. benefic. lib. 3. quæst. 17. num. 91. & quæst. 18. num. 92. & lib. 9. quæst. 25. a num. 19. Gonzalad. reg. 8. Cancell. gloss. 9. §. 2. num. 32. & 91. Cald. Pereira de resolut. emphyt. cap. 2. num. 18. Cabed. d. Lusit. dec. 19. in fine. Melch. Phæbos Lusit. dec. 92. num. 4. tom. 1. Farin. in praxi crimin. quæst. 28. num. 5.

Data tamen iusta causa non solum potest Princeps contractum a se cum subdito celebratum limitare, & eique modum, & conditionem præscribere, Molin. d. cap. 3. a num. 17. Pelæz de maioratu, quæst. 44. n. 11. Matienf. l. 11. gloss. 8. num. 4. tit. 7. lib. 5. nova recepit. Peregrin. de iure fisci, lib. 1. tit. 3. n. 67. Cabed. d. dec. 19. n. 10. & dec. 68. part. 2. sed etiam in totum reuocare, Iason. conf. 227. vers. 13. & 14. & n. 5. & 49. volum. 2. Rimin. iun. conf. 601. n. 114. Abb. 6. Abb. conf. 94. col. 3. vers. quoad textum vol. 2. Afflict. dec. 161. n. 6. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præf. 10. num. 49. Peregrin. de iure fisci, lib. 1. tit. 3. num. 67. & lib. 6. tit. 1. num. 3. Gabr. d. concl. 5. num. 46. Roland. conf. 66. num. 24. Tiracquel. de penis temper. in præf. num. 41. Pinel. ad l. 1. C. de bonis nat. part. 3. num. 62. illat. 16. vers. ego, Nauar. in cap. si quando, de rescript. except. 13. vers. ad 4. Burg. de Pace conf. 25. a n. 48. Cabed. dec. 19. num. 8. & dec. 75. part. 2. Rodolphin. d. cap. 6. num. 199. dummodo tamen causa publicam respiciat utilitatem, ex Menoch. conf. 352. num. 21. Cæf. Barz. dec. 118. num. 10. Surd. conf. 303. num. 26. Peregrin. de iure fisci lib. 3. tit. 2. sub num. 49. Bec. conf. 1. sub num. 50. Crauet. conf. 276. sub num. 7. Roland. conf. 80. n. 29. vol. 3. Decian. conf. 51. num. 31. vol. 3. qui voluit tunc ratione publicæ necessitatis posse derogari privilegiis, quando constat quod talis vrget necessitas, quæ non potest enitari nisi privilegiati solvant, Burfat. conf. 16. num. 71. vol. 1. qui hoc intelligit in casu valde insolito, & omni raro.

In cartophylacio.] Notatur ad hoc quod scriptura, vel instrumentum productum ex archiuo publico, ubi solum scriptura publica, & instrumenta solent asseruari, facit fidem, de quo vide Doctores ad cap. ad audientiam, de prescript.

Quia nulli dicendum, &c.] Notatur ad hoc quod reus in iudicio conuentus non tenetur edere propria instrumenta contra se actori petenti, ut per Socin. reg. 149. & seq. & reg. 212. Hyppol. in l. de minore, §. tormenta. a num. 1. ff. de quæstionib. Clar. lib. 5. §. fin. q. 27. num. 2. Hieron. de Monte de finibus regundis, cap. 82. Ioan. Rojas sing. 54. Bouer. sing. 32. incip. editio, num. 3. Alphan. collect. 102. vers. ad illud quod, Anton. Scap. de iure non scripto lib. 3. cap. 76. cum duobus seqq. Iacob. Benin. de privileg. Iureconf. part. 1. priuil. 5. Broncorff. Enanthiop. cent. 2. assert. 9. Pacian. de probat. lib. 1. q. 62. Anton. Fab. in suo C. tit. de edendo desinit. 6. 7. 16. & 19. Kirchow. Villalob. & alios, tom. 1. commun. opinin. lib. 2. tit. 1. a num. 2. pag. 279. Menoch. de arbitrar. casu 499. Rebuff. tom. 1. ad leges Gallia, tit. de sentent. pronu. art. 1. gloss. vlt. num. 22. & de privileg. scholarium, priuil. 116. Ioan. Garc. de nobilitat. gloss. 2. §. 1. num. 12. cum seqq. Valasc.

Valasc. de iure emphyt. q. 8. n. 1. Cened. d. collect. 167. n. 6. Marc. Anton. Genuef. in practicabilibus Ecclesiasticis. quæst. 174. num. 1. ubi latè probat, quòd in fauorem Ecclesiæ actor tenetur edere instrumenta contra se.

S V M M A R I V M.

- 1 Actor qui plenè iurauit non debet compelli iurare.
- 2 Consuetudo inualida est, per quam is, qui in iudicio suam intentionem instrumentis, aut testibus fundauit, cogebatur id ipsum proprio iuramento affirmare.
- 3 Consuetudo minime valet, quòd iuramentum necessario deferatur plena probatione facta.
- 4 Probanti semiplenè in supplementum probationis iuramentum deferri potest.
- 5 Semiplenè probare dicitur quando quis probauit intentionem suam per unum testem omni exceptione maiorem.
- 6 Probatio semiplena si addatur ex aliqua presumptione, non sufficit, ut ob eam deferatur parti iuramentum in supplementum probationis.
- 7 Probatio semiplena non fit ex uno teste non reddente rationem dicti sui, vel verisimilia non dicente, vel ex pluribus singularibus.
- 8 Testis omni exceptione maior illo dicitur, qui nulla legitima exceptione repellitur potest.
- 9 Iuramentum in supplementum probationis deferendum est semiplenè probanti si ab eo petatur, vel in conclusione libelli apposta sit clausula, peto ius, &c.
- 10 Index ex officio potest iuramentum in supplementum probationis deferre quandocunque sibi videbitur, etiam parte non petente.
- 11 Appellari poterit à non delatione iuramenti suppletorii casu, quo illud deferri debeat.
- 12 Iuramentum suppletorium, cui deferendum venit, debet esse legalis, & de fide dignus, non autem periurus, vel infamis.
- 13 Iuramentum suppletorium deferendum est usque ad conclusionem in causa, & etiam post conclusionem, si antea petium fuisset, nisi causa esset summaria.
- 14 Appellationis causa peti potest iuramentum suppletorium, licet in principali petium non esset.
- 15 Citanda est pars aduersa ante delationem iuramenti suppletorii.
- 16 Iuramentum suppletorium deferendum est auctori, quando semiplenè intentionem suam probauit, reus verò nihil præstitit; reo verò, & non auctori quando reus similiter semiplenè probauit.
- 17 Matrimoniali in causa non deferitur iuramentum suppletorium, quando agitur de matrimonio d. s. soluendo.
- 18 Monachationis in causa non deferitur iuramentum suppletorium.
- 19 Beneficialibus in causis non deferitur iuramentum suppletorium.
- 20 Jurarum in causa non deferitur iuramentum suppletorium.
- 21 Fiscali in causa non deferitur iuramentum suppletorium.
- 22 Excommunicationis in exceptione non deferitur iuramentum suppletorium.
- 23 Consuetudine in probanda non deferitur iuramentum suppletorium.
- 24 Ingratitudine in probanda non deferitur iuramentum suppletorium.
- 25 Interesse in probando non deferitur iuramentum suppletorium.

- 26 Præscriptio in probanda non deferitur iuramentum suppletorium.
- 27 Testes quando examinantur ad perpetuam rei memoriam, non deferitur iuramentum in suppletorium probationis.
- 28 Iuramentum suppletorium non deferitur, quando aliquis se adstrinxit ad probandum, vel similiter plures testes haberi possunt.
- 29 Recusatione iudicis non deferitur iuramentum suppletorium.
- 30 Dominio in probando non deferitur iuramentum suppletorium.
- 31 Voluntariis in ultimis non deferitur iuramentum suppletorium.
- 32 Impedimenta debito in non prosequendo appellationem non deferitur iuramentum suppletorium.
- 33 Fama ubi probari intenditur non deferitur iuramentum suppletorium.
- 34 Sententia ubi retractari intenditur non deferitur iuramentum suppletorium.
- 35 Iuramentum suppletorium non deferitur quando agitur de maiori parte bonorum.
- 36 Notario in probando non deferitur iuramentum suppletorium.
- 37 Instrumentum publicum, vel confessio partis, quando adest de debito, non deferitur iuramentum suppletorium alteri habenti unum testem de solutione.
- 38 Iuramentum suppletorium non deferitur contra iudicem in synacatu.
- 39 Minis in probandis non deferitur iuramentum suppletorium.
- 40 Dolus ubi obicitur non deferitur iuramentum suppletorium.
- 41 Criminalibus in causis criminaliter intentatis non deferitur iuramentum suppletorium.
- 42 Penis non deferitur iuramentum suppletorium.
- 43 Inuariatium actione non deferitur iuramentum suppletorium.
- 44 Causis magni valoris non deferitur iuramentum suppletorium.
- 45 Causa gravis, & ardua qua dicatur, remissiuè.
- 46 Iuramentum suppletorium non deferitur non habenti notitiam rei.
- 47 Hæredi non habenti notitiam rei iuramentum suppletorium deferendum non est.
- 48 Famosa in causa non deferitur iuramentum in supplementum probationis.

C A P. Sicut. II. Alex. III.

Actor quando fundauit suam intentionem, seu rem bene probauit, non tenetur iurare, & consuetudo contraria non valet, quia iuramentum in defectu probationis præstat. Colligunt ex O. d. Abb. antiq. Zabar Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imol. Anan. Host. Butr. Panorm. Bald. Innoc. Felin. Barbat. Beroi. Deci. Mynsing. Aretin. Cujac. Viu. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 137. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 252. remissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. & part. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decretalium librum, Ioan. Baptista Ferret. refertur ab Ant. Ang. collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 10. c. 1. nouissimè Ioan. de Valboa in annuis Academ. prælectionib. Salmantic. tom. 2. pag. 145. cum seqq.

Collige ex text. inualidam, & reprobendam esse consuetudinem per quam is, qui in iudicio suam intentionem instrumentis, aut testibus fundauit, cogebatur idipsum proprio iuramento affirmare, itavt si illud recuset, instrumenta, & testes fidem non facerent

facere, ut notat Doctores hic & plures alij, ut per Tiraquell. de retract. lig. §. 2. gloss. 2. n. 1. & per Boer. de-
cis. 95. Perez. l. 1. verbo, iuramento, vers. quarto, cum seq.
tit. 4. lib. 3. Ordin. Syluan. conf. 51. n. 17. & post multos
3. decif. Pedem. 10. n. 6. Ratio colligitur ex Ioan. Andr.
Abb. & Bellam. & præsertim Decian. n. 5. afferentibus
ideo hanc improbari consuetudinem quia irrationa-
bilis erat, & iniusta dum stantibus quibuscunque
probationibus instrumentorum, vel testium, per quas
litigantes suam fundabant intentionem, absque vlla
necessitate vel causa eosdem cogebar iurare, & ideo
minimè valere consuetudinem, quod iuramentum
necessariò deferatur plena probatione facta, tene-
runt Ioseph. Ludou. Lucen. decif. 35. Valdef. ad X. var. in
l. 4. n. 29. tit. de las Juras, lib. 2. fori, nullus enim gra-
uari debet cum plenam habet probationem, Tiraq.
in l. si unquam, C. de renouandis donat. in præfat. n. 38.
vbi id limitat quando factum allegatum non esset
verisimile.

4. Cum tunc denum, &c.] Notatur ad hoc quòd semi-
plenè probanti in supplementum probationis iura-
mentum deferri potest, vide Viu. Bellacomb. & alios
tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 1. à n. 95. Mascard. de probat.
concl. 954. Marant. de ordin. ind. p. 6. act. 9. n. 4. cum seqq.
Cott. in memorab. verbo, iuramentum in supplementum,
Menoch. de arbit. casu 464. Seraph. d. priuil. 33. Steph.
priuil. 33. Steph. Grat. Marchia decif. 36. Bernard. Mus-
catel. in sua praxi aurea civili Neap. p. 7. gloss. conclusio, n. 16.
cum seq. Camil. Borrel. in summ. omnium decif. tit. 54. de
iuram. suppletorio. Semiplenè probare dicitur quando
quis probauit intentionem suam per vnum testem
omni exceptione maiorem, Franc. Viu. decif. 381. n. 1.
Franc. Marc. Delphin. decif. 753. n. 1. vol. 2. Marant. d.
act. 9. n. 3. Menoch. d. casu 464. n. 12. Bap. Cost. de remed.
subsid. remed. 97. n. 3. Seraph. d. priuil. 33. à n. 42. Mascard.
concl. 1360. n. 5. Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 11. Muscatel.
d. gloss. conclusio, n. 19. vbi n. 21. quòd modicus defectus
impedit semiplenam probationem, imò etiam præ-
sumptio leuissima, ex Centolin. in addit. ad Farin. p. 4.
decif. 32. Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 49. Nam si semiplena
probatio elidatur ex aliqua præsumptione, non suffi-
cient ut ob eam deferatur parti iuramentum in supple-
mentum probationis, Hypoll. in præf. §. diligenter, n. 3.
& conf. 65. n. 7. Socin. reg. 2. vers. fallit 6. Boer. decif.
955. n. 7. Seraph. de mercat. p. 2. n. 82. Mascard. concl. 954.
7. n. 23. Seraph. d. priuil. 33. n. 57. Item si testis non red-
dat rationem dicti sui, Callan. in consuet. Burgund. ru-
bric. 1. §. 2. fol. 27. Socin. reg. 2. vers. fallit 59. Ias. in re-
per. l. admonendi, n. 186. Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 23.
Vel si verosimilia non dicat, Mascard. concl. 1364. n. 5.
Farin. in praxi crimin. p. 3. q. 65. n. 146. Seraphin. d. pri-
uil. 33. num. 48. Vel si testes singulares sint, Mascard.
concl. 954. n. 10. Farin. q. 6. n. 50. Camil. Borrel. d. tit. 5.
n. 32. quia etiam ad probandas diuersas confessiones
extra iudiciales non coniunguntur, Stephan. Gratian.
8. discept. forens. c. 144. n. 52. cum seqq. Dicitur namque
testis omni exceptione maior ille, qui nulla legitima
exceptione repellì potest, gloss. verbo, idoneus, in §. item
verborum, Inst. de iur. lib. stipul. Mascard. in præfat. q. 6.
n. 69. cum seq. & concl. 855. n. 10. & concl. 1019. n. 5. &
concl. 1306. n. 6. Steph. Grat. discept. forens. c. 53. num. 14.
Farin. in praxi crimin. q. 62. à n. 1.
9. Primò intellige huiusmodi iuramentum semiple-
nè probanti esse deferendum si ab eo petatur, ita
Bart. in l. admonendi, n. 59. ff. de iureiur. Gregor. l. 2. ver-
bo, deue, tit. 1. par. 3. Menoch. d. casu 464. n. 28. Mas-
card. de probat. concl. 954. n. 46. Seraph. d. priuil. 33.
n. 192. Mancin. de iuram. p. 2. art. 6. num. 89. Farinac.
fragm. crimin. p. 2. tit. I. n. 1261. Vel in conclusione li-
belli apposita sit clausula, peto ius, & iustitiam mini-

strari, quia tunc iudex huiusmodi iuramentum, et si
expressè petum non sit deferre debet, cum virtua-
liter sub hac clausula petitio contineatur, Cott. d.
verbo iuramentum in supplementum, Anton. Gabr. com-
mun. lib. 6. tit. de clausul. concl. 4. num. 25. Turzan. tom. 1.
commun. opin. lib. 4. tit. 1. pag. 443. Mascard. concl. 954.
num. 48. Gail. lib. obseru. 108. num. 1. Setler. de iuram.
lib. 4. cap. 15. num. 6. Farin. d. lit. I. num. 1264. Stephan.
Gratian. Marchia decif. 37. num. 12. & 13. Camill.
Borrel. d. tit. 54. num. 56. Indicem tamen ex officio 10
posse huiusmodi iuramentum deferre quodocunque
sibi videbitur, etiam parte non petente, tenet Bald.
in d. l. admonendi, quem referunt Bellacomb. d. tom. 1.
commun. opin. lib. 4. tit. 1. n. 131. vers. subicit, pag. 441.
Seraphin. d. priuil. 33. num. 195. Muscatel. d. gloss. conclu-
sio, num. 34. saltem pro eruenda veritate, Valasc.
conf. 43. n. 18. cum seq. Et si non deferatur huiusmodi
iuramentum casu, quo illud deferri debeat in sup-
plementum probationis, poterit appellari, Mascard.
d. concl. 954. n. 2. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 9. §. 1. in
annot. n. 95.

Secundò intellige si is, cui deferendum venit iura-
mentum huiusmodi in supplementum probatio-
nis, sit legalis, & dignus, ac persona honesta,
Iason. in repet. d. l. admonendi, n. 296. Seraph. d. priuil. 33.
num. 114. Clar. in præf. §. periurium, num. 8. Menoch.
de arbit. casu 190. n. 12. cum seqq. & d. casu 464. à n. 13.
Mancin. p. 2. art. 6. num. 44. Seraphin. priuileg. 1. n. 16.
& priuileg. 174. num. 7. Farinac. lit. I. num. 1248. Ca-
mill. Borrel. d. tit. 54. num. 12. Vnde infamis infamia
facti, aut iuris, homicidæ vsurario, periurio con-
demnato actione furti, spurio, concubinario, Bla-
sphematori, aut inimico inimicitia graui, huiusmo-
di iuramentum deferendum non esse resoluunt Mas-
card. d. concl. 954. n. 66. cum seqq. Menoch. d. casu 464.
d. num. 17. Seraphin. d. priuil. 33. à n. 46. latè Mancin.
de iurament. part. 2. art. 6. num. 45. cum seqq. latè Farinac.
d. lit. I. num. 1250. cum seqq. vbi à num. 1259. quoad
spiritum subdit ei posse deferri iuramentum in sup-
plementum, quando esset nobilis, & magnæ condi-
tionis, & excellentiæ, vel probaretur esse bonæ con-
ditionis, & famæ & multo magis si esset Religio-
sus, & n. 1255. post Ioseph. Ludon. Lucensi decif. 4.
n. 34. subdit hoc iuramentum non deferri minori, &
n. 1256. post Mancin. d. part. 2. art. 6. n. 50. adiciunt
deferri mulieri nisi fuerit plerumque semiplenè pro-
batum.

Tertiò intellige si deferatur vsque ad conclusio-
nem in causa Cott. d. verbo iuramentum in supplementum,
Prosp. Carau. ritu 239. n. 5. Seraph. d. priuil. 33.
n. 192. in fin. & n. 193. Vinc. de Anna sing. 283. Franc.
Mar. Delphin. decif. 454. n. 1. vol. 2. Mascard. concl. 954.
n. 50. Farin. d. lit. I. n. 1269. Amar. Roder. in præf. c. 11. à
n. 25. Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 53. & 54. nisi ante pe-
tita fuisset delatio iuramenti, quia tunc post conclu-
sionem deferri poterit, Ioseph. Cumia in ritibus Sici-
lia, c. 39. 69. Bapt. Costa de falsi scientia, & ignor. cent. 2.
dist. 31. n. 4. Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 55. Nisi etiam
agitur de causa summaria, quia in ea vsque ad calcu-
lum ferendæ sententiæ deferri poterit, Mascard. d.
concl. 954. n. 52. Muscatel. d. gloss. conclusio, n. 16. Steph.
Grat. d. decif. 36. n. 14. In causa verò appellationis peti
potest huiusmodi iuramentum, licet in principali peti-
tum non sit, Menoch. d. casu 464. n. 29. Mascard. de
probat. in proem. q. 9. n. 27. & d. concl. 954. n. 31. & 54.
Muscatel. d. gloss. conclusio, n. 30. Seraph. d. priuileg. 33.
n. 194. Setler. d. lib. 4. c. 15. n. 17. Steph. Gratian. d.
decif. 36. n. 8. Costa de medijs subsidiarijs, remed. 97.
n. 10. Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 57. Farin. d. littera I.
num. 1269.

Rt

Quarto

15 Quartò intellige, si ante declarationem huiusmodi iuramentum suppletorij pars aduersa eueat, Foller. ad Marant. p. 6. aliu 9 n. 11. Capyc. N. apol. v. c. 35. n. 3. Cott. d. verbo, iuramentum in supplementum, Menoch. d. casu 464. n. 16 & 27. Vezin. tom. 1. comm. opin. lib. 4. tit. 1. n. 441. Setler. d. lib. 4. c. 16. n. 8. Mascard. concl. 954. n. 60. Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 58. Farin. d. l. l. l. l. n. 126. Muscatel. d. verbo, concl. n. 10. vbi n. 32. id limitat nisi partes ab initio ad singulos terminos citatae fuerint.

16 Aduertendum maxime est, huiusmodi suppletorium iuramentum deferendum esse actori quando semiplenè suam intentionem probauit, reus verò nihil praestitit, Menoch. casu 10. n. 10. Grassi. tom. 1. comm. opin. lib. 4. tit. 1. n. 10. Surd. conf. 136. n. 95. Camill. Borrel. d. tit. 54. n. 51 & 52. tunc verò deferendum esse reo, & non actori, quando actor pro se vnam probationem habet, & reus alteram, quia iudex propensior esse debet ad liberandum, tenent Scapp. de iure non scripto, lib. 1. c. 53. n. 3. Menoch. casu 190. n. 19. Fachin. controuer. iur. lib. 1. cap. 18. Mascard. d. praem. q. 9. num. 29. quamvis actori esse deferendum teneat Perez ad tit. 1. lib. 3. Ordin. pag. 446. vers. dubitari vultur; nisi alterius testis melior, & dignior sit, quia tunc habenti illum huiusmodi iuramentum est deferendum, Rebuff. de reprob. testium, num. 109.

In his casibus, qui sequuntur; iuramentum in supplementum probationis deferri non potest.

17 Primus casus, est in causa matrimoniali, quando agitur de matrimonio dissolucendo. Vide Fulu. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 39. n. 22. Caroc. tract. de iuram. decis. q. 49. quest. princ. Farinac. in praxi crimin. q. 47. num. 6. cum seqq. Franc. Molin. de ritu nuptiarum, lib. 1. comp. 15. a. num. 4. Turzan. tom. 1. commun. opinion. lib. 4. tit. 1. n. 102. prope finem, vers. limita secundo, pag. 444. & 446. Mascard. de probat. in praem. quest. 9. num. 43. & concl. 1030. Surd. conf. 109. n. 19. Fichard. conf. 16. num. 12. Ceuall. commun. contra commun. q. 440. num. 3. Nicolaus Reusn. consil. 20. num. 53. lib. 2. nouissime Carc. Tusch. lit. T. concl. 540. n. 18. Mancin. de iuram. p. 2. art. 6. n. 10. Farin. fragment. crimin. p. 2. lit. l. n. 243. Camil. Borrel. in sum. decis. tit. 54. de iuram. supplet. n. 45. Seraphin. de privileg. iuram. priuileg. 33. n. 13. cum seqq. vbi n. 123. in fin. concludit deferri posse iuramentum in supplementum, quando iurandum est pro matrimonio, propterea deferendum esse quando plusquam semiplena probatio esset inducta, dicit Mascard. d. concl. 1039. n. 5. & Mancin. in tract. de iuram. p. 2. art. 6. n. 10. vbi declarat, nisi essemus in matrimonio clandestino, quia tunc iuramentum in supplementum non deferretur etiam quod fuerit plusquam semiplenè probatum, Setler. in simili tract. lib. 4. c. 14. sub num. 12.

18 Secundus casus in causa matrimonij spiritualis, puta monachationis, Seraphin. d. priuileg. 33. n. 123. & 137. Hyppol. in l. maritus, sub n. 14. ff. de quest. Mascard. d. concl. 1030. n. 3. Caroc. q. 15. princ. n. 6. Molin. d. emp. 15. n. 10. & 11. nouissime Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 47. Farin. d. lit. l. n. 1244.

19 Tertius casus, in causis beneficialibus, Hyppol. in l. maritus, n. 13. ff. de questionibus, Seraph. d. priuileg. 33. n. 129. nouissime Camil. Borrel. d. tit. 54. n. 46. Mancin. de iuram. p. 2. art. 6. n. 15. Farin. d. lit. l. n. 1237. vbi declarat non procedere quando ageretur de fructibus beneficij, vel in causa spolijs, quia tunc deferretur iu-

ramentum in supplementum plenae iustificationis tituli, vel coloratae possessionis pro spoliato.

Quartus casus, in causa viurarum, Hyppol. sing. 20. 273. Seraphin. d. priuileg. 33. n. 128. Mascard. concl. 954. sub n. 53. Farin. d. lit. l. n. 1212. vbi declarat tribus in casibus deferri iuramentum in supplementum in causis viurarum, primò quando aliqua praesumptio fit in contrarium; secundò quando fuisset plusquam semiplenè probatum; tertio quando agitur de receptione viurarum.

Quintus casus, in causa fiscali, vide Peregr. de iure 21. fisci, lib. 7. tit. 3. n. 46.

Sextus casus in exceptione excommunicationis, 22. Mascard. concl. 691. num. 3. & concl. 702. Seraphin. d. priuileg. 33. n. 27. Mancin. d. art. 9. n. 37. Farinac. d. lit. l. n. 1215.

Septimus casus, in probanda consuetudine, Mascard. concl. 323. num. 5. & 21. Seraphin. d. priuileg. 33. num. 27.

Octauus casus, in probanda ingratitudine, Mascard. conclus. 1356. num. 52. Seraphin. d. priuileg. 33. num. 86.

Nonus casus, in probando interesse, Iason. in rep. 25. d. admonendi, num. 286. Surd. de aliment. tit. 1. quest. 45. n. 47. Seraphin. d. priuileg. 33. n. 160. Gam. Lusit. decis. 110. n. 16. D. Barbof. in l. 2. in princ. p. 1. num. 62. ff. solut. matrim.

Decimus casus, in probanda praescriptione, Hippol. sing. 170. Seraph. d. priuileg. 33. n. 147.

Vndecimus casus, quando testes examinantur ad perpetuam rei memoriam, Curt. iun. in d. l. admonendi, limit. 25. num. 218. Seraphin. de priuileg. 33. a. num. 165.

Duodecimus casus, quando aliquis se adstrinxit, ad probandum, Seraph. d. priuileg. 33. num. 199. Stephan. Gratian. decis. 36. n. 3. vel verosimiliter plures testes haberi possunt, Muscatel. d. gloss. conclusio, n. 25. Grat. d. decis. 36. n. 2. Surd. decis. 326. n. 93. Baptista Costa de remed. subisd. remed. 97. num. 1. Camil. Borrel. d. tit. 54. num. 28.

Decimus tertius casus, in reculatione iudicis, 29. Cabed. part. 1. decis. 45. a. princ. Seraph. de priuileg. 33. num. 88.

Decimus quartus casus, in probando dominio, 30. Curt. iun. d. l. admonendi, a. n. 226. Seraph. d. priuileg. 33. num. 185.

Decimus quintus casus, in ultimis voluntatibus, 31. Curt. iun. in d. l. admonendi, n. 237. Seraph. d. priuileg. 33. num. 201.

Decimus sextus casus, quando agitur de probando impedimento habito in non prosequendo appellationem, Seraph. d. priuileg. 33. num. vlt.

Decimus septimus casus, quando de probanda fama, Camill. Borrell. d. tit. 54. de iuram. supplet. num. 34.

Decimus octauus, quando agitur de retractanda sententia, Seraph. d. priuileg. 33. n. 79.

Decimus nonus, quando agitur de maiori parte bonorum, idem Seraph. d. priuileg. 33. n. 124.

Vigessimus in probando notorio, idem Seraphin. 36. d. priuileg. 33. n. 27.

Vigessimus primus, quando adest instrumentum publicum, vel confessio partis de debito, & altera vult probare solutionem, & habet vnum testem, tunc illi non deferretur iuramentum suppletium, ex Azeu. l. 2. n. 23. tit. 2. lib. 4. noue recop.

Vigessimus secundus, contra indicem in synd. catu 38 non deferretur iuramentum suppletium. Auiles ad cap. 1. Praetor. verbo, dadinas, n. 27. Ignat. del Villar. in syna respons. lib. 1. respons. 9. part. 2. n. vlt. Mascard. d.

de probat. concl. 954. n. 28. Seraphin. d. priuileg. 33. n. 60. cum segg. Mancin. de iuram. p. 2. art. 6. n. 35.

39 Vigefimus tertius, in probandis minis, vide Camill. Borrel. d. tit. 5. de iuram. supplet. n. 42.

40 Vigefimus quartus, in causis in quibus dolus obicitur, idem Camill. Borrel. d. tit. 5. de iuram. supplet. n. 42. agitur de probatione doli. Mascard. d. concl. 954. n. 24. Seraphin. d. priuileg. 33. n. 97. cum segg. Mancin. de iuramento, p. 2. art. 6. n. 19. Farin. d. lit. I. n. 1214.

41 Vigefimus quintus, in causis criminalibus criminaliter intentatis, vide Menoch. de arbit. cas. 464. n. 5. Ioseph. Ludou. Lucens. decis. 42. num. 18. p. 1. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 39. num. 11. cum segg. Mancin. de iuram. part. 2. art. 6. num. 6. Setser. in simili tract. lib. 4. cap. 4. n. 8. Ceual. commun. contra commun. quest. 449. num. 3. Bellon. Gemens. decis. 5. num. 3. Matth. Coler. German. decis. 141. num. 8. & 9. Hyppol. in l. maritum, num. 13. ff. de quest. Iason. in l. 3. a. n. 18. & in repetit. l. admonendi, a. num. 3. ff. de iureiur. Clar. s. fin. quest. 63. Viuian. tom. 1. comm. opin. lib. 4. tit. 9. pag. 484. Mascard. de probat. in proem. quest. 9. num. 31. & concl. 954. n. 38. Farin. in praxi crimin. part. 1. quest. 16. num. 43. & d. lit. I. num. 1222. cum segg. vbi declarat Camill. Borrell.

42 d. tit. 5. n. 29. Vnde huiusmodi iuramentum in poenis non deferri tenet Cott. in memor. verbo, p. 1. pag. mibi 672. Seraphin. d. priuileg. 33. n. 101. vbi n. 110. asserit deferendum quando agitur ad poenam conuentionalem. Et demum iuramentum purgationis in supplementum non solum reo, sed nec etiam actori deferitur quando agitur de poena corporali, vt per Herculan. de negatua, num. 235. & n. 279. & Setser. in tract. de iuram. c. 1. n. 1. quos refert, & sequitur Farin. d. lit. I. n. 1231. alias enim multis in casibus causarum criminalium deferri potest à iudice reo iuramentum purgationis suppletium, de quibus Herculan. vbi sup. n. 233. & seg. Menoch. de arbit. lib. 2. ca. 464. n. 10.

43 vbi hoc iuramentum reo accusato de crimine deferendum putauit quando semiplene suam innocentiam probauit, Mascard. concl. 954. n. 39. cum seg. vbi dicit hoc purgationis iuramentum reo accusato deferendum, quando semiplene probauit suam innocentiam, vel quando contra eum adsunt indicia, & presumptiones, Pacian. de probat. lib. 1. c. 7. n. 4. vbi ait non esse deferendum reo iuramentum purgationis, quando contra ipsum de crimine, de quo accusatur deponeret unus testis omni exceptione maior, Setser. de iurament. lib. 3. cap. 11. num. 16. & seg. vbi quod non deferitur iuramentum quando adsunt indicia ad torturam.

44 Vigefimus sextus in causis arduis & magni valoris, Cornaz. decis. Lucen. 68. num. 14. Surd. conf. 12. num. 12. & decis. 326. num. 94. Mascard. d. concl. 954. num. 32. Menoch. de arbit. casu 464. num. 4. Camill. Borrel. d. tit. 5. n. 38. Muscatel. d. gloss. conclusio, n. 26. Seraphin. d. priuileg. 33. num. 11. Ioseph. Ludou. Lucens. decis. 42. n. 18. p. 1. & Perus. decis. 109. n. 6. p. 2. Setser. in tract. de iuram. lib. 4. cap. 15. a. n. 1. Mancin. in simili tract. p. 2. art. 6. num. 5. & num. 13. & 14. vbi infert ad causas spirituales, & eas, in quibus agitur de statu hominis.

45 Limita aliquibus modis, & primò quando fuit plusquam semiplene probatum, quia tunc iuramentum in supplementum deferitur, etiam in causis magnæ quantitatibus, vt per Herculan. in tract. de negatua, n. 231. Benintend. Bimon. decis. 67. n. 2. Ioseph. Ludou. Perus. decis. 100. n. 7. p. 2. Mascard. concl. 944. n. 31. & concl. 954. n. 33. & seg. Pacian. de probat. lib. 1. c. 39. n. 18. & 19. Seraphin. d. priuileg. 33. n. 10. & n. 114. Mancin. de iuram. p. 2. art. 6. n. 8. Secundò limita vbi non agitur ad fundandam & radicandam totam intentionem agen-

Tom. I.

tis, sed solum ad declarandam obscuritatem fundamenti adiunctis dictam intentionem, quia tunc iuramentum in supplementum deferitur etiam in causa magna, Bald. conf. 397. n. 2. versum secundum breuitatem, lib. 3. quem refert & sequitur Card. Cuius. verbo iuramentum, concl. 540. n. 81.

Qualis & quanta debeat esse ista causa ad hoc, vt dicatur magna, grauis & ardua, & excludat petentem delatione iuramenti suppletui, vide Roland. conf. 26. n. 11 lib. 1. vbi post Alberic. & Iason. in locis per eum citatis, dicit causam magnam esse ducentorum aureorum, & n. 21. pariter resoluit causam dici magnam, & parum inspecta qualitate, & conditione personarum, lae Menoch. de arbit. lib. 2. ca. 7. n. 1. vbi relatis diuersis Doctorum opinionibus concludit causam magnam, seu parum esse iudicis arbitrio remissam, Seraphin. d. priuileg. 33. n. 124. vbi quod quando agitur de omnibus bonis, & de maiori parte bonorum, tunc causa dicitur magna, & n. 112. vbi quod iudicis arbitrio remissum est quæ dicatur causa grauis, & ponit exemplum in causa status, filiationis, spurietatis, & similibus, Perez ad tit. 7 lib. 5. Ordin. pag. 205. Mascard. in proem. q. 9. num. 38 & 39 & concl. 954. n. 30. Surd. decis. 316. n. 94. Camill. Borrel. d. tit. 5. n. 8 & 39. Mancin. d. p. 2. art. 6. n. 4. vbi & ipse hoc remittit arbitrio iudicis, Setser. d. lib. 4. c. 14. n. 4. qui idem tenet. Illud aduertere oportet quod ille qui dicit causam esse magnam, seu arduam, probare debet, vt tenent Curt. iun. in l. admonendi, num. 68. vers. tertio singuliter, ff. de iureiur. & ibi Lanfranc. de Orian. n. 88. n. 35. conclus. Roland. conf. 20. n. 22. lib. 1. Menoch. de arbit. casu 464. n. 5. Mascard. concl. 954. num. 36.

Quia vbi d. possessione tantum litigatur causa non dicitur magna, sed parui præiudicii, ideo in causa possessorij, licet agatur de possessione rei magni valoris, iuramentum in supplementum deferitur, secundum Ant. Gabr. commun. tit. de restit. spoliat. concl. 5. n. 77. Menoch. d. casu 72. n. 18. Mancin. d. p. 2. art. 6. post n. 3. & n. 1. Seraphin. d. priuileg. 33. n. 11. vbi n. 11. declarat non procedere quando possessorium ordinatur ad petitorium, quia tunc dicitur esse pleni præiudicii, & propterea in eo non deferitur iuramentum in supplementum.

Vigefimus septimus, quando petens sibi dari huiusmodi iuramentum non habet notitiam rei, vide Hyppol. in l. maritum, n. ff. de qu. iac. in repet. d. l. admonendi, n. 12. & 13. Bern. reg. 392. versum lura, Bellac. tom. 1. comm. opin. lib. 4. tit. 11. n. 97. pag. 440. Mascard. de probat. concl. 954. n. 1. Costa de remedio subsid. remed. 97. n. 4. Camill. Borrel. d. tit. 5. n. 18. Farin. p. 4. decis. 50. n. 2. & ibi addit. lib. B. Steph. Grat. discept. forens. c. 144. n. 46. cum seg. Vnde hæredi tanquam non habenti rei notitiam minimè esse dandum tenent Marant. de ordine iudic. p. 6. tit. de iuram. & quando deferatur, n. 5. Afflict. decis. 169. n. 2. & 3. Seraphin. d. priuileg. 33. n. 217. Surd. conf. 74. n. 15. & conf. 73. n. 47. & conf. 109. n. 18. Menoch. casu 190. n. 6. cum seg. & conf. 81. n. 2. Mascard. concl. 956. a. n. 63. Steph. Grat. d. c. 144. n. 48. Camill. Borrel. d. tit. 5. n. 19. & tit. 60. n. 58.

Vigefimus octauus in causa famosa, secundum Cephal. conf. 127. n. 1. lib. 2. vbi n. bene declarat quæ dicatur causa famosa, Soar. comm. lit. n. 308. Mancin. de iuram. p. 2. art. 6. n. 12. Setser. eod. tract. lib. 4. c. 14. ex n. 1. Farin. d. lit. I. n. 1210.

Vigefimus nonus, quando procederetur per denuntiationem Euangelicam, vt per Seraphin. d. priuileg. 33. n. 191. Mancin. d. art. 6. n. 88. Farin. d. lit. I. n. 1216.

Trigefimus in causis quæ veniunt decidendæ de rigore iuris, Mancin. d. art. 6. n. 43. Farin. d. lit. I. n. 1217.

Re 2

Trige

31 Trigesimus primus, quando agitur contra obligatum ex delicto alterius, Mancin. d. art. 6. n. 105. Farin. d. lit. l. n. 1218.

32 Trigesimus secundus, quando agitur ad penas contentas in l. si quis maior, C. de transaction. Card. Tusch. verbo iuramentum concl. 540. num. 117. Farinac. d. litera l. num. 1219.

33 Trigesimus tertius in causa simulati instrumenti, Anch. conf. 327. Ad corroboracionem, n. 6. & seq. Card. Tusch. d. concl. 540. n. 119. Farin. d. lit. l. n. 1220.

S V M M A R I V M.

- 1 Actor & reus in communi iudicio probant, & si pariter probant, reus absolvitur, nisi favorabilem causam foueat actor.
- 2 Probatio facienda est iudici.
- 3 Confinium in questionibus utraque pars est actor, & utraque reus.
- 4 Diuisoria in iudicia dicuntur duplicia.
- 5 Probationes cum sunt aequales, testibus rei magis, quam actoris in dubio creditur.
- 6 Sententia pro libertate ferenda est cum utriusque partis testes sunt aequales.
- 7 Testes deponentes pro causa pia preferuntur.
- 8 Iura potiora sunt ad absoluendum.
- 9 Declaratur text in presenti, & n. 10.
- 11 Terminos agrorum mutantes, vel euellentes quam poenam incurrant, remissive.
- 12 Exceptionem qui obicit eam probare tenetur.
- 13 Duorum vicem quando quis sustinet, ostenditur.

CAP. Ex literis. III.

Luc. III.

1 Actoris & rei personam utraque pars agit quando litigatur de confinibus, & sic utraque pars debet probare testibus, & iudex admittit quos excellere intellexerit. Sed si ambarum partium testes sunt aequales, preferuntur testes possessoris, quia iura sunt promptiora ad absoluendum possessorem, quam ad condemnandum, sicut cum agitur de libertate, iura semper fauent libertati. Colligunt ex Ordine Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anch. Host. Burr. Felin. Barbar. Henric. Bero. Dec. Mynsing. Aretin. Cujac. Bald. Viuian. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 137. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 252. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Auguft. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 11. c. 2. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 38. c. 2. nonissime Ioan. de Valboa in antiquis Academ. praefat. Salmantic. tom. 2. pag. 156. cum segg.

2 Ad cognitionem iudicis instruendam. Ergo iudici faciendū est probatio, ut per Abb. notab. 7. & alios hic, Decret. rub. huius tit. n. 7. in fin. Mascard. de probat. lib. 1. q. 4. a. n. 2. Tiraq. de retractu lig. tit. 1. §. 36. gloss. 2. n. 54. Croc. de testib. n. 258. Perez in rub. tit. 1. pag. 666. col. 2. lib. 3. Ordine.

3 Videlicet actoris, & rei. Notatur ad hoc quod in questionibus confinium utraque pars est actor, & utraque reus, Mascard. de probat. concl. 393. n. 13. Marant. de ordine iudic. p. 4. dist. 17. Perez l. 20. gloss. 1. post med. tit. 3. lib. 2. Ordine. diuisoria enim iudicia dicuntur duplicia, cum in illis quilibet censeatur actor, & reus, D. Barbol. in l. in tribus, n. 1. cum segg. ff. de iudic. Menoch. remed. 3. res. a. n. 760. Cujac. lib. 4. obseru. c. 21.

Possessoris & reus preferuntur. Notatur ad hoc quod cum probationes aequales sunt, testibus rei magis, quam actoris in dubio creditur, ut per l. 2. ubi gl. fin. tit. 8. lib. 2. leg. for. Menoch. de arbit. casu 98. a. n. 2. Perez ad d. rub. tit. 1. gloss. 1. pag. 667. col. 2. Christoph. de Pace ad leges styli, l. 28. n. 40. & 41. Buccaron. de differenti. inter iudic. civilia, & crimin. differ. 62.

Præterquam in liberali causa. Notatur ad hoc quod quando in liberali causa utriusque partis testes aequales sunt, pro libertate sententia proferri debet, l. 4. ubi gloss. 1. tit. 13. lib. 1. leg. for. Perez ad rub. d. tit. 1. gloss. 1. pag. 667. Sic etiam preferuntur testes deponentes pro causa pia, Rebuff. de reprob. testium, num. 126. ubi etiam resoluit quod quando utraque pia & favorabilis est, tunc pro magis favorabili praefertur probatio.

Cum promptiora sint iura ad absoluendum, &c. Vide 8. Conar. var. lib. 1. cap. 1. n. 2. vers. quart. Mex. in tract. iassa panis, concl. 1. num. 1. Anton. Monach. Forent. decis. 36. num. 1. Cardin. Tusch. tom. 1. litera d. concl. 41. num. 1. metipsum in tract. Axiom. iuris v. i. q. Axiom. 1. n. 9. cum segg. De hac regula & favore rei conuenit vltra Doctores hic, & in iuribus citis per gloss. verbo. promptiora, vide Dec. Cagnol. & alios in l. favorabilioris, ff. de regulis iuris, & in reg. um fin. partium, cod. tit. lib. 6. Alciat. de prae. reg. 3. prae. 44. Menoch. de arbit. casu 98. a. n. 2. & de prae. lib. 2. prae. 91. Intellige vsque adeo reum absoluendum esse in terminis de quibus hic, ut etiam si testis actoris excedat ob aliquam qualitatem, veluti quia pro reo laici, & pro actore totidem clerici deponunt, quibus magis creditur ob qualitatem personae, arg. c. p. clerici 81. d. si praesentant testes rei, qui absoluendus est, gloss. 2. in d. cap. clerici, communiter recepta ut per Dec. & Felin. num. 5. & alios hic, relator per Menoch. d. casu 98. a. n. 4. & d. prae. 91. in col. 2. Duen. reg. 313. limit. 4.

Te, & Archidiaconum consues habere prebendas, &c. Ergo Episcopus quem Papa alloquitur, ibi, te, iuncta superscriptione, retinebat infirmum canonica prebendam cum Episcopatu, contra reg. cap. cum in cur. tit. 5. cum verò, sup. de elect. nam certum est si is priusquam in Episcopum promoueretur, esset Canonicus, per promotionem ad Episcopalem dignitatem canonicatus vacaret, per ea, quae tradit Nicol. Garc. de benefic. part. 9. cap. 6. a. princip. post obtentum vero Episcopatum non poterat iure communi inspecto Canonicus fieri, cap. cum nostris, de concess. preb. l. Cui difficultati variè respondet Abb. Felin. Bero. in princip. & omnes hic, inter quos nonnulli contendunt vitiatam esse superscriptionem huius text. Alij, cum quibus est communis, intelligunt text. in presenti procedere iure speciali, scilicet consuetudine, vel privilegio Romani Pontificis ita Felin. hic in princip. Bero. num. 1. Roch. in cap. vltim. de consuetud. sect. 2. numer. 30. nec diuinat hic intellectus, quia cum Pontifex in presenti non decidat, nec fuerit interrogatus an Episcopus Canonicatus & prebendam infirmum cum Episcopatu habere possit, sed aliud longè diuersum, ut constat ex litera, utique in eo, quod incidenter narrat & supponit, termini habiles supponendi sunt.

Inter vos controversiam agitari. Dubitatur, nec immerito, cur Canonici super fundo pertinente ad prebendam in iudicio agere possint absque mandato Capituli, vel Ecclesiae, ad quam, & non ad Canonicum pertinet administratio talium bonorum, arg. cap. pen. vers. nec 12. quest. 1. cap. relatum in 2. vers. nomine, & cap. requisisti, vers. illud, de testam. gloss. verbo, referuari.

reservari, in cap. ult. de officio Ordin. lib. 6. variè respondent Doctores hic, ut per Abb. à n. 1. Dec. 9. & Bero. à n. 38. & reliquos, inter alios verò intellectus de quibus per eodem, planius dici potest Canonicum agere posse in iudicio non solum contra alium Canonicum eiusdem Ecclesiæ, piovt communis intelligit hunc text. verum etiam contra extraneum super iuribus ad Canonatum pertinentibus, quorum administrationem, quamvis restrictam, habet iuxta c. 1. ibi, ad dispensandum 16. q. 1. d. c. pen. in fine, ibi, expendat, resoluunt Innoc. Abb. d. n. 1. Dec. 9. & Bero. 45. cum seq. in presenti.

11 Antiquos fines egressum.] De crimine, & poena eorum, qui fines, seu terminos agrorum mutant, enellant, vel furantur, vide per totum tit. ff. de termino mo-
to, cap. tanta, ubi gloss. 3. d. dist. cap. in legibus 12. q. 1. ubi refertur illud Deut. 27. Maledictus, qui transfert terminos proximi sui, tradunt ultra Abb. hic à n. 13. & Decian. 18. Aviles in capitula Prætorum, verbo, Lei, à n. 7. Clar. in pract. §. ult. q. 83. n. 1. c. & latè prosequitur Menoch. de arbit. casu 395.

12 Nam possessori, &c.] Notatur ad hoc quòd qui obli-
git exceptionem, eam probare tenetur, vide l. 7. ubi gloss. 1. tit. 8. lib. 2. for. leg. Morla in emporio iuris Civilis, c. 1. tit. 1. q. 1. la 2. n. 25.

13 In gloss. Vices duorum. Notatur ad hoc quòd in iu-
diciis duplicibus familiæ heriscunda, communi di-
videndo, & finium regundorum singula personæ
duplex ius habent, & agentis, & eius cum quo agi-
tur, ut dicit text. in l. iudicium 10 ff. finium regund. l. in-
ter coheredes, §. qui familia, ff. famul. herisc. si defunctus, §.
fin. ubi gl. verbo ad defendendum, ff. de procur. Dec. n. 12.
in presenti. D. Barb. in l. tribus, n. 1. ff. de iud. Non obstat
quòd etiam in huiusmodi duplicibus iudiciis actor
is dicitur qui prior ad iudicium provocavit, d. l. in tri-
bus, ff. de iudic. l. 1. §. in tribus, ff. comm. diuid. Roman.
conf. 217. n. 1. cum aliis per D. Barbof. ubi sup. n. 2. quia
dispositio d. l. in tribus, potest procedere quoad ordi-
nem iudicii, ne aliàs inducatur causæ & processus
confusio; quo verò ad effectum & litis decisionem,
quilibet censetur actor & reus, ita post Iacob. de
Rauen. Alberic. & Angel. in d. l. in tribus, & Mahesil.
sing. 109. probat & veriore dicit Decian. in presenti
n. 49. vers. sed Iacobus, & n. 50. & seqq. Roncheg. in
ruor. ff. de duobus reis, n. 30. & alij quos citat D. Barbof.
in d. l. in tribus, n. 44. refert Rot. in l. scien. Capellanie
10. Maij 1618. coram R. P. D. Merlino.

In ead. gloss. ibi, Quòd una persona vicem duarum
sustinet. Aduerte quòd quando munera & officia non
sunt sibi contraria, ea simul habere quis potest, itavt
vnus, & idem duorum vice & munere fungatur, ita
Bart. in l. si consul. ff. de adopt. Couar. lib. 3. var. c. 13. n. 6.
Azor. in l. i. moral. p. 1. lib. 7. c. 7. q. 13. Azened. ad Curiam
Pisan. lib. 2. c. 2. n. 9. Aviles ad c. 1. pratorum, fol. 30.

S V M M A R I V M.

- 1 Marito asserenti etiam cum iuramento se uxorem
cognovisse non creditur si vxor per matronas atre-
stantes ex ipsius corporis aspectu probat contra-
rium.
- 2 Matrimonialis causa Episcopo inferioribus à Rom-
ano Pontifice delegare potest.
- 3 Iuramentum deferri potest viro super copula habi-
ta cum sua uxore, cum vir non probat contra-
rium.
- 4 Mulieri asserenti se à viro cognitam potius creden-
dum est, quam viro neganti, intellige ut ibi.
- 5 Periti in arte iurare debent, ut suo testimonio fidem
faciant.

Tom. I.

6 Sententia secundum medicorum, aliorumque in arte
peritorum iudicium lata, an, & quando in rem iu-
dicatam transeat, ostenditur.

7 Matrona, que faminam asficiant, sufficiunt due vs
de Virginitate deponant.

8 Peritus ubi in ciuitate, vel loco vnus tantum adest, is
sufficit ubi plures requiruntur.

9 Matrona quomodo sufficienter inspectionis causam
reddant ostenditur.

10 Probatio admittitur contra iuramentum.

C A P. Proposuiti. IV.

Gregor. VIII.

Mulier si dicit se non fuisse, nec potuisse co-
gnosci à viro, & hoc probatur iuramento, &
testimonio septem mulierum, que ipsam aspexerunt,
& innexerunt virginem, est credendum illi, & non
marito, etiam si iuret illam cognovisse. Colligunt ex
Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan.
Andr. Imol. Anan. Host. Panorm. Bald. Butr. Henric.
Felin. Barbat. Dec. Mynding. Aretin. Cujac. Vinian. in
ration. secunda libri iuris Pontif. pag. 138. Alagona in
compend. iuris Canon. pag. 252. remissive Ximen. in con-
cord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Augusti. collect. 2. Dever.
lib. 2. tit. 10. cap. 2. nouissimè Ioan. de Valboa in au-
nui Academ. prælect. Salmarie. tom. 2. pag. 168. cum
seqq.

Tibi fuit de mandato Apost. delegata.] Ergo causa 2
matrimonialis Episcopo inferioribus à Romano
Pontif. delegari potest, ut per Rendingam in prom-
ptuario receptarum sentent. tit. 2. num. 6. Couar. de spon-
salib. part. 2. c. 8. §. 12. n. 1. vers. est tamen, quos refero
ego ipse de officio, & potestate Episcopi, p. 3. alleg. 84.
num. 6.

Viro per iuramentum suum, &c.] Notatur ad hoc
quòd deferendum est iuramentum viro super copu-
la habita cum sua uxore, ut per Tiraquell. de re-
tractu lig. §. 4. gloss. 1. verbo, admittitur ad probandum,
num. 3. Vinian. tom. 1. commun. opinion. lib. 5. tit. 2. num. 3.
vers. idcirco, pag. 701. Mascard. de probation. concl. 452.
n. 14. ubi etiam quòd licebit vxori probare contra-
rium, quod deducitur ex gloss. asin. hic, ibi, cum mulier
non probat contrarium, Couar. d. part. 2. cap. 3. §. 1.
num. 14. & lib. 2. variar. cap. 13. num. 4. Sayr. in clari
Regia, lib. 3. cap. 5. num. 4. Vbi enim lex, statutum,
contractus, siue conuentio partium disponit, stan-
dum esse testimonio, vel assertioni alicuius (nisi
aliud expressum sit) intelligi debet quandiu ex ad-
uerso contrarium plenius non probatur, & ita ad-
mittenda est probatio contraria, & ea, si plenior
sit, prevailere debet, ut notant omnes hic gloss. in
cas. combinebatur, de spons. impub. gloss. verbo, assertoria
in cap. 2. de tempor. ordinat. in 6. cum aliis, de quibus
per Dec. & Felin. num. 4. hic, eund. Felin. in cap. qua-
liter in 2. num. 9. ad fin. de accusat. Couar. lib. 2. var. c. 13.
num. 4. latè Tiraq. de retractu lig. §. 4. gloss. 1. à princip.
Mascard. de probat. concl. 954. à princip. Intellige &
amplia etiam ubi creditur testimonio, vel assertioni
alicuius in poenam siue odium alterius, ut in spe-
cie cap. ult. de his, que vi, & l. si quando, C. unde vi, 3.
adhuc enim nisi aliud sit expressum, admittenda est
probatio in contrarium, & eidem stari debet si ple-
nior fuerit, secundum communem, ut per Dec. &
Felin. num. 4. hic, Tiraquell. num. 30. Mascard. num. 11.
dictis locis, Menochi. de arbitrar. casu 208. num. 21.
& 34.

Rt 3 Iura

Turamento puella.] Notatur ad hoc quod mulieri se cogitam à viro afferenti est potius credendum quam viro neganti; Malfard. *concl.* 3. 1. 2. 3. 4. post Hof. Io. Andr. Anchax. Alex. de Neuo, Prapoli. Turcerem. & alios, tenet Sanch. *de matrim.* lib. 7. *disp.* 109. n. 9 id ibi intelligens, nisi vir conuincat eam per aspectum corporis esse virginem; quia si vxor per aspectum prober se cognitam à viro, cum reperta fuerit virgo à matronis illam insipientibus, tunc potius creditur vxori neganti copulam, quam viro affirmanti. Franc. Marc. *Delphin. decif.* 77. n. 1. Fulu. Pacian. *de probat.* lib. 2. c. 2. n. 15. & 16. quos refert, & sequitur Sanch. *d. disp.* 109. n. 6. vbi n. 7. asserit predictas matronas sufficere si sint prouide, & in arte perita, quamvis peritissimæ minimè sint.

Et testimonio illarum. &c.] Notatur ad hoc quod matronæ, ac reliqui artis periti iurare debent, vt suo testimonio fidem faciant, gloss. & Doct. in *cap. fraternitatis*, infra *de frigidis*, & malefic. Bald. *hic* n. 3. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 113. n. 13. & in genere de ceteris artis peritis, Conar. *v. lib.* 2. c. 1. 1. 2. *concl.* 1. Pinel. in l. 2. c. de rescind. vend. p. 3. c. 2. n. 1. Malfard. *concl.* 174. n. 48. & *concl.* 1410. n. 16. Tiraq. *de p. p. p. fol.* 6. Pacian. *de probat.* lib. 1. c. 7. n. 2. Ioan. Garc. *de expens.* c. 34. n. 18. Matien. l. 1. gloss. 2. n. 9. & 2. 1. tit. 11. lib. 5. noua recep. Cenal. *commun. cont. a. comm.* q. 1. n. 25. Sanch. *d. n.* 11. vbi etiam tenet quod licet huiusmodi in arte periti quando de communi consensu partium assumpti sunt, iurare non teneantur matrona de communi partium consensu electa ad explorandam vxoris virginitatem, ad dissoluendum matrimonium iuramentum subire debent. An. & quando sententia secundum medicorum, aliorumque in arte peritorum iudicium lata in rem indicatam transcat, questio est ad presens institutum non contemnenda, in qua in eam sententiam communiter denentum est tunc in rem indicatam transitum facere quando ipsamet partes concorditer & voluntarie eligunt, vel per iudicem eligi consensissent, & promississent el. eorum iudicio stare, secus quando coacte ad electionem ventum esset, vt per Marant. *de ordine iudic.* p. 6. *actu* 1. n. 31. *vers.* quod limitata, Magon. *Lucensi decif.* 8. *sub* n. 11. Causalcan. Finizan. *decif.* 8. *sub* n. 2. Menoch. *de p. p. p.* lib. 1. *pref.* 95. *cap.* 10. *cum* seq. & *conf.* 8. 19. n. 2. Fulu. Pacian. *d. c.* 47. *sub* n. 92. Thesaur. *decif.* 25. quem refert Aloyf. Ricc. in *collect. decif. collect.* 1. 16. Bernard. Graua. *ad practicam Camera Imper.* lib. 2. *concl.* 111. in *confid.* Sed peritis discordantibus quid agendum, vide Stephan. Gratian. *decif.* 12.

Septem mulierum.] Notatur ad hoc quod matronæ, quæ feminam aspiciant, testenturque eam esse virginem, debent esse septem, vt per Pacian. *d. lib.* 2. c. 2. n. 26. Verum cum in ore duorum, vel trium stet omne verbum, *cap. m. omni negotio*, infra *de testib.* sufficere duas matronas, vt de virginitate deponant, resolunt gloss. verbo, *obstetricum*, in *cap. nec aliqua* 2. *quest.* 1. Bald. *hic* num. 4. *vers.* item quia, Alex. de Neuo in *cap. fin. num.* 1. *de frigidis*, Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 113. n. 16. qui *disp.* 109. num. 8. asserit textum in presenti non facere mentionem septem obstetricum, quod scilicet tot necessarie sint, sed ad maiorem cautelam, 8 narrando factum. In quo aduerte communiter receptum esse quod si in ciuitate, vel loco, in quo agitur, plures sint periti, duo necessariò adhiberi debent, quorum assertioni standum est; si verò vnus tantum, is sat est, per text. in *auth. de non alien. §. quod autem*, ita obseruat Bart. in l. 1. §. *vt ff. de verbor oblig. communis*, vt per Abb. *n.* 4. Dec. 11. *hic*, Anton. Gom. *v. tom.* 2. c. 9. num. vlt. & *tom.* 3. c. 3. n. 28. Garc. *reg.* 349.

Pinel. in l. 2. c. de rescind. vend. p. 3. *cap.* vlt. n. 5. Padil. in l. 3. n. 23. c. de iuris, & *fasti ignor.* Malfard. *concl.* 1037. à *num.* 22. & *concl.* 1034. num. 24. Cherian. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. tit. 9. n. 161. Verum Abb. *hic* n. 5. existimat in causis arduis duos omnino esse necessarios, ita vt si vnus tantum sit in loco, alius ex viciniore accersiri debet, sequuntur in effectu, Aretin. *hic* n. 10. & in l. videamus, §. vlt. n. 40. ff. de in rem iurando, vbi Socin. n. 15. Iafon. 1. Galeaula 9. Crot. 3. ad fin. & alij nouiores, quæ sententia in rigore iuris mihi probabilior videtur.

Quæ per aspectum. &c.] Notatur ad hoc quod matronæ sufficienter inspectionis causam reddunt si deponant puellam esse virginem eo quod eius partes inspexere, illasque tetigere, in quibus deprehenditur virginitas, ita Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 113. num. 12.

In gloss. Puella, vlt. ibi, cum mulier non probat. contrarium. Notatur ad hoc quod contra iuramentum probatio admittitur, vt per Tiraq. *de retractu* lig. 4. gloss. 1. n. 1.

S F M M A R I V M.

- 1 Singularis de vniuersitate possunt ad commodum vniuersitatis reprobare instrumentum falso confectum nomine vniuersitatis.
- 2 Instrumentum etiam priuatum sigillo authentico munitum fidem facit.
- 3 Exceptio alterariua quando admitti possit, ostenditur.
- 4 Negatiua an, & quando probari possit, ostenditur.
- 5 Testes in causa propria an, & quando recipi possint, remissum.
- 6 Iuramentum ad remittendum per testes necessariò requiritur vtriusque partis consensus.
- 7 Testes preferuntur instrumento, in antiquis verò instrumentis testibus.
- 8 Antiquum dicitur, quod excedit centum annos, & n. 9.
- 10 Instrumentum per testes an reprobari possit, ostenditur.

CAP. Tertio loco. V.

Clem. III.

Instrumentum quando profertur. v. g. circa alienationem terræ alicuius monasterij, vel Capituli, de quo dubitabatur, si fratres, vel singulares persone iurant Capitulum, vel vniuersitatem nunquam consensisse tali instrumento, cum semper repugnauerint tali alienationi, creditur testimonio eorum, non instrumentum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Panorm. Anch. Hof. Butr. Felin. Barbat. Henric. Bero. Dec. Myning. Aretin. Bald. Cujac. Viuian. in ration. *secundi libri iuris Pontif.* pag. 138. Alagona in *comp. iuris Canonici*, pag. 253. remissum Casal. in *annot.* & Ximen. in *concord.* p. 1. & 2. & part. 3. *repet.* in iure Canonico ad *secundum Decretal. librum*, Paul. de Eleazaris, refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. Decret. lib. 2. tit. 10. *cap.* 3. nouissimè Ioan. de Valboa in *annu. Academ. proleth.* Salmantic. *tom.* 2. pag. 175. *cum* seqq.

Sigillo Capituli. &c.] Notatur ad hoc quod instrumentum etiam priuatum sigillo authentico munitum fidem facit, vt notant Abb. in *primo*, Felin. *col.* 1. Dec. n. 13. & alij *hic*, omnes per text. ibi in c. 2. de fide instrumenti.

instrum. vbi gloss. ult. Couar. praeft. c. 22. n. 9. vbi post alios discutit an, & quando sigillum publicum, vel priuatum praesumatur appositum instrumeto de voluntate illius, cuius est, vt hic & in l. 1. §. ille, vers. sed ne firmandi, C. de latina libertate, de quo vide Gabr. comm. tit. de praes. concl. 4. Aym. de antiq. tempor. p. 1. cap. queritur a. n. 44. Menoch. de arbit. casu 13. §. de praes. lib. 2. praes. 58. An vero sigillum per se solum absque scriptura, vel subscriptione obliget, vel fidem faciat, prosequantur Dec. & Felin. hic col. 1. communis in cap. post cessionem, infra hoc tit. Couar. vbi sup. late Menoch. d. lib. 2. praes. 57. De sigillo inuenies multa apud Menoch. d. casu 113. & Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 61. per totam.

3 *Adulterium, vel furtium.* [Admittitur ergo exceptio hac alternatiua, quia in qualibet eius parte concluditur intentio excipientis, vt notant Doctores hic, vt per Felin. num. 2. vers. fallit primo, Decian. num. 6. vers. quarto, post alios Padil. in l. cum proponas, n. 10. C. de transact. idem colligitur ex cap. ex parte 2. de rascript. ibi, dolo, vel negligentia, & ex cap. ex parte B. de foro compet. vbi Doctores, alias etiam rationes ob quas hac exceptio admitti potest, colliges ex Padil. d. loco, & in l. agi, num. 5. illo tit. ex quibus limitabis regulam, c. 2. & vbi de libelli oblat. cum similibus, & reg. l. 1. §. Labeo, vbi Bald. ff. de fluminibus, & l. scire, §. scire ff. de excusat. tur. dum probat libellum, vel exceptionem incertam, vel generalem non esse admitterendam, tradunt gloss. verbo, obnoxiam, in cap. Abbate, de re iud. Rip. & alij per text. ibi in l. 1. §. qui autem, ff. quorum legat. late Farin. a. n. 3. post gloss. 3. & alios ibi in cap. pastoralis, de except. Pinel. in l. 2. C. de rescind. p. 3. cap. 3. n. 8.

4 *Cumque fratres, &c.* [Aduerte negatiuam, scilicet Regulares noluisse in Conuentu alienationi consentire, non recte probari per ipsos Regulares, poterant enim abesse, nisi dixerint id fieri non potuisse quin ipsi viderent, Alex. conf. 43. num. 5. lib. 4. Decian. conf. 94. num. 5. quod refert, & sequitur Mantica Rota decif. 350. num. 7. testes enim deponentes super negatiua nihil probant, nisi adiciant quod aliter esse non posset, quin ipsi scirent, Rota decif. 572. num. 3. apud Farinac. p. 1. recent. negatiua ideo probari potuit per Fratres in praesenti, quia deposuerunt quod vnanimiter alienationem noluerunt quories de hoc inter eos actum fuit, & cum fuerit coartata per verbum illud, quoties, probari recte potuit. Vel forte vt gloss. 1. hic existimat, Fratres probarunt hanc negatiuam indirecte, id est, restringendo illam ad locum, & tempus in instrumeto expressum, sequuntur hunc intellectum nonnulli hic, & Paul. num. 3. in l. 1. C. de bonor. poss. ff. secundum tab. Rip. num. 86. in cap. cum Ecclesia, de causa poss. Paris. conf. 193. num. 23. lib. 3. & alij, vt per Mascard. concl. 1091. num. 9. faciunt ea, quae Brunor. a Sole in locis communib. verbo testis, Mascard. de probat. concl. 1087. n. 8. Rebuff. in tract. de except. n. 172. Flamin. de resignat. benefice, lib. 11. q. 14. n. 68. Mendez a Castro in praxi Lusitana, lib. 5. cap. 1. n. 62.

5 *Quare autem testes hic fuerunt recepti in propria causa, vide Perez l. 12. gloss. 2. colum. 2. tit. 1. lib. 4. Ordin. & l. 2. gloss. 1. pag. 2. col. 2. post med. tit. 5. lib. 5. Ordin. Azcued. l. 20. tit. 3. lib. 6. noua recop. Illa vero ratio non mihi displicet, quia an Fratres in Capitulo, vel conuentu alienationem noluisse, solummodo ipsi testificari possent cum in rebus, quae sui naturae secundum communem usum difficulter possunt probari, admittatur probatio, licet minus legitima, vt per hunc text. dicit Valasc. de iure employ. quest. 9. n. 26. col. 2.*

In gloss. Iurati, ibi, nisi a partibus fuerit ei remissum. Notatur ad hoc quod ad remittendum iuramentum a testibus praestandum necessarium requiritur vtriusque partis consensus, nec sufficit si is tantum remittat contra quem testes producantur, obseruant Ioan. Andr. Zabarell. Abb. num. 4. Felin. in cap. suis, de testibus, Rebuff. de reprob. testium, num. 308. Et suadetur, quia in hoc iuramento vertitur vtriusque partis negotium, & ita succedit reg. quod omnes tangit, lib. 6. Quamvis Iason. in l. admonendi, in repet. n. 196. ff. de iur. iur. existimet satis esse remissionem aduersae partis, contra quam testis producit, per text. in d. c. suis, ibi, a parte remittatur aduersa, cui satisfaciunt Abb. d. n. 4. & alij ibi, ac Rebuff. d. loco. Adde iudicis consensum in tali remissione non requiri ex d. cap. suis, Abb. & Felin. n. 3. Crot. de testibus, n. 236. Iason. d. n. 197. quamvis contrarium innuat gloss. 2. in d. cap. suis.

In gloss. Testium, ibi, Sic ergo testes praefertur instrumentum. Vide Ceuall. communium contra communes, q. 53. num. 4. & q. 45. Rotam decif. 266. num. 7. apud Farin. part. 2. recent. vbi dictum fuit testibus minus credi, quam scripturis, & instrumentis. In antiquis certum est instrumenta praefertenda esse omni alij probationi, Mascard. de probat. concl. 540. n. 13. Xuar. allegat. 6. n. 11. Cabed. de patronat. Regia Cordae, c. 34. num. 4. Et antiquum dicitur, quod excedit centum annos, Burg. de Pace conf. 3. num. 76. Farin. in praxi crimin. part. 1. q. 47. num. 112. & p. 2. q. 69. num. 142. Menoch. de arbit. casu 3. Gam. Lusit. decif. 88. num. 1. Auendan. de exequendis mand. p. 1. cap. 6. n. 6. Guttier. conf. 1. n. 5.

Gloss. haec circa hunc text. tria dubia innouit. 9
Primum an instrumentum per testes reprobari possit. Secundum quot testes sint ad hoc necessarii. 10
Tertium tandem quales esse debeant. Quoad primum, quicquid gloss. inuoluat, certum & receptissimum est instrumentum reprobari posse per testes contrarium deponentes non solum in illo descriptos, verum etiam per alios, vt aperte probat hic text. & cap. cum Ioannes, vers. porro, de fide instrum. obseruant Imola l. 1. §. si quis negot. ff. quemadm. test. aper. Boer. decif. 118. a. num. 8. Couar. lib. 2. var. cap. 13. num. 11. Menoch. de arbit. casu 105. a. prime. Buratt. decif. 543. num. 1. Quoad secundum dubium variae sunt Doct. etorum sententiae, sed communis obtinuit duos tantum testes alioquin idoneos sat esse ad reprobandum etiam indistincte instrumentum, siue in eo tales testes sint descripti, siue non, ex Innoc. Ioan. Andr. Abb. num. 13. Felin. 35. & alij in d. cap. cum Ioannes, communis vt per Dec. hic num. 11. & aliis, vt per Couar. d. cap. 13. num. 11. & praeft. cap. 20. num. 6. Menoch. d. casu 105. num. 37. Mascard. concl. 919. num. 9. Circa tertium, & vltimum dubium receptum est requiri in proposito ad instrumentum reprobandum testes omnino idoneos, & omni exceptione maiores, communis ex Felin. vbi sup. num. 35. Couar. dictu loco, Menoch. d. casu 105. num. 33. Burlat. conf. 33. num. 8. & aliis per Mascard. concl. 919. num. 5. & 8. Restat nunc respondere ad hunc text. in quo ad instrumentum reprobandum satis sunt monachi in causa sui monasterij deponentes, qui non sunt in ea omnino idonei, & omni exceptione maiores cum sint de eadem domo, & familia monasterij, intendit gloss. verbo, testes, in aushi. de monachis in princip. vers. cogitandum, quia non sequitur, admittitur is testis, ergo est integer, & omni exceptione maior, post alios Dec. hic num. 19. vers. resenta, Simanch. de cathol. instit. c. 62. num. 4. Sed dici potest cum Dec. hic num. 7. vers. sed certe, & d. num. 11. vers. resenta, & in cap. insuper, n. 7. 11

Rr 4 vers.

vers ex hoc, de testib. & Aym. conf. 59. n. 1. in hoc text. satis esse monachos in causa monasterij deponentes, & per eos instrumentum reprobari, quia agebatur de his, quae in Capitulo facta dicebantur; in qua specie cum falsitas instrumenti per alios extraneos non ita probari possit, admittuntur monachi, ut magis instructi, & omnino ea in re idonei. Accedit quod in hac materia ad constituendam qualitatem testium, per quos instrumentum reprobari valeat, maxime attenditur arbitrium iudicis examinaturi omnes circumstantias, ut resolvunt citati à Couar. n. 11. Menoch. n. 42. distis loci, plene in specie huius text. considerata natura loci, & qualitate negotij quod in Capitulo inter monachos gestum proponitur, non levis insurgit coniectura, quae iudicis arbitrium moveat, ut monachos ipsos hac in re magis idoneos arbitretur, quam sint omnes alij testes extranei.

S V M M A R I V M.

- 1 Impedimento probato matrimonij contrahendi, & publicatus attestatombus, alij testes super defectu impedimenti admittendi non sunt.
- 3 Testes ultro se offerentes, & non requisiti probant, quando agitur de peccato vitando.
- 4 Examine se ultro offerens tanquam suspectus regulariter non probat.
- 5 Iurans puellam ducere in uxorem non tenetur accipere, si dotem non constituat.

C A P. Iuravit. VI.

- 1 Impedimentum aliquod matrimonij contrahendi quando est sufficienter probatum iuramento, & partibus publicatum, si alius velit oppositum probare, non est audiendus, sed stari debet primae sententiae. Colligunt ex Ordin. Abb. Innoc. Anan. Host. Bald. Panormit. Felin. Hentic. Barbat. Anch. Butr. Dec. Mynfinger. Aretin. Cujac. Vinian. in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 139. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 253. remissive Ximen. in concord. p. 2. & p. 1. repet. iuris Canonici secundum Decret. librum. Ioan. Baptista Ferrer. refertur ab Anton. August. collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 10. cap. 4.
- 2 Accepturum. Et sic de futuro. Vide Perez lib. 1. gloss. 1. pag. 7. colum. 1. vers. dubitatur, tit. 1. lib. 5. Ordin.
- 3 Quodam iuramento, &c. Notatur ad hoc quodd quando agitur de peccato vitando, veluti si agatur de probanda consanguinitate ad impediendum matrimonium, testes se ultro offerentes, & requisiti probant, ut per Mascard. de probat. conclus. 1358. num. 65. Rebuff. de probat. testium, num. 69. vers. saluatur.
- 4 Regulariter enim offerens se ultro examini tanquam suspectus non probat, ut per Hyppol. in l. unus §. seruo n. 1. ff. de quest. & conf. 2. n. 9. & conf. 18. n. 30. & 1. & conf. 25. n. 11. & 2. & conf. 29. n. 22. & conf. 65. n. 38. Tiraq. de pra. causa, prim. 1. pag. 18. Perez ad leges Ordinam. tit. 1. lib. 1. pag. 668. Menoch. de arbit. casu 474. n. 57. & de pra. lib. 2. praef. 55. n. 2. Mascard. de probat. conclus. 1. n. 44. & conclus. 1358. n. 63. cum seq. & conclus. 1368. n. 4. Spin. in speculo testam. p. 2. rubrica n. 4. Bobadil. in suo politica lib. 1. c. 3. n. 68. Farinac. in praxi crimin. q. 80. n. 1. cum seq. & p. 4. decis. 43. ubi addit. lit. C.
- 5 Argumento huius text. colligunt aliqui quodd si

quis iuravit puellam ducere in uxorem, non tenetur accipere si dotem non constituat, ut per Laram in l. si quis a liberis, §. si quis ex his, n. 6. ff. de liberis agnosc. Surd. de aliment. tit. 7. q. 19. n. 9. Cabed. Lusit. decis. 32. n. 15. p. 2.

S V M M A R I V M.

- 1 Excommunicatus ubi quis per literas Ordinarij probatur à procuratore repellitur.
- 2 Litera Episcoporum, & similium Ordinariorum faciunt fidem.
- 3 Ordinarij literis asserentibus aliquem esse excommunicatum, vel quid simile, an credatur, remissive.
- 4 Excommunicatus maiori excommunicatione non potest procurator constitui in iudicio, intellige ubi ibi.
- 5 Excommunicatus si constituitur procurator, constitutio est nulla ipso iure.
- 6 Doctores referuntur de sigillo Episcopi agentes.
- 7 Scriptura tabellionis non creditur, nisi habeat testium subscriptionem.
- 8 Testes duo instrumentis publicis sufficient.
- 9 Procurator excommunicatus si constituitur, licet postea absolvetur, non tamen habilitatur, ut possit agere.

C A P. Post cessionem. VII.

Innoc. III.

SI per literas iudicis Ordinarij probatur aliquem quando assumpsit officium procuratoris, fuisse excommunicatum, non est ut procurator admittendus, donec enim probetur contrarium est standum literis Ordinarij. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. H. nric. Anan. Hostienf. Bald. Panormit. Butr. Anchar. Barbat. Dec. Mynfinger. Aretin. Cujac. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 239. Alagona in compendio iuris Canonici, pag. 253. & part. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decret. librum, Ioan. Calderin. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. part. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 11. cap. 1. nonissime Ioan. de Valboa in annis Academ. praefationib. Salmantic. tom. 2. pag. 186. cum seqq.

Per literas iudicis Ordinarij, quibus standum est, &c. Notatur ad hoc quodd litera Episcoporum, & similium Ordinariorum faciunt fidem, ita ut illis standum sit donec contrarium ostendatur, Rot. decis. 22. in nouis, alias 16. in antiq. sub hoc tit. Mascard. de probat. conclus. 990. Menoch. de praef. lib. 2. praef. 17. a. n. 13. Rebuff. in praxi, tit. forma literarum tonsurae, num. 18. & 20. & tit. forma dimissoriae, num. 37. An literis Episcopi super natalium defectu dispensantis credatur, vide Casl. de Graffis decis. 270. sub hoc tit. quem citat Aloyf. Ricc. in collect. decis. part. 1. collect. 84. Quando verò credatur literis Ordinarij asserentibus aliquem esse excommunicatum, vel aliud simile, vide Soar. in thesauro communium opin. litera L. verbo, literis, Valdef. ad Xuar. allegat. 13. numero 7. Bellacomb. tom. 1. communium opinion. lib. 4. tit. 1. n. 331. pag. 589.

Excommunicatus erat cum procuratoris, &c. Notatur ad hoc quodd excommunicatus maiori excommunicatione non potest procurator constitui in iudicio ad litem exercendam, etiam pro reo Padil. lib. 1. num. 55.

- num. 55. C. de iuris, & facti ignor. Crescent. decif. 12. de procurat. Peregrin. de iure fisci. lib. 3. tit. 1. num. 30. Marant. de ordine iudic. par. 4. disp. 16. num. 24. Vant. tit. ex defectu mand. num. 136. lat. Anton. Ricciul. de iure personarum extra gremium Ecclesie existentium. lib. 4. cap. 24. per totum, vbi num. 3. extendit ut procedat siue excommunicatio sit publica, siue occulta, & num. 4. siue mandatum sit ab homine, siue a lege, & num. 5. etiam si mandatum sit datum a socio ad gerendum causam communem cum ipso excommunicato, & num. 9. quamvis post constitutionem, & acceptationem mandati superueniat excommunicatio, quia tunc impeditur exercitium quovis excommunicatio ducit, & num. 11. siue excommunicatus sit constitutus procurator pro parte actoris, siue pro parte rei.
- ¶ *Partem procuratorem non duximus admittendum.* Ergo si excommunicatus constituitur procurator, constitutio est nulla ipso iure, ut per Batt. hic sub n. 10. Imola sub n. 7. Felin. n. 20. Crescent. d. decif. 12. de procurat. bene Viñan. tom. 1. communium opinionum. lib. 2. tit. 8. n. 22. pag. 316. lat. Anton. Ricciul. d. cap. 24. à n. 12. bene resoluentes constitutionem procuratoris excommunicati non valere ipso iure à principio, ita quod opus tunc aliter non est, quod procurator iste reiciatur exceptione aliqua, nam procuratorem constituens, si sciebat eum excommunicatum, sibi imputandum esset, qui talem elegisset incapacem, & legibus exosum, sed si ignorabat, posset certe agere contra procuratorem ad interesse cum ingressi esse officio sibi interdicto à iure, & hac est communis sententia, quamvis contrariam opinionem, imò quod constitutio procuratoris in persona excommunicati non sit nulla ipso iure, sed requiratur oppositio, teneat Innoc. in cap. veritatis, num. 2. sup. de dolo, quem late probant Soar. de censuris, disp. 16. sect. 7. n. 10. verif. sed non video fundamentum, Mar. Alter. eod. tract. lib. 2. disp. 3. cap. 2. verfic. contraria tamen, Nauar. in man. cap. 27. n. 23.
- ¶ *In gloss. Literas. De sigillo Episcopi vide l. fin. & ibi gloss. 1. ad finem. tit. 9. lib. 2. leg. fur. Perez in rubr. tit. 11. gloss. 1. pag. 668. vers. queri potest. lib. 3. Ordinam. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 61. & quod sigillum tribuat fidem scripturæ æque ac subscriptio, Gemin. conf. 57. n. 5. & conf. 144. n. 4. Gabr. commun. tit. de presumpt. concl. 4. n. 46. Menoch. confil. 1. n. 332. Rot. in Tridentina decimarum 14. Februarii, & 6. Aprilis 1620. coram Card. Sacrato, & in C. salen. beneficij 28. Iunij 1627. coram R. P. D. Metlino.*
- ¶ *In ead. gloss. ibi, Nec scripturæ tabellionis creditur, nisi habeat testium subscriptionem.* Vide Tiraq. de retractu sig. gloss. 9. §. 8. n. 35. Callan. in consue. Burgundie, rubric. 4. §. 19. propè fin. verbo, ou de Notaire, Bernard. Græue. ad practicam Camere super lib. 2. concl. 3. in coramde, n. 11.
- ¶ *Cald. Pereira. de emptione, cap. 6. n. 2. & 3. Et in instrumentis publicis sufficiunt duo testes, Couar. practic. cap. 20. num. 4. vers. & licet, Aloyf. Ricc. d. collect. 84. in fine.*
- ¶ *In gloss. Excommunicatus.* Notatur ad hoc quod si constituitur procurator excommunicatus, licet postea absolatur, non tamen habilitatur ut possit agere, quia attenditur inhabilitas, quæ à principio erat, ut per Flamin. de resignat. benefic. lib. 4. q. 1. n. 15. Anton. Ricciul. d. c. 24. n. 8.

- 1 Substitutio facta filio eo decedente sine liberis evanescit per ingressum Monasterij, nec ad invalidandum ingressum sufficit probare minorem aetatem tempore ingressus, si ille ex aduerso geminatus probetur.
- 2 Monasterium habetur loco filij, seu haredis, & succedit excluso penitus substituto.
- 3 Monasterium an habeatur loco filij quando appareat testatorem intellexisse de filiis veris, & naturaliter generis, questio dubia in qua affirmativa, & negativa opinio æque probabilis.
- 4 Substitutus si fuerit filius testatoris, tunc ille succedet excluso Monasterio.
- 5 Testator si substituerit aliquem de sua familia adiciens velle ea bona perpetuo in familia conservari, tunc Monasterium non habetur loco filij seu haredis.
- 6 Grauius si religionem ingreditur animo fraudandi substitutum, tunc ille non excluditur.
- 7 Grauius si inductus sit ad religionem suasionibus, & blanditiis Monachorum, tunc Monasterium nulla huius professi bona consequitur.
- 8 Substitutus non excluditur si grauius ante professionem testatus sit instituendo heredem extraneum.
- 9 Monasterium non succedit excluso substituto, vbi non sub conditione liberorum, sed pure, & simpliciter post mortem restituere fuerit grauius.
- 10 Monasterium non habetur loco filij quando liberorum conditio sit in propriam personam relata.
- 11 Monasterium habetur loco filij, & succedit excluso substituto in ultimis voluntatibus, & contractibus gratiosis, non vero onerosis.
- 12 Testator si instituat filium in Sacris iam constitutum, aut professum, & ei decedenti abque liberis substituat tertium, non succedit Ecclesia, vel Monasterium.
- 13 Monasterium succedendi incapax nullatenus substitutum excludit, sed statim substitutus à die professionis admittitur.
- 14 Monasterium succedendi capax quando non vult succedere in bona professi grauius ea restituere, si decesserit sine liberis, substitutus non excluditur per professionem factam.
- 15 Substitutus à Monasterio non excluditur quando ingressus in illud carnis effectus.
- 16 Pluralitas actuum non presumitur.
- 18 Probatio obscura non releuat probantem.
- 19 Testis dubiam, seu obscuram depositionem non interpretatur produciens ad suam intentionem.
- 20 Minorum appellatione venit tam pueritia, quam adolescentia.
- 21 Monasterium qui sibi heredem instituit non dicitur sine heredem decedere.
- 23 Testis ambiguum verbum contra producentem interpretatur.
- 24 Pia causa substituta per professionem grauius, non excluditur.
- 25 Grauius hereditatem restituere, si absque liberis decesserit si fiat clericus Ecclesia secularis quando substitutio evanescat ostenditur, & quando si se, & sua tradat Ecclesia seculari, n. 26.

CAP. Præsentia. VIII.

Pater moriens si in testamento instituat heredem suum filium, precipiens ut si filius sine liberis moriatur, bona deuoluantur ad patruales, & inter-

terim filius ingreditur monasterium offerens se & sua, & deinde egrediens iterum reuertitur offerens se & sua cum iuramento & moritur, bona cedunt monasterio, quod est loco filij primi heredis, & patruales si obiciant quoddam obicium se & sua in minori atate, talis obicium non nocet, quia est æquiuocum an fuerit minor in prima, vel in secunda oblatione. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Inno. Collect. Zab. Bellam: Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Bald. Pavorm. Burr. Anch. Barbat. Beron. Dec. Mynsing. Aret. Mantu. Cuiac. Cened. col. 111. Vinian. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 140. Alagona in compend. iuris Canonici, pag. 154. & p. 3. reper. in iure Canonico ad sciendum Decret. librum Petr. Paul. Paris. & Ioan. Baptista Ferret. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 11. cap. 2. nouissime Ioan. de Valboa in annuis Academ. prælect. Salmantic. tom. 2. pag. 205. cum segg.

2 Collige ex text. monasterium haberi loco filij, seu heredis, ita ut grauato hereditatem restituere si absque liberis decedat, proficiente, succedat monasterium, exclusio penitus substituitur, vide Abb. hic num. 16. Felin. num. 29. Dec. num. 108. & 190. Bart. Bald. Alberic. Salicet. Angel. & alios in auth. nisi rogatus, Cod. ad Trebel. & in authent. si qua, C. de sacrosanct. Eccles. & in auth. ingressi, eod. tit. Couarr. lib. 1. variar. cap. 19. à n. 6. Boët. decis. 158. Honded. conf. 62. n. 15. & sequent. lib. 1. Cranet. conf. 152. n. 1. Tiraquel. in l. si unquam, verbo, suscepit, n. 46. Cod. de renouand. donat. Malual. conf. 21. num. 11. vol. 1. Rota decis. 92. num. 11. part. 2. diuers. Sfort. Odd. in tract. de compendiosa substit. part. 6. art. 6. dub. 2. à num. 6. Vincent. de Franchis decis. 29. Cuaican. decis. prima, part. 3. Ozalc. dec. 126. num. 20. Molina de primog. lib. 1. cap. 13. à num. 71. & lib. 2. cap. 5. à num. 28. & cap. 9. num. 45. Mich. Grass. in §. fidei commissum quest. 42. à num. 1. Aquilin. in §. & quid si tantum, super illis verbis, quid enim si aqua, & ignis, à numero 27. Auendan. ad l. 40. Tauri, gloss. 4. num. 17. Carol. Tapia ad auth. ingressi, Cod. de sacrosanct. Eccles. cap. 13. Bened. Agid. in repet. l. Titia si non nupserit, part. 1. n. 4. ff. de condit. & demonstrat. Rebel. de obligat. instit. part. 2. lib. 18. q. 16. n. 1. Mench. de success. creat. lib. 3. §. 21. num. 166. Villalob. comment. litera M. verbo monachus, n. 188. Mariens. ad l. 7. gloss. 2. num. 21. tit. 11. lib. 5. noua recop. vbi Azeneu. num. 28. Matheat. lib. 3. de legatis, & fideicommiss. cap. 3. n. 1. & 3. Emman. Costa in cap. si pater, verbo, si alique liberis, n. 70. de testam. lib. 6. Peregrin. de fideicommiss. art. 28. n. 58. cum segg. Spin. in speculo testam. gloss. 11. princip. à num. 27. Cardin. Mantic. de coniecturis ultim. volum. lib. 11. tit. 7. & de tacitis, & ambig. conuent. lib. 12. tit. 46. num. 7. & 8. Guttier. canon lib. 1. cap. 32. Menoch. conf. 108. num. 22. & de presump. lib. 2. pref. 83. num. 28. cum segg. Alexand. Trentacinq. de substitut. part. 4. cap. 7. num. 20. cum segg. plures alios refert plena manu Cened. ad Decretal. collect. 111. num. 1. quibus adde Gam. Lusitan. decis. 318. Galgahet. de condit. & demonstrat. part. 1. cap. 12. num. 31. Don. Garc. Mastril. Sicilia decis. 65. à num. 2. Molina de iustic. tract. 2. disp. 190. vers. quando quis, Cald. Pereira de nominat. emphyt. quest. 6. num. 10. & de renouat. quest. 19. num. 9. Valac. consult. 24. num. 4. & 8. Fr. Emman. quest. Regul. tom. 2. q. 77. art. 4. Surd. de alim. tit. 12. q. 15. num. 17. Francisc. Molin. de ritu nuptiarum, lib. 3. q. 26. à num. 1. Paul. Comitot. respons. moral. lib. 7. q. 7. Bernard. Graue. ad practicam Camera Imper. lib. 2. concl. 131. confid. 1. num. 13. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 304. Cened. practic. & canon. quest. lib. 1. q. 33. num. 10. Bellè. disquisit. clerical. part. 1. tit. de bonis

clericorum, §. 20. n. 2. Hieron. Fernandez de Ottero lucubrat. disput. 2. n. 9. Camill. Borrel. conf. 17. à n. 30. volum. 1. Castill. de usufructu, lib. 1. c. 65. n. 4. Mendez de Castro in repet. l. cum oportet, p. 3. n. 157. C. de bonis que lib. Nicol. Intrigl. in tract. de feudis cent. 1. q. 46. à num. 83. & in tract. de substitut. cent. 3. q. 63. Polydor. Rip. in tract. de actis in articulo mortis cap. 44. Camill. Borrel. conf. 33. Cardin. Tusch. lit. M. concl. 344. Farin. fragm. crimin. tom. 2. lit. I. num. 345. cum segg. Sanctarel. variar. resol. q. 26. num. 20. cum segg. optimè Fufar. de substitut. q. 429. à n. 8. diffusè metipsum in tractat. de appellatiua verborum virisque iuris signifi. appellat. 99. ex num. 117. vsque ad num. 175. late & eleganter Sanch. in præcepta Decalogi, tom. 2. lib. 7. cap. 16.

Ampliat aliquibus modis conclusio supradicta ex hoc text. de sumptu, & primò vt procedat, & locum habeat etiam in foro conscientie, vt resoluunt, Card. Mantic. de coniect. ultim. volum. lib. 11. tit. 7. n. 2. Peregr. d. art. 28. n. 91. Matheat. de legatis, & fideicom. lib. 3. c. 23. n. 3. Menoch. de presump. lib. 1. pref. 80. num. 5. & lib. 4. pref. 85. à n. 59. Fufar. de substitut. q. 429. n. 9. Rustic. ad l. cum ausus ff. de condit. & demonstrat. lib. 5. cap. 2. n. 3. cum segg. Benedic. Agid. in l. Titia si non nupserit 100. ff. de cond. & demonstrat. p. 1. n. 54. Sanch. d. lib. 7. c. 16. n. 1. cum aliis per me citatis d. appell. 99. num. 124.

Amplia secundò etiam in grauato bigamo, qui ex dispensatione Papæ sit monasterium ingressus, quia & tunc substituitur erit exclusus. Cardin. Mantic. d. lib. 11. tit. 7. n. 17. Menoch. d. lib. 4. pref. 83. n. 63. Rustic. d. lib. 5. cap. 2. n. 24. Sanch. d. lib. 7. cap. 16. num. 64. vbi bene obseruat ad id nulla dispensatione opus esse, quia si ad Ordines promouendus non est, non obstat bigamia, vt autem bona eius per possessionem transferantur in Monasterium, & sic extinguatur substitutio, nullibi petitur professum ad Ordines promoueri.

Amplia tertio etsi monachus apostataret, quia adhuc monasterium excluderet substitutum, Bald. n. 15 & Felin. n. 32. in presenti, Fufar. d. q. 429. n. 14. vbi n. 15. post Rustic. d. lib. 5. c. 2. n. 32. & 33. extendit etiam si monachus degradaretur, refero ego ipse d. appell. 99. n. 126.

Amplia quartò vt tunc etiam substitutio enascatur si grauatus fiat clericus Ecclesie secularis in sacris constitutus, concurrentibus conditionibus mox explicandis, secundum Pute. dec. 55. n. 2. aliis dec. 53. in correctis lib. 1. Guttier. canon. lib. 1. c. 12. n. vlt. Bened. Agid. in repet. d. l. Titia p. 1. n. 45. Fufar. d. q. 429. à n. 1. Sanch. d. lib. 7. c. 26. n. 32. & alios per me relatos d. appell. 99. num. 127. Duplex autem conditio exigitur vt clericus hoc priuilegio excludendi substitutum fruatur, prior est vt perpetuò in clericatu perseveret, posterior vt in fine vitæ bona illa, quæ substituto restitutus erat, det Ecclesie, vel in alia opera pia expendat, ita Pute. d. decis. 53. n. 3. Menoch. d. pref. 83. num. 68. Fufar. d. q. 429. n. 3. cum segg. ego ipse d. appell. 99. n. 128.

Primo limita textus conclusionem quando conditioni aliquid adiiciatur, ex quo appareat testatorem de filiis veris, & naturaliter genitis intellexisse, veluti cum conditio sub ea forma concipitur, si sine liberis naturalibus, aut legitimis, aut masculis, vel ex corpore suo natis decesserit; tunc enim monasterium admittendum non esse, nec substitutum excludere, docuerunt Bald. in d. auth. nisi, n. 2. Mantic. d. tit. 7. n. 10. Menoch. d. pref. 83. à n. 27. Guttier. d. cap. 32. à num. 52. Sim. de Præcis de interpret. ultim. volum. lib. 2.

lib. 2. interpret. dub. 2. fol. 2. num. 109. Peregr. d. art. 28. d. n. 78. Grass. s. fideicommiss. quest. 40. n. 1. Spin. d. gloss. 12. princip. n. 31. Cenall. q. 93. n. 3. Camill. Borrell. conf. 33. n. 107. vol. 1. Fr. Emman. d. art. 4. Gall. de except. success. tit. 4. except. 27. num. 255. p. 2. Rustic. in l. cum aius, ff. de condit. et demonstr. lib. 5. cap. 1. n. 44. cum segg. Farin. d. lit. M. num. 377. Fursat. d. q. 429. num. 27. cum segg. sequuntur Boer. Corn. Grat. Fulg. Mench. Mandel. Sfort. Petr. Gregor. Matheat. Panzir. Mieres, & alii quos refert licet non sequatur, Sanch. dec. 17. n. 51. Verum licet hæc nostræ limitationis sententia probabilis mihi videatur; contraria tamen probabilitate non caret, immo Doctorum numero communior, & receptior est, & præcipue eam tenent Canonistæ in præsent. Butr. num. 26. Bald. n. 9. Abb. 48. Aretin. d. num. 68. Dec. n. 232. Felin. 36. Ferret. 104. Paris. d. num. 136. Berol. num. 486. & Legistæ in d. aub. ingressi, vbi Barr. & in d. aub. nisi rogati, vbi Cyn. Fab. Albert. Fulgos. Paul. & Ias. & Summistæ omnes, præcipue Rosel. verbo legare, n. 24. Silu. verbo hereditas, n. 10. dicto 5. Angel. verbo heres, n. 18. Tapia eod. verbo, q. 14. n. 15. sequuntur Mench. Sarm. Villalob. Perez, Bursat. & Anend. ac alij, quos refert, & sequitur Sanch. d. cap. 17. n. 53. Molin. d. disp. 190. vers. quando quis, Rebel. d. p. 1. lib. 18. quest. 6. num. 3. Et ponderatis vtriusque sententiæ rationibus vnam, & alteram æquè probabilem cenfeo, & ideo posse quemlibet ad suum libitum cenfeo, & ideo posse quemlibet ad suum libitum vni, vel alteri adherere, dicunt Anch. in cap. Raynaldus, n. 41. infr. de testam. & Fulu. Pacian. conf. 36. num. 113. vol. 1.

4 Secundò limita, nisi substitutus fuerit testatoris filius, tunc enim succedet ille excluso monasterio, ita Menoch. d. præf. 83. n. 44. Octavian. Pedem. decis. 126. n. 26. & 2. Vincent. de Franch. Neap. decis. 29. num. ult. lib. 1. Peregr. d. art. 28. num. 87. & conf. 59. d. num. 3. volum. 5. Gutier. d. cap. 12. num. 35. Cald. Pereira de nominat. emphyt. quest. 6. n. 6. Camill. Borrell. conf. 33. num. 103. vol. 1. Alciat. Rip. Berol. Tiraq. Padil. Mantie. Tap. Fr. Emman. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. d. cap. 16. num. 19. quibus addo Rustic. d. lib. 5. c. 1. num. 64. cum segg. Farin. d. lit. M. num. 379. Fufar. d. q. 419. num. 48. cum segg. & alios per me citatos d. appell. 99. num. 142. quicquid hanc limitationem improbenz Mench. de success. creat. lib. 3. §. 21. num. 70. volum. 1. Spin. gloss. 4. princip. num. 126. Molin. loco proxime citato, Bellet. disquisit. clericali. part. 1. tit. ultim. §. 20. num. 5. pag. 551.

5 Tertiò limita, si testator substituerit aliquem de sua familia adiciens velle ea bona perpetuò in familia conservari, tunc enim censetur velle, vt excluso monasterio succedat substitutus, quippe quod Monasterium incapax est conservandæ agnationis, & familiæ, vt per Couar. d. cap. 19. num. 11. Menoch. d. præf. 83. num. 45. Gutier. d. cap. 32. num. 29. Ceual. d. q. 193. num. 3. Cald. Pereira de nominat. emphyt. c. 6. num. 12. Pacian. d. conf. 26. num. 128. Cabed. Lustitan. decis. 133. num. 9. part. 1. & alios plures, quos refert, & sequitur Sanch. d. c. 12. n. 44. quibus addo Rustic. d. lib. 5. cap. 2. num. 86. Fufar. d. q. 429. num. 54. vbi num. 56. idem resoluit quando quis esset substitutus cum conditione vt nomen & insignia familie susciperet, & alios per me citatos d. appell. 99. n. 144.

6 Quartò limita, si grauatus religionem ingrediatur animo fraudandi substitutum, tunc enim ille non excludetur, gloss. verbo locum, aub. nisi rogati, C. ad Trebell. vbi omnes Legistæ, præcipue Odoif. n. 4. Cyn. n. 3. quest. 3. Butr. quest. penult. Bald. num. 24.

Salycet. num. 5. Corn. num. 13. Fulgos. num. 4. Albert. num. 1. Item & Canonistæ in præsent. Abb. antiq. num. ult. Ioan. Andr. num. 36. Butr. num. 61. Bald. n. 31. Abb. num. 46. Dec. num. 204. Ferret. n. 95. Paris. n. 126. Felin. num. 36. Berol. num. 500. Bellam. num. 32. & 40. Henric. num. 21. Barbat. num. 41. & 42. Mant. num. 57. Menoch. d. præf. 83. num. 76. & lib. 6. præf. 8. num. 4. Fr. Emman. d. quest. 77. art. 5. Molina verbo... d. disp. 190. vers. itaq. quomodo, Tapia in d. aub. ingressi, sua, c. 13. num. 35. Rustic. d. lib. 5. cap. 2. num. 52. Fufar. d. quest. 419. num. 73. cum segg. & alij per me citati d. appell. 99. num. 148. Sanch. d. cap. 17. vbi numer. sequentib. disputat ex quibus coniecturis hæc fraus deprehendi valeat.

Quintò limita, si grauatus indectus sit ad religionem suasionibus, & blanditiis Monachorum, quia tunc Monasterium nulla huius professi bona consequetur, cap. constituit, 2. quest. 3. ac proinde minimè excludetur substitutus, Menoch. d. præf. 83. num. ult. Tapia n. 40. Peregr. art. 28. num. ult. Sanch. n. 62. dictis locis, Rustic. d. lib. 5. c. 2. n. 45. Fufar. d. q. 429. n. 72. & alij per me citati d. appell. 99. n. 152.

Sextò limita, si grauatus ante professionem testatus sit restituendo heredem extraneum, tunc enim non excludetur substitutus, Bald. in d. aub. nisi rogati, n. 20. Peregr. d. art. 28. n. 65. Mantie. de coniectur. lib. 1. tit. 7. n. 14. Surd. conf. 238. n. 1. & de aliment. tit. 2. q. 15. n. 159. Sanch. d. cap. 17. n. 47. & 49. declarat tunc non succedere substitutum in ea bona vsque ad naturalem professi mortem. Rustic. d. lib. 5. cap. 2. num. 48. Fufar. d. q. 419. n. 66. & alij per me citati d. appell. 99. n. 145.

Septimò limita, vbi non sub conditione liberorum, vel nuptiarum, sed purè, & simpliciter post mortem restituere fuerit grauatus, tunc enim cum in ea institutione nec expressè, nec tacitè claudatur conditio, si sine liberis decesserit, non militat dispositio textu in præsent. vt per Bald. in d. aub. nisi, num. 20. Costa n. 7. Menoch. 56. Peregr. 66. dictis locis, Grass. s. fideicommissum, q. 40. n. 2. Molin. d. disp. 190. col. pen. Sanch. d. c. 17. n. 80. cum segg. Fufar. d. q. 429. n. 89. ego ipse d. appell. 99. n. 175.

Octauò limita, quando liberorum conditio sit in propriam personam relata, vt si quis sic testetur, Si absque liberis decessero, substituo Titium; quamvis enim testator non relictis liberis religionem ingrediatur, non excludetur substitutus, sed ille excluso Monasterio succedet, ita Canonistæ in præsent. Ioan. Andr. num. ult. Butr. num. 62. Zabarel. num. unic. col. 4. Abb. num. 46. Anchar. num. 29. Dec. num. 214. Paris. num. 121. Ferret. num. 99. Menoch. d. præf. 83. num. 86. & 87. Tapia d. cap. 13. num. 20. Peregr. d. art. 28. n. 57. Sanch. d. cap. 17. num. 66. Rustic. d. lib. 5. cap. 2. num. 50. Fufar. dict. quest. 429. num. 83. ego ipse de appellat. 99. num. 153.

Nonò limita, si illa conditio, si absque liberis decesserit, apponatur in contractibus onerosis, nam textus nostri desumpta conclusio solum procedit in vltimis voluntatibus, & contractibus gratiosis, Tiraq. in l. si unquam verbo, suscepit liberos, n. 43. sine 46. Peregr. d. art. 28. n. 68. Roland. conf. 93. n. 21. vol. 2. Sanch. d. c. 17. n. 68.

Decimò limita, si testator instituat filium in Sacris iam constitutum, aut professum, & ei decedenti absque liberis substituat tertium, quia cum testator memor Ecclesiæ, & Monasterij substituerit tertium, voluit clarè hunc Ecclesiæ, vel Monasterio præferri Menoch. dict. præf. 83. num. 54. & 55. Sanch. dict. cap. 17. num. 73. vbi num. 74. limitat, etiam si testator dixerit si grauatus decesserit sine liberis, succedat Titius.

& nullus alius, qui ea verba, nullus alius, excludit Monasterium, & num. 76. limitat, etiam gravatus post professionem ex licentia Pontificia testaretur, institueretque extraneum heredem; tunc enim non videtur exclusus substitutus, licet ibi contrarium sequatur, & num. 77. limitat denique si testator apponat conditionem, si decesserit sine liberis illius matrimonij; quia cum Monasterium nequeat dici filius illius matrimonij, excludetur, & admittitur substitutus.

¹³ Undecimò limita, quando gravatus restituere hereditatem si absque liberis decesserit, professionem fecerit in Monasterio succedendi incapaci, tunc enim tale Monasterium nullatenus substitutum excludit, Nauarr. comment. 2. de Regular. num. 54. Fr. Enman. d. quest. 77. art. 4. Sanch. dist. cap. 17. num. 13. Fular. d. q. 429. num. 61. Farin. d. lit. M. num. 380. cum aliis per me citatis d. appellat. 99. num. 129. imo substitutus statim à die professionis admittitur, exclusis Monachi illius heredibus, Couarrun. in cap. 2. num. 6. de testam. Alcan. de patrie potest. cap. ultim. num. 72. Guttier. d. cap. 3. num. 25. Parlad. differ. 147. §. 1. n. 12. & 13. Menoch. d. pres. 83. num. 71. Surd. conf. 90. n. 8. & 9. & conf. 328. num. 2. Peregr. d. artic. 28. num. 63. Honded. conf. 62. ex num. 16. lib. 2. Azor. instit. moral. part. 1. lib. 12. cap. 8. quest. 6. in fine, Mantie. dist. lib. 11. tit. 7. num. 8. quamvis Spin. gloss. 12. princ. numero 34. & 35. & gloss. 14. num. 127. Cald. Pereira dist. quest. 6. num. 10. Rot. in Bononien. fideicommissi, de desiderijs 20. Martij 1621. coram R. P. D. Merlino, teneant excludi substitutum non in perpetuum, sed dolo tempore vitæ Monachi, quo ipse in sæculo existens ea bona possessorus esset, & interim ea bona à tempore professionis pertinere ad legitimos illius Monachi heredes; verior tamen est nostra limitatio, quam defendit Sanch. d. cap. 17. num. 16. vbi num. 18. cum Boer. Mantie. Peregr. & aliis resoluit existente consuetudine legitime præscripta, ut est apud Gallos, ne Monasteria in aliqua professi bona succedant, sed alij heredes succedant, non excludi substitutum, & num. 19. quatit quid dicendum, si ex solo statuto Monasteria essent succedendi incapacia, & num. 10. quid tenendam, si ille gravatus ingrediatur Societatem Iesuitarum.

¹⁴ Duodecimò limita, quando Monasterium succedendi capax non vult succedere in ea professi bona, tunc enim substitutus non excluditur per professionem factam, quia ipso Monasterio repudiante nec habetur ut filius, nec ut hæres, ut per Bald. hic n. 13. & Felin. num. 50. Mantie. d. tit. 7. num. 10. Menoch. d. pres. 83. num. 7. Tapia d. cap. 13. n. 48. Pancir. conf. 114. num. 4. lib. 1. Peregr. art. 28. num. 64. Surd. conf. 238. num. 1. Gall. de except. success. tit. 4. except. 27. n. 224. p. 2. Fular. d. q. 429. num. 64. cum aliis per me citatis d. appellat. 99. num. 153. & alios plures quos refert, & sequitur Sanch. d. cap. 17. num. 24. aduertens num. 25. cum Pancirol. loco citato, facta repudiatione admitti statim substitutum, non expectata naturali professi illius morte.

¹⁵ Decimotertiò limita, quando ingressus in Monasterium caruit effectu, quia nimirum ingrediens exiit, aut obiit tempore novitatus, tunc enim non excluditur à Monasterio substitutus, ita omnes Canonistæ in præsent. Ioan. Andr. num. 36. Butr. num. 61. Zabarell. num. unic. column 2. Panorm. num. 44. Bald. num. 15. Dec. 200. Patif. num. 118. Felin. numero 32. Hentic. num. 20. Bellam. num. 40. Mantu. numero 56. Mantie. d. tit. 7. num. 11. Menoch. d. pres. 83. num. 73. Peregr. d. art. 28. num. 60. Tapia dist. cap. 13. num. 43. Fular. d. q. 429. num. 69. ego ipse d. appellat. 99. à n. 134.

& plures alij per Sanch. d. cap. 17. num. 26. vbi idem resoluit si professio facta fuisset irrita, quia tunc non verè habuit effectum, & ingressus n. 27. idem quoque dicendum putat, si gravatus huiusmodi non ingreditur religionem, ut religiosus efficiatur, sed gratia penitentiae agendæ, cum hic non verè dicatur religionem ingressus. Ego ipse d. appellat. 99. n. 136. & seqq.

Quare cum constet quod idem M. bis.] Notatur ad hoc quod pluralitas actuum non præsumitur, ut per Anton. Gom. var. tom. 3. c. 11. n. 6. vers. quareo limita, Menoch. de arbitr. casu 92. n. 32. Brunor. à Sole in locis communib. verbo, actum, n. 31. Malcard. de probationib. conclus. 1173. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 93. num. 12. Farinac. in praxi criminali, p. 1. q. 64. n. 319. & p. 4. dec. 98. Rota dec. 180. n. 2. in fine, apud Farinac. p. 2. recent.

Monasterio vestro contulit se, & sua. Et quod etiam in hoc casu legitima sit relinquenda monasterio titulo institutionis, tenet Perez l. 1. g. 1. pag. 67. col. 2. in princ. tit. 2. lib. 5. Ordin.

Intentioni vestra verbum dubium non nocebat.] Nota. 18. tut ad hoc quod obscura probatio non releuat probantem, ut per Hippol. conf. 20. num. 8. & conf. 49. num. 57. Malcard. de probat. concl. 1363. num. 6. Surd. decis. 288. num. 45. & conf. 5. num. 45. cum seqq. Seraphin. decis. 332. n. 2. & dec. 1103. Stephan. Gratian. disceptation. forens. c. 114. n. 21. cum seqq. D. Barbol. in l. si quis intentione ambigua, num. 38. cum seqq. ff. de iud. Et dubiam, seu obscuram testis depositionem non interpretatur produciens ad suam intentionem, ut per Bald. tom. 1. communium opinion. lib. 4. tit. 10. n. 388. pag. 559.

Intellige in civilibus causis, in criminalibus enim, & ad favorem reorum probatio dubia, & non concludens contra accusatoris, & fisci etiam plenam probationem, releuat, & prodest: ita Bart. in l. non solum, §. sed ut probari, n. 2. & seqq. ff. de noui oper. nuntiat. Boff. in præst. crimin. tit. de copulatis, num. 60. & seq. & tit. de defens. reorum, num. 12. Vulpel. conf. 97. num. 4. volum. 1. Malcard. & alij plures, quos refert & sequitur Farin. in praxi crimin. q. 86. num. 76. & q. 125. §. 1. num. 423. & seq. & q. 62. n. 9. & conf. 102. in fine, lib. 1. latè Buccaron. de differ. inter iudicia civilia & crimin. d. f. ferent. 60.

Praterè cum verbum illud, minor annis, &c.] Nota. 19. tur ad hoc quod appellatione minorum venit tam pueritia, quam adolescentia, ut per Sfort. Odd. de in integr. rest. p. 1. q. 2. art. 5. n. 42. Flam. de resign. benef. lib. 5. q. 7. n. 1.

Quia tamen intelligendum, &c.] Notatur ad hoc 11 quod sine hærede decedere non dicitur, qui Monasterium sibi heredem instituit, vide Costam in cap. si pater, de testam. lib. 6. p. 1. verbo, si absque liberis, n. 2. & n. 10. & 61. Guicet. canon. lib. 2. c. 1. n. 68. Ceual. communium contra communes, q. 538.

Illud in hac materia scitu dignum est quod substitutus sub conditione si institutus decesserit sine liberis agent pro immissione, non teneatur aliquid probare, quia mors sine liberis de iure præsumitur, & remanet probata eo ipso quod non constat gravatum illo aliquando habuisse. Bart. in lex fultio, §. si quis autem, & ibi Angel. num. 2. ff. à Trebell. Alexand. conf. 20. num. 12. & conf. 39. num. 2. lib. 1. Bellon. sen. conf. 19. num. 1. Capyc. decis. 159. num. 11. Patif. conf. 86. num. ult. lib. 4. Aldobrand. conf. 80. n. 5. lib. 1. Menoch. de presump. lib. 4. v. 181. num. 5. Pute. decis. 23. lib. 1. in correct. Card. Mantie. decis. 42. num. 1. Fular. de substitut. q. 436. num. 3. Rot. in Bononien. fideicommissi de Lutio, 27. Ianuarij 1621. coram Card. Verospio, & in Romanæ

Romana fideicommissi 20. Decembr. 1627. coram R.P.D. Vbaldo, & in Florentina fideicommissi de Cambis 9. Iunij 1627. coram R. P. D. Dunoetto iun. & in spole-tana hereditatis 27. Iunij eiusdem anni coram eod. At-tamen Fular. d. q. 436. per tot. plures calus distinguit, qui apud eum videri poterunt.

22 In gloss. 1. In princip. ibi, si naturales filios habeat, evanescit. Hanc regulam affirmativam constituunt, & probant in proposito Felin. n. 21. Dec. n. 37. hic, Padil. in l. cum acutissimi, n. 31. ff. de fideicom. Duen. reg. 152. Mantie. de coniet. lib. 1. tit. 9. a. n. 2. Gabr. comm. tit. de fideicom. concl. 2. n. 68. Gom. tom. 1. c. 5. n. 40. Rojas in epit. success. 14. n. 12.

23 In gloss. Verbum dubium, ibi, & est. arg. quod verbum testis ambiguum pro reo sit interpretandum. Notatur ad hoc quod verbum ambiguum testis contra producentem interpretatur, ut per Tiraquell. de retractu lig. s. 1. gloss. 16. n. 4. Bellacomb. tom. 1. commun. opinion. lib. 4. tit. 10. n. 389. Surd. de cis. 360. n. 10. plures refert Doctores Farinac. in praxi crimin. p. 2. tit. de opposit. contra dicta testium, quast. 68. n. 60. vbi n. 61. limitat, & ita mitiorem partem interpretatur Tiraquel. in l. si unquam, C. de revocandis donat. verbo, & postea, num. 1.

24 In gloss. Qui monasterium, vlt. ibi, si autem rogatus est restituere loco religioso, vel Ecclesie, vel expendere in pias causas, &c. Notatur ad hoc quod pia causa substituta per professionem gravati non excluditur, sequuntur Canonistae in praesent. Innoc. n. 8. Host. num. 19. Butr. num. 60. Abb. Panorm. num. 36. Anchar. num. 19. Imola, num. 17. Bellam. num. 19 & vlt. Dec. num. 192. Felin. num. 9. Paris. num. 113. Ferret. num. 83. in fine, & num. 99. Bero. a. num. 451. Mantie. num. 47. & 48. Legista in dicta aub. nisi rogati, C. ad Trebel. & ibi Bart. num. unic. q. 1. Alberic. n. 1. Bald. n. 6. & 7. Corn. num. 12. & ceteri Ordinarii, Tiraquel. de privilegiis pia causa, priv. 95. Con. d. cap. 19. num. 7. in fine, Costa d. verbo, si absque liberis, n. 2. Bernard. reg. 219. col. 4. Mantie. d. tit. 7. n. 12. Peregrin. d. art. 18. n. 84. Menoch. d. praef. 81. n. 47. Guttier. d. c. 32. n. 39. Surd. conf. 218. num. vlt. Tapia d. c. 13. a. n. 29. Molina d. disp. 190. vers. deinde si pia causa, Bellet. d. p. 1. tit. vlt. s. 20. n. 1. vers. praeterea, l. ess. de inst. lib. 2. c. 41. dub. 10. n. 84. Sanch. d. c. 16. num. 34. vbi num. 15. ampliat etiam si causa pia substituta sit minus pia, quam monasterium, & n. 26. ampliat etiam quamvis pia causa non esset immediate substituta, sed mediate, de quibus omnibus Fular. d. q. 429. n. 56. cum seqq. Ego ipse d. appellat. 99. ex num. 118.

25 In ead. gloss. ibi, Si vero ille, qui rogatus est restituere hereditatem, vel legatum, fiat clericus, &c. Notatur ad hoc quod si gravatus hereditatem restituere, si absque liberis decesserit, fiat clericus Ecclesiae secularis, substitutio evanescit duobus concurrentibus, videlicet primo, ut perpetuo in clericatu persequeret, secundo, ut in fine vitae bona illa, quae substituto restitutus erat, det Ecclesiae, vel in alia opera pia expendat: sequuntur Canonistae omnes in praesent. exceptis Abb. Butrio, Ferretto, & Mantua, resoluunt Menoch. d. praef. 81. a. n. 51. Bellet. d. s. 20. n. 6. Guttier. d. c. 12. num. vltim. Bened. Agid. ad l. Turia, part. 1. n. 45. Sanch. d. cap. 16. num. 32. advertentes clericum illum debere esse in cleris constitutum, & continuò habitare in domo ipsius Ecclesiae, non autem in paterna.

26 In ead. gloss. ibi, Sed quid si tradit se, & sua alicui Ecclesiae seculari, &c. Notatur ad hoc quod non evanescit substitutio si hic solum efficiatur oblatus, se & sua tradens Ecclesiae seculari, cum adhuc non sit verus religiosus, sequuntur Canonistae omnes in praesent. I.

fenti, Butr. num. 61. in fine, Panorm. num. 46. Anchar. num. 29. Henric. num. 28. Bero. num. 501. Mant. num. 59. plures per Sanch. d. cap. 16. num. 28. & num. 29. resoluunt multò minus evanescere si gravatus ille monasterium non ingrediens illud heredem instituat, & num. 30. tenet etiam non evanescere si ille ingrediatur capellam saecularem, cum adhuc non sit religiosus.

S V M M A R I V M.

- 1 Actor & reus ubi in interdicto retinenda possessionis probant, obtinet is, qui antiquorum possessionem probat titulo maxime iustificatum, vel meliores probationes respectu possessionis adducit.
- 2 Index non debet petitionem, vel exceptionem reicere ob praesumptam malitiam partis petentis, vel apponentis.
- 3 Testes singulares non probant praescriptionem.
- 4 Testes sibi invicem contrarii nihil probant.
- 5 Testes quando dicantur sibi invicem contrarii, ostenditur, & n. 6.
- 7 Probatio testium, vel instrumentorum recepta post terminum eidem probationi praefixum, non valet ipso iure.
- 8 Index potest attentis circumstantiis praescribere unum, & eundem terminum, tam productioni, quam reprobationi testium, intra quem exceptiones probandi debeant, insimul cum probatione principali.
- 9 Testes non admittuntur ad reprobandos illos, qui alios iam tertio reprobarunt.
- 10 Parum, & nihil equiparantur.
- 11 Remedium possessorium ex interdicto retinenda intentari pot. pro conservatione iurisdictionis, honoris, & obsequiorum quasi possessione.
- 12 Possessione antiquiori probata illa, quae est iunior, & sine titulo, clandestina, & turbativa praesumitur.
- 13 Iurisdictionis quasi possessio probatur per exactionem gabellarum.
- 14 Duo insimul eandem rem, & eodem modo in solidum possidere non possunt.
- 15 Qualitas allegata necessario probanda est.
- 16 Instrumentum dicitur evidentissima probatio.
- 17 Interdicto, ut possidetis, quotiescumque amba partes sunt in possessione, & utraque praetendit se possidere, illa obtinere debet, quae prior possidet.
- 18 Declaratur text. in praesent.
- 19 Falsitas testimonij probatur ex probatione contraria.
- 20 Testium commissa receptione non censetur commissi illorum examinatio.
- 21 Testes numero plures alijs preferuntur, nisi pauciores sint digniores.
- 22 Falsitatis exceptio adversus testes obici potest etiam post sententiam.
- 23 Sententia ex falsis testibus, vel instrumentis lata nunquam transit in rem indicatam.
- 24 Sententia lata ex testibus corruptis an veniat retractanda, transeatque in rem indicatam, remissum.
- 25 Testium fides ut improbetur, & de falso puniri possit, sufficit probare corruptionem absque falsitatis probatione.
- 26 Sententia usque ad triginta annos potest allegari nulla.
- 27 Sententia ex falsis testibus lata non est nulla, sed in-
iusta.

Sf 28 Inter

28. Interdictio ut possidetis si utraque pars aequaliter probavit forte res est ad iudicanda.

CAP. Licet causam. I X.

Terminus, v.g. trium mensium cum partibus datur ad producendos testes, vel pro causa principali, vel ad confutandos testes contrariae partis si transacto termino una pars vult producere testes, non admittitur, sed si obiciat testes fuisse corruptos & deposuisse falsum, admittitur, & assignatur terminus, v.g. unus mensis. & parti contrariae conceditur alter mensis ad producendos testes, qui reprobent primos. Item actor & reus ubi interdictio retinenda possessionis probat, obtinet is, qui antiquior in possessionem probat titulo maxime iustificatam, vel meliores probationes respectu possessionis adducit. Colligunt ex Or. lin. Abb. antiq. Collect. Zab. Bel. lam. Ioan. Andr. Imol. Inpp. Anan. Host. Bald. Panorm. Felin. Bero. Barbat. Anch. Butr. Dec. Mynsing. Aretin. Cujac. Vinian. in ration. secundi libri iuris Pontificii, pag. 141. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 254. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 1. cap. 4.

Per excogitatum malitiam. Notatur ad hoc quod ob praesumptam malitiam partis petentis, vel opponentis non debet index petitionem, vel exceptionem reicere, vt per Abb. 6. Felin. & Dec. 5. Bero. 30. & omnes hic, sed pro veritate vide Con. pract. c. 6. n. 2. Menoch. remed. 5. recap. n. 27. Aufser. ad Capell. decis. 479. n. 5. Bernard. Graue. ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 81. n. 118. ex quorum mente, praecipue Abb. d. n. 6. intelligendum est supradictum notabile de l. ui praesumptione, de qua agit is text. & innuit litera ibi, aliquibus videtur: nam videtur praesumptio per quam evidens, aut manifesta malitia, seu calumnia arguitur, tunc index potest, & debet omnino reicere petitionem, vel exceptionem, quae per huiusmodi evidenter litigantium malitiam offeruntur, quo casu procedit, & intelligi debet cap. suscitata, ibi. ex praesumptionibus pluribus, de in integr. restit. & l. 1. c. de falsi.

In dicto sui testimonij singulares. Notatur ad hoc quod testes singulares non probant, vide ad cap. quoniam 3. n. 1. infra de testib. & ideo non probant praescriptionem, Mascard. de probat. concl. 1213. n. 60. & 61. Farin. in praxi crimin. q. 64. n. 176. vbi a n. 192. an probent in iudiciationem.

Collige ex text. testes singulares deponentes de aliqua re in genere si deponant de diuersis actibus particularibus circa eandem rem in genere plenam probationem non efficere, ita in specie Host. in sum. de testib. §. quia dicitur sitas, vers. quid si agitur, gloss. 3. in fine, & alij in cap. ut officium, de haer. lib. 6. Decian. in praesenti, n. 7. Abb. d. n. 12. Felin. 2. vers. 2. Bellam. n. 9. & alij in c. licet ex quodam, de testib. Curt. in tract. de testib. concl. 17. a n. 77. Boer. decis. 352. n. 2. Albert. de agnoscendis assert. q. 14. n. 12. Conar. lib. 3. var. c. 3. n. 5. Si manch. de catholicis instit. c. 64. a n. 66. Bursat. conf. 16. n. 14. & conf. 17. n. 10. Roland. conf. 48. §. 29. lib. 1. decis. Pedem. 2. Mascard. de probat. concl. 947. n. 1. vbi plures referendos communem dicit. Pro quibus vrgenter facit text. in praesenti, quia non est negandum in probatione alicuius generalis requiri, & esse necessarium numerum duorum testimonij contestium, ex reg. text. in cap. licet vniuersis, de testib. ac proinde cum testes singulares in eadem re generali non dicantur

contestes, neque enim concordant in actibus particularibus ex quibus res illa generalis componitur, & probatur, & uti tales respectu illorum maneat singulares, & etiam maneat tales respectu eiusdem rei generalis, utique dicendum est respectu illius non efficere plenam probationem, propterea expressè colligitur ex hoc text. in princ. iunctis verbis relatis, quamvis contrariam sententiam teneat gloss. vlt. in l. ob carmen, §. fin. ff. de testib. & gloss. verbo simul, in cap. nihilominus 3. q. 9. Innoc. cui haec sententia imputatur, & alij relati per supracitados. Non obstat quod testes singulares, licet differant in mediis, hoc est, in actibus singularibus nihilominus conuenire videntur in fine, & substantia rei de qua agitur, quae quidem conuenientia efficit, vt resulet plena probatio, ex reg. l. qui sententiam, c. de penis, respondetur enim testes singulares in actibus singularibus eo ipso non conuenire, nec concordare in fine, vel substantia rei generalis, eo quod substantia, & finis in quo, vel in qua testes concordare debent, non verificatur in genere aliquo per se, quod quidem cum aliquo sensu corporis percipi non possit, de illo testes deponere nequeunt nisi per species, & actus eiusdem generis, quod de illis praedicatur, iuxta text. vbi gloss. verbo quia mouerunt, & videntur in cap. testis 3. quest. 9. quae de causa finis & substantia, in qua testes debent esse concordantes, tantummodo intelligitur, & verificatur in actu, seu specie illa, de cuius probatione agitur, vt ex illius probatione resulet eiusdem generis probatio, ac proinde si respectu actus vel speciei testes fuerint singulares, non possunt dici concordantes in actu, vel specie, & consequenter nec in fine, nec in substantia rei de qua agitur: unde cum non agatur de probatione generis, quod quidem vt sic probari nequit iuxta supradicta, sed agatur de probatione illius per probationem speciei, vel actus eiusdem generis, non erit mirum, si testes existentes singulares respectu eiusdem speciei, vel actus, dicantur non concordare in substantia, vel fine rei de qua agitur, & sic respectu illius in effectu discordes erunt, cuius probatio resulare nequit deficiente probatione actus, vel speciei.

Quia sibi inuicem eidentissime contradicunt. Notatur ad hoc quod testes sibi inuicem contrarij nihil probant, vt per Mench. ususfreq. c. 20. n. 16. c. 13. n. 15. Conar. var. lib. 2. c. 13. n. 8. vers. ceterum si testis. Clar. §. fin. q. 51. vers. quatuor est casus, Menoch. de arbit. casu 108. n. 2. & de praes. lib. 5. praes. 23. a n. 1. Brunor. a Sole in locis communib. verbo, testis 1. Mascard. de probation. concl. 1361. n. 2. & 3. Sayr. in clauis Regia. lib. 12. c. 21. n. 12. Farinac. in praxi crimin. q. 66. n. 13. & conf. 39. a n. 9. qui d. q. 66. n. 5. resoluit testem sibi contrarium dici illum, qui deponit duo, quae simul esse non possunt, & Rota decis. 176. num. 10. & 11. apud Farinac. p. 1. recent. censuit testem dicere contrarium quando primum dicit se nescire, & postea dicit se scire. Circa praedicta verba, iunctis aliis, ibi, sibi inuicem contradicunt, Innoc. n. 4. Abb. notab. 8. Bellam. & alij communiter hic & gloss. 1. in c. in nostra 32. de testib. & Doctores illic, intelligunt hunc text. agere de contradictione per quam testis sibi ipsi & in eodem suo testimonio contradicebat, iuxta quem sensum probat text. non valere testimonium illius, qui sibi ipsi in eodem testimonio contradicit, & duo inter se pugnantia deponit, vt notat d. gloss. 1. & omnes hic; in idem expenditur text. vbi omnes in l. qui falsa, ff. de testib. cum aliis per Cou. lib. 1. var. c. 12. n. 8. vers. ceterum, Menoch. d. casu 108. n. 2. Mench. ususfreq. c. 32. n. 9. Clar. d. q. 53. num. 15.

Intellige

Intellige primò text. procedere vbi testis sibi ipsi, & in eodem testimonio contradicit absque animo, & intentione expressa corrigendi se, & retractandi quod prius dixerat, veluti quia vtrumque contrarium simpliciter affirmat, non ostendens se velle per posterius recedere à priori, vt in specie huius text. & similitum obseruatur præcitati. Si verò testis sibi contradicat non simpliciter, sed cum eo animo se corrigendi, & retractandi quod prædixerat, non procedit is text. & tunc distinguendum est. Si talis correctio incontinenti fiat, præualeat, & fidem facit posterius dictum cap. præterea 7. vers. quorum, de testibus cog. vbi glos. & communis, Bart. in l. eos, ff. de falsis, receptum dicunt Cou. Menoch, à num. 4. Mench. & Iul. Clar. locis prox. me citatis; si verò ex intervallo præualeat prius dictum, ex quo ius parti quæsitum est. Abb. num. 10. Felin. num. 4. & alij in cap. cum in ius, de testib. communis ex Cou. d. num. 1. Menoch. 10. dictis locis, vna, segg. respondentes ad fundamenta Butrij, & aliorum existimantium neutrum dictum valere, vbi testis seipsum ex intervallo corrigit. Sanè cum iure expressum non sit, quæ correctio ex intervallo, & quæ incontinenti fieri dicatur, totum id relinquere arbitrio iudicis tenet Gabr. commun. tit. de crimin. concl. 27. num. 12. Cou. Menoch. num. 5. Clar. in dictis locis.

Intellige secundò prædicta, text. procedere ita vt nec possit, nec excusari valeat ipsius testificantis rusticitas, vel simplicitas, quæ in plerisque aliis prodesset, & excusare solet, cap. super literis 20. de rescript. idque in proposito obseruatur Ioan. Andr. in cap. cum Iouannes, de fide instrum. Bald. in l. scriptura, ad fin. C. illo rit. Dec. & Cagnol. in l. vbi repugnantia, ff. de reg. iur. in l. Tiraq. de penis temper. causa 11. n. 15. contra Socin. & Angel. quos sequitur, & explicat Auend. de exequend. mand. lib. 2. cap. 27. num. 28. Tertiò intellige, & amplia text. procedere, ita vt sublata vel prohibita quacunque exceptione, vel reprobatione testimonium non censetur sublata, vel prohibita ea, quæ insurgit ex huiusmodi contradictione, vt ex Dec. in l. edicta, C. de edendo, & in d. l. vbi repugnantia, resoluit Cagnol. ibi, n. 2. Quartò intellige, & limita, text. tantummodo locum habere vbi testis sibi ipsi contradicit in substantia testimonij, & rei de qua agitur, vt innuit hic text. ibi, in serie sui testimonij, scens verò si in circumstantiis accedentibus, seu verbis in quibus rei substantia non consistit, vt satis significat cap. nihil, de verb. sig. glos. verbo, vacillasse, in cap. cum Ecclesia, de con. a possess. Rebuff. de reprob. testimonij, num. 105.

Insum nullatenus audiendum.] Notatur ad hoc quòd probatio testimonij, vel instrumentorum recepta post terminum eidem probationi præfixum non valet ipso iure, vt per Bald. n. 8. Aret. & alios hic, sequuntur Boët. decis. 352. num. 1. Crot. de testib. n. 170. Notabis tamen hunc text. melius expendi posse pro opinionione Angeli, & Imol. in l. quando, ff. de acquirenda heredit. & aliorum, quos referens sequitur Hippol. sing. 285. dum resolunt tunc demum clapsio termino probationem recipi non posse cum iudex, interloquendo pronuntiauit illum esse clapsum, & partes vterius non admitendas, prout fecit pontifex in proposito, ibi, interloquendo decreuimus, &c.

Sp utrum in nostris literis comprehensum, &c.] Notatur ad hoc quòd potest index attentis circumstantiis præscribere vnum, & eundem terminum tam productioni, quam reprobationi testimonij, intra quem exceptiones probari debeant, insum cum probatione principali, vt per Abb. notab. 3. Dec. Bero. à n. 16. & alios hic, Tiraq. de retractu tit. 2. §. 2. glos. 1. n. 84. idem constat ex c. cum causam 37. de test. quod est pars huiusmodi.

Tom. I.

ius Decretalis. Sic etiam attentis eisdem circumstantiis, & iusta causa poterit index præscribere vnum terminum ad testes producendos, & alium diuersum ad eodem reprobandos, iuxta hunc text. in vers. seq. ibi, induito ex tunc altero mente. Planè vbi terminus non præfigitur à iudice expressè ad reprobandos testes, sed simpliciter ad probationem in negotio principali, non censetur idem præfinitus ad reprobandos testes, & probandas exceptiones huiusmodi, quæ regulariter vsque ad publicationem attestationum, & aliquando post illam deponi possunt, c. præsentium 31. de testib. Crot. de testib. à n. 354. C. Guar. præf. c. 18. n. 5. Auendan. vers. 21.

Ad reprobationem testimonij illorum, &c.] Notabis quòd licet iure non admittantur testes ad reprobandos illos, qui alios iam tertio reprobauerunt, ne in infinitum procedat probatio, c. licet dilectus 49. de testib. nihilominus tamen hi, qui alios repellunt, per exceptionem repelli & reprobari possunt, vt per glos. hic verbo, reprobationem, probat aperte d. c. licet, vbi Felin. tradit Soar. à Pace, sic intelligendus in praxi tom. 1. p. 1. temp. 9. n. 31.

Nulla, vel modica.] Ergo parum, & nihil æquiparatur vt per Hippol. sing. 276. Tiraq. in tract. de iudicio in rebus exig. fol. 53. vers. 8. Sebast. Neu. ad l. minus 32. n. 2. ff. de verborum significat. Corn. conf. 64. col. fin. lib. 1. Menoch. conf. 69. n. 7. & 8. Octau. Glor. resp. p. 3. n. 100. metipsum in tract. Axiom. iuris vsus, seq. Axiom. 175. n. 1.

Honore.] Ergo pro conseruatione iurisdictionis, honoris, & obsequiorum quasi possessione potest intentari remedium possessorium ex interdicto retinendæ, de quo vide Bart. in l. 1. in prin. num. 4. ff. ut possid. Menoch. remed. 4. retin. n. 118. Tiraq. de nobilit. c. 10. n. 57. Laram in l. si quis à liberis, in prin. n. 3. ff. de liberis agnosce. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 45. n. 59. Idque generaliter in quibuscunque iuribus incorporalibus admittit gloss. 1. in d. l. 1. communiter recepta ibi, & alibi, vt per Menoch. d. loco, n. 104. Marant. de ord. iud. p. 4. dist. 7. n. 20.

Ille proculdubio sine iusto titulo, &c.] Notatur ad hoc quòd probata antiquiori possessione, illa, quæ est iunior, & sine titulo, clandestina, & turbatiua præsumitur, vt per Tiraq. remed. 15. recuper. num. 69. Alex. conf. 110. n. 1. lib. 1. & conf. 76. n. 8. lib. 2. & conf. 88. n. 4. lib. 1. Rot. decis. 17. n. 7. p. 1. diuers. & decis. 19. n. 2. p. 2. & nouissimè decis. 555. num. 1. apud Farin. part. 1. in recentior & decis. 476. num. 4. ead. part. 1. Gozadin. conf. 86. num. 7. Paril. conf. 26. vol. 4. Roland. conf. 46. n. 40. vol. 2. & conf. 72. n. 1. ead. vol. & conf. 9. n. 12. & conf. 41. n. 13. vol. 3.

Aligua seruicia, &c.] Notatur ad hoc quòd probatur quasi possessio iurisdictionis, per exactionem gabellarum, vt per Menoch. remed. 3. retin. n. 582.

Duo insimul eandem rem, & eodem modo insolidum possidere non possunt.] Consonant text. in l. si ut certo, §. si duobus vehiculum, ff. commodati, l. duo 19. ff. precario, latè explicant Bart. Alex. Zaz. Socin. Duaren. Cuiac. & alij in l. 2. §. ex contrario, ff. de acquirend. possess. Anton. Gom. l. 45. Turri. num. 99. Mant. paralip. dial. 50. Vaccon. declarat. iuris, lib. 2. cap. 39. Cuiac. lib. 9. obferu. 32. Gilchen. de præscript. part. 1. cap. 6. num. 205. Card. Tusch. tom. 6. lit. P. concl. 429. Rota decis. 456. num. 4. apud Farin. part. 1. recent. & decis. 263. n. 3. p. 2. recent.

Quia non probant.] Ex eo, quia non fuit probata qualitas allegata, quæ necessariò probanda erat, iuxta tradita per Tiraquel. de retractu lig. §. 8. gloss. 7. num. 1. & 2.

Euidētissimè colligatur.] Ergo instrumentum dicitur euidētissimè colligatur. §f 2 euidēt

evidentissima probatio, vide Doct. citatos in *meorepertorio iuris, verbo, instrumentum*, 1.

27 *Longe sint priores.*] Notatur ad hoc quod in interdicto *vis possidetis*, quotiescunque ambæ partes sunt in possessione, & utraque præten dit se possidere, illa obtinere debet, quæ prior possidet, quæque anteriorem, & antiquiorem possessionem habet, ut per Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 7. n. 17.* Menoch. *remed. 3. retin. à n. 725.* Couar. *practic. c. 17. in fin. vers. 12.* optimè Mascard. *de probation. conclus. 1193. à princip.* Gam. *decis. 4.*

28 *Mala fama, &c.*] Quicquid velit Bero. *n. 45.* imponens Abb. & Baldo, verba hæc non videntur intelligenda de infamia iuris, quæ à iure procedit, & per eam, absolutè loquendo, non dicitur quis malæ famæ, sed de infamia facti, quippe quæ procedit ex malefactis, & manet apud homines; præsertim quia text. dicit hos testes non fuisse speciatim reprobatos, reprobandentur verò si essent infames à iure; & insuper quia text. innuit eisdemmet esse malæ famæ, & levis opinionis, quales ex mala fama procedat ea eius opinio.

29 *Quoniam etsi de corruptione, &c.*] Notatur ad hoc quod ex probatione corruptionis non probatur falsitas testimonij, ut per Ioan. Andr. & alios, cum quibus est communis, secundum Dec. *n. 20. hic.* Clar. *5. falsum, n. 15.* & ut iure verius defendunt Couar. *in cap. quamvis, p. 1. §. 7. n. 5.* Menoch. *de arbit. casu 310. à n. 6.* probat, & Lusitania consuetudine receptum facetur Vala. *c. consil. 51. n. 14.* vbi admonet Aduocatos ne super testimonij falsitate faciant articulos de sola corruptione. Contraria tamen opinio probabilior est, & receptior, quam probant Butr. Abb. *n. 24.* & Felin. *notab. 9. hic.* Bart. *in l. Diuus, n. 7.* vbi Alex. *9. Iaf. 27.* & alij, ff. *de re iud. Rebuff. de reprob. testimonij, num. 403.* Azened. *l. 4. n. 26.* & *29. tit. 8. lib. 4. noua recop.* & potest responderi ideo hic non fuisse satis corruptionem probari, quia, ut constat ex litera agebatur de corruptione simpliciter & in genere proposita, non verò de corruptione pecuniæ, quæ sola satis est, & requirit in proposito ad concludendam testimonij falsitatem, iuxta *d. l. Diuus, & d. l. 1. ff. de falsis, & cap. sicut 9. de testib. ibi.* pecunia accepta.

20 *Recipere, & examinare.*] Ergo in dubio commissâ testimonij receptione non censetur commissâ illorum examinatio, de quo vide Dec. *notab. 7. Felin. num. 14.* Bero. *17. hic.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præf. 56. à princip.*

21 *Per testes numero plures, &c.*] Notatur ad hoc quod testes numero plures aliis præferuntur, ut per Alex. *conf. 64. n. 2.* & *conf. 86. num. 17. vol. 3.* Marfil. *conf. 113. num. 47.* Boll. *in pract. tit. de opposit. contra testes, num. 9.* & *13.* Hieron. *de Monte de finib. regund. cap. 9. num. 2.* & *3.* Surd. *conf. 303. num. 4.* Farin. *in praxi crimin. q. 65. num. 107.* Rot. *decis. 272. n. 3.* apud Farin. *p. 1. recent. & decis. 299. n. 2.* ead. *p. 2. & decis. 315. num. 8. part. 1. recent. & decis. 245. num. 3.* ead. *p. 1. nisi pauciores sint digniores.* Mantica. *decis. 317. num. 11.* & *12.* facit text. *in l. ob carmen, §. fin. in fin. vbi Gloss. & Bart. ff. de testib. vbi habetur quod non ad multitudinem inspiciendum est, sed ad sinceram testimoniorum fidem, & testimonia, quibus potius lux veritatis afficit, & quapropter ad testimonij qualitatem potius, quam ad eorum multitudinem inspiciendum esse, inquit Gloss. Butr. Abb. Arcin. Dec. Bero. & alij in cap. in nostra, infr. de testib. Roland. *conf. 24. n. 53. vol. 1.* Anton. Gabr. *commun. sub tit. de testib. concl. 4. n. 37.* Petr. *de fideicommiss. q. 52. n. 1195.* Farin. *in praxi crimin. q. 65. n. 120.* & *quæst. 57. num. 38.**

22 In gloss. *Opponi.* Notatur ad hoc quod exceptio

falsitatis aduersus testes obici potest etiam post sententiam, Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 87. §. 1.* vbi parens meus *n. 2.* apud Castellanos *l. 13. tit. 22.* & *l. 2. tit. 36. p. 3.* & *l. 5. tit. 6. p. 7.* vbi Greg. Lop. Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 1. n. 5.* Clar. *§. fin. q. 51. n. 1.* Villadieg. *in gloss. l. 8. del fuero iuz. c. tit. 4. lib. 2. n. 4.* Amat. Roderic. *de modo, & forma videndi, seu examinandi process. cap. 9. n. 9.* & *10.* Sententia enim lata ex falsis testibus nunquam transit in rem iudicatam, Ordin. Reg. Lusitan. *d. l. 3. tit. 7. §. in princ.* vbi parens meus, & apud Castellanos *l. 13. tit. 22. p. 3.* vbi Greg. Lopez, Alex. Trentancinq. *var. lib. 2. tit. de sentent. ref. 3. n. 13.* Cur. Philip. *p. 1. §. 18. n. 12.* Aloyf. Ricc. *in collect. decis. p. 5. collect. 1502.* Sic etiam nec transit in rem iudicatam sententia ex falsis instrumentis lata, Cald. Pereira *conf. 36. à num. 1.* vbi *num. 1.* declarat procedere si is, pro quo lata fuit, sciat falsas esse probationes, regulariter enim sententia ex falsis testibus lata retractari potest, ut latè per Mench. *quæst. vlt. seq. c. 36. à princ.* vbi *n. 11.* tenet text. *in presenti*, dum ait corruptionem probari satis non esse nisi & falsitas probetur, procedere ideo quod antea fuerat concessa dilatio ad probandum, & obiciendum contra personas testimonij, secus vbi talis dilatio concessa non fuisse.

In ead. gloss. ibi, *Sed nunquid sufficit probare testes esse corruptos.* An & quando sententia lata ex testibus corruptis veniat retractanda, transeatque in rem iudicatam, vide Menoch. *de arbit. casu 343. n. 6.* Mench. *quæst. vlt. seq. cap. 37.* Aniles *ad cap. 1. Prætorum, verbo donation. num. 6.* Rebuff. *de reprob. testimonij, num. 405.* Peregr. *de iure fisci, lib. 7. tit. 4. num. 5. cum seqq.* Aloyf. Ricc. *in collect. decis. part. 5. collect. 1499.* Farin. *in praxi crimin. part. 3. quæst. 111. num. 197.* Fr. Emman. *quæst. Regular. tom. 3. q. 3. art. 8. ad fin.* Ad hoc verò ut testimonij fides improbetur, & de falso puniri possint, sufficit probare corruptionem absque falsitatis probatione, Car. lib. 5. *falsum, n. 12.* Menchac. *d. c. 36. n. 10.* Cenal. *commun. contra commun. q. 178.* Amat. Roder. *d. pract. c. 8. n. 12.*

In ead. gloss. ibi, *Non tamen transit in rem iudicatam usque ad viginti annos.* Imò ad triginta annos, nam usque ad hoc tempus sententia potest allegari nulla, Tiraq. *de retractu lig. §. 36. gloss. 2. num. 38.* Pinel. *in l. c. de bonis maternis, part. 3. num. 50.* & *in auth. nisi, n. 21.* ead. *tit. Vin. & Bellacomb. tom. 2. commun. opinion. lib. 7. tit. 15. num. 131.* cum seqq. Perez *tit. 15. lib. 3. Ordin. pag. 738.* Rota *decis. 156. num. 8.* apud Farin. *part. 2. recent.*

In ead. gloss. ibi, *Bene tenet, sed retractanda est.* Notatur ad hoc quod sententia ex falsis testibus lata non est nulla, sed inusta, ut per gloss. Bart. & Doct. *in l. Diuus, ff. de re iudic. Felin. hic n. 35.* & alios, quos refert, & sequitur Cou. *ad cap. Alma Mater, p. 1. §. 11. n. 14. vers. secundo.*

In gloss. *Vti, ibi, forte dirimatur.* Notatur ad hoc quod si interdicto *vis possidetis*, utraque pars æqualiter probauit, nullusque ostendit titulum, vel vterque ostendit, non tamen apparet quis ad iudicium prouocauit, sorte res est adiudicanda, ut per Tiraq. *de iure primog. q. 17. opin. 1. n. 19.* & *opin. 4. n. 7.* & *8.* Couar. *practic. c. 17. n. 3.* Anton. Gom. *l. 45. Tauri, n. 78.* & *179.* Menoch. *remed. 3. reuin. n. 743.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Filius si quis nominet, & ita communiter reputatur, non creditur postea alteri eorum iuramentum contrarium.*
- 2 *Concubinarius filius presumitur natus ex concubina secum domi regetis.*

3 *Filius*

- 3 *Filius mariti praesumitur natus ex uxore cum illo cohabitante, quamvis probetur uxorem esse adulteram & filium assimilatur in facie adultero.*
- 4 *Parentum ex confessione, & nominatione magna in-
furgit praesumptio pro filio.*
- 5 *Nemo auditur contra propriam confessionem.*
- 6 *Nominatio solum, non facit quem filium, nisi habitus
sit pro tali.*
- 7 *Probatio tractatus filiationis an sufficiat in iudicio pe-
torio, vel probari debeat de titulo seu domino,
remissive.*

CAP. Per tuas. X.

1 **C**oncubina si dicat suum filium esse Titij, & Titius acceptat, ac recognoscit publicè esse suum filium, & pro tali communiter reputatur, si deinde mulier dicat contrarium, & iuret, non ei amplius creditur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Panorm. Bald. Butr. Henric. Felin. Anchar. Barbat. Dec. Myning. Aret. Cujac. Viuian. in *rationali secundum libri iuris Pontif.* pag. 142. Alagona in *compendio iuris Canonici*, pag. 155. remissive Ximen. in *concord. p. 1.* & 2. refertur ab Ant. Auguft. collect. 4. *Decretal. lib. 2. tit. 6. cap. 2.*

2 *In domo ipsius peperit, &c.* Notatur ad hoc quod natus domi ex concubina praesumitur filius concubinarum, qui illam secum retinebat, ut per Abb. Felin. & Dec. in *presenti*, Alciat. de *pres. reg. 3. pres. 38. num. 1.* Paleoth. de *noth. & spur. c. 26. n. 3.* Gam. *Lusit. de iur. 152. n. 2.* Conar. de *sponsalib. p. 2. cap. 8. §. 3. n. 8.* Duen. *reg. 344. ampl. 3.* Mascard. de *probat. concl. 788. n. 25.* Menoch. de *arbitr. casu 89. n. 26.* & de *presumpt. 16. pres. 3. n. 5.* Intellige, & amplia procedere, etiam si concubinarum per se, vel insimul cum matre neget illum esse filium, qui domi ex concubina natus est, ut observant Doctores communiter hic, communis ex Duen. *ampl. 5.* Menoch. *n. 27.* dictis locis Gom. *l. 9. Tauri, n. 3.* Mascard. *d. concl. 788. à n. 2.*

3 Notatur etiam ad hoc quod natus ex uxore in domo mariti cum ea cohabitantis filius mariti praesumitur, probant text. in *l. filium diffinimus, ff. qui sunt sui, vel alieni iuris, & in l. si vicini, C. de nuptiis, Gabr. communium, tit. de presumpt. concl. 14.* Palat. in *repet. rubr. de donat. inter virum & uxorem §. 60. ex num. 12.* Hyppol. *sing. 530. n. 2. cum seqq.* Rojas de *successione. 2. ex n. 25.* Cened. ad *Decretal. collect. 75. n. 4.* Duen. *reg. 344.* Anton. Gom. *l. 9. Tauri, n. 2.* Conar. *d. n. 8.* Mascard. *d. concl. 788. num. 6.* Menoch. de *arbitr. casu 89. à num. 19.* & *d. pres. 53. n. 1.* Paleoth. *c. 22.* Fulu. Pacian. de *probat. lib. 2. c. 3. num. 24.* Valasc. *conf. 134. n. 3.* Lar. in *l. si quis à liberis, §. si vel patrens, n. 38. ff. de liberis agnosc. Put. p. 2. decis. 518.* Mench. *usufreg. c. 32. n. 6.* Ioan. Garc. de *nobilit. gloss. 20. n. 5.* Gam. *d. decis. 152.* vbi Flores de Mena in *addit.* qui omnes notabiliter ampliant, quamvis legitime probetur uxorem adulteram esse, & eo tempore, quo concedit, habuisse consuetudinem cum adultero, adhuc enim mariti cum ea cohabitantis, non adulteri filius praesumitur, ut colligunt ex *l. miles, §. de iuncto, ff. ad legem Iuliam, de adulter.* & notant Gabr. Couar. Menoch. Mascard. Paleoth. & Gam. vbi proxime, & ultra eos noster Costa in *§. quid si tantum, p. 5. n. 45.* Rojas *successionum, cap. 2. n. 25.* Mantie. de *coniecturis ultimarum volunt. lib. 2. tit. 14. num. 8.* & relati ab Alphano collect. 47. ampliantes etiam si filius sit natus assimilatur in facie adultero, & non marito, & etiam si filius claudus, cæcus, monstruosus, vel aliis debilis nascatur; & etiam si ster matris confesso asserentis filium ex adul-

Tom. I.

tero concepisse, adhuc enim filius adhucens praesumptioni huiusmodi, quæ est iuris & de iure licet etiam in foro conscientie matris dicto credere non tenetur, ut ex Corneo, Sot. & Medina, comprobatur Gutier. *canon. lib. 1. cap. 38. n. 30.* & ante eum Menoch. *d. casu 89. n. 28.* Mantie. *d. lib. 2. tit. 14. n. 8.* Cenal. *q. 863. num. 19.* Perez *l. 2. gloss. 3. pag. 360. tit. 15. lib. 2. Ordin.*

Et filius eius nominatus communiter fuit, &c.] Notatur ad hoc quod ex confessione, & nominatione parentum magna infurgit praesumptio pro filio, ita ut ipse per eam constituitur in quasi possessione filiationis, subindeque in adversarium probandi onus transferatur, ac proinde accedentibus aliis indicibus plena efficiatur probatio, ut per Con. *d. c. 8. §. 3. n. 7.* Paleoth. *c. 23. num. 2.* Duen. *reg. 34. cum seqq.* Menoch. *d. casu 89. n. 88.* & *conf. 18. n. 22.* & *conf. 199. n. 46.* & 47. Put. *p. 2. decis. 173.* Peregr. de *fideicommiss. art. 43. n. 66.* Mascard. de *probat. concl. 789. n. 10.* & *concl. 790. n. 9.* Fulu. Pacian. *eod. tract. l. 2. cap. 6. n. 10. cum seqq.* Surd. de *aliment. tit. 1. q. 112. n. 8. cum seqq.* & *conf. 1. à n. 9.* & *conf. 5. à num. 7.* & *conf. 52. n. 24.* Steph. Grat. *discept. forens. c. 135. num. vlt.* Amplia procedere non solum ad probandam legitimorum filiationem, sed etiam naturalium, & spuriorum, Menoch. *conf. 181. n. 1. cum seqq.* Mascard. *concl. 787. n. 15.* & *concl. 789. n. 11.* & 25. Surd. *conf. 1. n. 46.* Valasc. *conf. 174. n. 3.* & 4. Limita in nominatione facta incidenter, non principaliter propter se, sed propter aliud in recentibus, vel otio, aut blandiendi gratia, ut per supra citatos. Adverte tandem filiationem non probari ex nominatione aliorum, quam parentum, ex Surd. *conf. 710. n. 71.* sicut etiam tractatus non habet locum in fratre, sed solum in filio, & uxore, Mascard. *concl. 789. n. 1.* Steph. Grat. *discept. forens. cap. 135. n. 45.* Nota, quod filio & matrimonium ad effectum legitimis ac similia probantur quoque ex annotatione in libro priuato, secundum Paris. *conf. 10. n. 58. vol. 2.* Alban. *conf. 83. n. 13.* Cavalier. *decis. 123. num. 1.* & *decis. 128. n. 1.* vbi n. 2. subdit filiationem probari ex libro Parochi Baptismatum, vbi quis nominatur filius talis, addito aliquo adminiculo.

Cum nimis indignum, &c.] Ex hoc text. & *l. generaliter, in fin. C. de non num. pecun. passim* colligitur neminem audiri contra propriam confessionem, ut vtrubi- que notant Doctores, tradunt Lanfranc. de *confessionibus*, Cost. in *l. si ex cautione, limit. 5.* Valasc. *conf. 33.*

In gloss. *Nominatus, 1. ibi, bene dicitur nominatus & habitus, nam sola nominatio non facit eum filium.* Vide Duen. *reg. 341.* Ranchin. *p. 4. dec. 472.* Menoch. de *pres. lib. 6. pres. 53. n. 18.* Mascard. *concl. 790.* Valasc. *conf. 177. n. 9.* Cald. Pereira in *resp. pro Sebastiano Limpo, n. 10.* Probatio tractatus filiationis an sufficiat in iudicio petitorio, vel probari debeat de titulo, seu dominio, vide Rendin. in *prompt. recept. sent. rom. 1. tit. 93. n. 1.* vbi n. 2. an probatio filiationis sufficienter fiat ex sola fama.

S V M M A R I V M.

- 1 *Iudex debet habere notarium, vel duos viros idoneos, qui scribant acta iudicii, alias si quid difficultatis emerit, per superiorem punietur, nec creditur ei super processu, nisi in quantum per acta, vel alias per legitima documenta constabat.*
- 2 *Vera negatio quæ in hoc text. dicitur ostenditur.*
- 3 *Negatio, vel negatio quid sit, & varia illius species, remissive.*
- 4 *Notarii electio, qui acta describat, spectat ad iudicem.*
- 5 *Notarius semel electus, an possit postea repelli, & mutari sine causa, ut alius assumatur, saltem de partium consensu, remissive.*

St 3 6 Decla

- 6 Declaratur text. in presenti, & quibus casibus procedat ostenditur.
- 7 Iudici simplici assertioni, sine scriptura in causis minimis standum est.
- 8 Iudici regulariter non creditur.
- 9 Sententia lata sine processu est nulla.
- 10 Notarius habet vim duorum testium.
- 11 Edi debent integrè omnia in iudicio à litigatoribus inserta.
- 12 Processus in dubio ritè, reliquæ factus non præsumitur.
- 13 Appellatione pendente pro sententia minimè præsumitur.
- 14 Decretum factum nullo confecto processu est nullum.
- 15 Sententia sine actis non facit fidem, nisi sit antiqua.
- 16 Ad processum substantiam quæ requirantur ostenditur.
- 17 Acta cum loco, die, & consule edenda sunt.
- 18 Instrumentis publicis annus, mensis, & dies apponendus, non tamen hora.
- 19 Temporis computatio ab Era Cesaris olim fiebat.
- 20 A tempore Regis Ioannis I. apud Hispanos incipit tempus computari à die Natalis Domini nostri Iesu Christi.
- 21 Era Cesaris 32. annis, vel secundum alios 42. Christi Servatoris Nostri ortum præcessit.
- 22 Originalia penes scriptores remanere debent.
- 23 Scriptores, & eorum successores tenentur custodire originalia, & partibus exhibere, alias tenerentur ad restitutionem.
- 24 Iudicis officium non est scribere, & si de facto scribas illi non creditur.
- 25 Recusatio suspendit iurisdictionem iudicis recusari.
- 26 Recusatio iudicis in scriptis proponenda est.
- 27 Petitio, siue libellus dari debet in scriptis.
- 28 Testium subscriptio in instrumentis extraiudicialibus ultra fidem Notarij necessaria non est.
- 29 Notario scribenti creditur in actis iudicialibus, etiamsi testes non interuenerint.
- 30 Dilatio probatoria regulariter peremptoria esse debet.
- 31 Citatio peremptoria necessaria est ad hoc, ut actor in possessionem bonorum mittatur.
- 32 Citatus in prima dilatione, qui non comparuit, veniens postea in secunda, non auditur antequam damna, & expensas citanti persoluat.
- 33 Exceptiones satis est verbo proponere.
- 34 Exceptiones propria appellantur, quæ proponuntur contra aduersarium, vel contra rescriptum.
- 35 Contestatio litis fit tantum per petitionem, & directum responsonem ad eam.
- 36 Conclusionem potest iudex ex causa reuocare & aperire.
- 37 Instrumentis necessaria solemnitas est ut locus gestus contractus exprimat.
- 38 Sententia interlocutoria necessariò non est in scriptis proferenda, licet postea debeat in scriptis redigi.
- 39 Sententia definitiva in scriptis proferenda est.
- 40 Sententia non probat acta iudicij, & processum præcessisse nisi transisset in rem indicatam.

CAP. Quoniam contra. XI.

Iudex tam Ordinarius, quàm extraordinarius, tenetur per notariū publicum, vel per duos idoneos fideliter scribere omnia acta iudicij, id est, citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responsones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, inter-

locationes, & cetera omnia ordine competenti, designando loca, tempora, & personas, & horum copiarum dari debent paribus, & originalia manere penes scriptores, ut hoc modo possit cognosci si quæ nascitur dubitatio in processu. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarell Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imol. Anan. Host. Butr. Panorm. Bald. Innoc. Felin. Barbat. Henric. Dec. Mynsing. Aretin. Bero. Mantua. Cujac. Viuian. in ration. secundi libri iuris Pontificij, pag. 142. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 255. & p. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decret. librum. Petr. Paul. Paris. Lanfranc. de Orian. Franc. Niconitus, Ioan. Baptista Ferretus, Iacob. Cagnacenus, desumptus est ex Concil. generali Lateran. sub Alex. III. c. 38. remissuè Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 4. Decret. lib. 2. tit. 6. c. 3.

Veram negationem. Quicquid controuertant Doctores hic multipliciter intelligentes hæc verba, verius videtur per veram negationem hic tantummodo intelligi eam, quæ in se vera est, & veritatem continet ad differentiam illius, quæ falsa est, & falsitatem includit, qui sensus colligitur opere ex litera tam ex verbis præcedentibus, dum agit de falsa assertionem iniqui iudicij, qui opponit hanc veram negationem innocentis litigatoris, quàm ex sequentibus, ibi, falsitas veritati, & ibi, iniquitas aequitati, & ita sensus est; quoniam contra falsam iniqui iudicij assertionem quandoque non potest innocentis litigator probare negationem veram, id est, quæ à parte rei veritatem, non verò falsum, aut mendacium continet.

Cum negant factum, &c. Quid sit negatio, vel negatiua propterea opponitur affirmationi, vel affirmationi, & variæ illius species secundum varias diuisiones, & multa in proposito notanda ultra Doctores, hic, & in cap. tertio loco, & in cap. ad nostrum, hoc tit. vide per gloss. verbo, verum, in cap. bona, de elect. gloss. & Doctores in cap. ult. 6. quest. ult. gloss. & omnes in l. 1. ubi Ferret. ff. hoc tit. & in l. actor, C. eod. Curt. de testib. concl. 2. Martin. de Fano, & Franc. Herculan. in tract. de negatiua, Gabr. commun. sub hoc tit. concl. 8. late Igne. in repet. l. necessario, §. non alias, à n. 55. ff. ad Syllan. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præf. 50. à n. 6. Mascard. de probat. concl. 1091.

Addibeas. Id est, eligat, & ita ad iudicem spectat electio Notarij, qui acta describat, ut per Dec. n. 10. & Felin. 4. ac alios hic, post Domin. per text. ibi, in cap. statutum, §. notarium, de rescript. in 6. Aret. conf. 33. num. 5. Boët. decis. 258. n. 11. in fine, cum segg. Colm. in pragmat. sanct. tit. de electione, §. notarius, verbo, notarius. An autem notarius semel electus possit postea repelli, & mutari sine causa, ut alius assumatur saltem de partium consensu tradunt Bart. & Doctores in l. cum sententiam, C. de sent. & interl. Bald. per text. ibi in l. 1. C. de sportulis, Angel. & alij, ut per Dec. n. 11. Felin. 4. Paris. 26. & relatos per addit. ad Abb. num. 35. hic, Auiles ad c. 35. Prætor. verbo, remetra, à n. 1. in quo dubio probabilior videtur pars negatiua, limitando tamen, & declarando, ut per Felin. d. n. 4.

Tam in ordinario iudicio, quàm extraordinario. Per hæc verba iuncta ratione generali in principio scripta intendit text. comprehendere quodecunque iudicium, siue agatur coram ordinario, siue coram delegato iudice, qui extraordinarius appellatur, l. 2. C. de dilati. resoluunt gloss. 2. Abb. & omnes hic, ut per Paris. n. 32. siue iudicium sit plenarium, in quo ordinariè, & secundum iuris ordinem, siue summariū in quo extra ordinem, vel absque illo proceditur, ut post Abb. Imol. Card. & alios obseruat communis, ex Paris. n. 14. hic. Sic etiam procedit is text. siue per accusationem, siue per iniqui

inquisitionem, vel denuntiationem procedatur, secundum eand. gloss. 2. & omnes hic, inde inferentes post eand. gloss. & similem pen. in cap. multi 2. quest. 1. iudicium inquisitionis esse extraordinarium, sequuntur Abb. Dec. num. 7. Beroi. & noniores in rubr. de iudic. vbi Nauar. num. 17. Clar. 8. ultim. q. 3. num. 3. & alij per Soar. à Pace in prati. com. 1. amot. 1. num. 17. Comprehendit etiam text. hic arbitros compromissarios, quia procedunt ad similitudinem iudicum, & ordinem, ac formam iudiciorum seruare tenentur, ex reg. l. 1. ff. de arbit. resoluunt Abb. num. 7. Paris. n. 3. in presenti. Nam procedit in causis exiguis, & minimis, in his enim sine scriptura standum est simplicis iudicis assertioni, vt per Bart. in aut. nisi breuior. C. de sentent. ex breui. Abb. num. 3. Felin. num. 1. Dec. n. 7. Paris. 14. Beroi. à n. 1. hic; Marant. de ordine iudic. p. 4. dist. 9. num. 71. addit ad Mathel. sing. 1. n. 1. Fr. Emman. quest. Regular. com. 2. p. 13. art. 3. vers. secunda via. Stephan. Gratian. discept. forens. c. 4. n. 11. & n. 10. resoluit quod index non potest esse notarius causæ, nisi in iurisdictione voluntaria, quando scilicet exercitium vnus actus non præstat impedimentum exercitio alterius, & quia in istis voluntariis potest scribere vt notarius, & auctoritatem præstare vt index.

8 Index semper adhibeat, &c.] Ergo iudici non creditur, Mascard. de probat. in proem. q. n. 7. sed in omni iudicio interuenire debet persona propria notarij, qui acta scribat, vel eo deficiente duo testes idonei, qui vniuersa iudicij acta conscribant, vt per Fr. Emman. d. q. 1. art. 2. à princ. vbi in vers. corroboratur, resoluit quod sententia lata sine eo quod constat de processu est nulla. & in vers. denique, tenet quod præfinitur pro notario teste negante id dixisse, & in fine assertio hunc text. procedere etiam quando agitur per viam inquisitionis.

9 Collige ex text. testimonio vnus iudicis non esse credendum etiam respectu causæ, seu processus, quia apud illum ventilatur, vel quia apud illum geritur, ita in effectu gloss. apertius Beroi. à num. 26. & DD. communiter in presenti, Innoc. statim in princip. Abb. not. 4. Felin. num. 3. Bellam. num. 5. & Mynsing. num. 1. & alij in c. cum à nobis, de testib. communis in cap. licet, illor. Conar. variat. lib. 1. cap. 1. num. 0. vers. sexto, Menoch. de arbit. q. 26. Nauar. conf. 1. alias 6. num. 8. de testam. Intellige procedere huius text. decisionem de iure non quando index tanquam talis profert dictum suum verbaliter circa processum in suo iudicio factum, prout in effectu intelligunt DD. communiter in presenti, quæ quidem explicatio in primis suadet ex verbo statumini, de quo in hoc text. quod ius nouum necessariò inducit, iuxta text. & DD. cap. statumini, de officio deleg. lib. 6. gloss. ultim. in Clement. ultim. de rescript. confirmatur etiam vt alijs verbis, ibi, nec pro ipsius, &c. quæ quidem verba similiter innuere videntur id de nouo esse statutum contra iudicem, pro quo antea præsumebatur, iuxta text. in cap. in presenti, de renuntiat. Confirmatur denique ex alijs verbis in princ. ibi, contra iudicis assertionem, &c. in quibus supponitur antea credi iudicis assertioni, quam pars impugnare non poterat.

Neque prædictæ declarationi refragatur text. in cap. cum à nobis, de testib., qui quidem text. similiter est Innoc. III. huius Decretalis auctoris, & tamen dicit eodem modo verbo vnus iudicis nequaquam credendum esse, in quo se refert ad iura Canonica, & civilia, ibi, & Canonica, & civilia iura, &c. sic planè videtur probare iam antea esse statutum ne vni iudici assueranti crederetur, siquidem respon-

deri potest text. illum, licet sit eiusdem Innocentij constitutum esse post hanc decisionem, qua supposita ius Canonicum sequutus decidit illud, quod text. iste antea dixerat; qui quidem intellectus poterat defendi, sic text. in d. cum à nobis, solummodo ad ius Canonicum se retulisset, sed cum text. ille in præcatis verbis etiam ad ius Civile respectum habeat, & illud sequatur, nequaquam subiniri potest. Vnde melius responderetur text. illum non agere de indice, qui tanquam index circa processum, & acta apud ipsum facta assuerat, sicut agitur in hoc text. & in d. cap. in presenti, sed potius agere de indice, qui tanquam testis ad instar aliorum testium in causis deponit, & suum in illis pro parte profert testimonium, patet ex litera ipsius text. in dicto cap. cum à nobis, ibi, siue super testamentis, siue super quibuscumque alijs contractibus, & colligitur ex rub. de testib. sub qua text. ill. collocatur.

Neque similiter refragatur text. in l. acta, cum seqq. ff. de re iudic. & in l. 2. C. de edendo, & in l. illud 17. vbi gloss. verbo actorum, C. de sacres. Eccles. & passim alibi, vbi fit mentio actorum publicorum, & scripturarum, in quibus acta iudicialia in publicum redigebantur, ex quibus colligendum videtur, text. in presenti, declarasse magis in specie illud quod antea iam cautum erat: satisfecit enim si adueras quod licet in prædictis iuribus fiat mentio actorum, nullibi tamen ante hunc text. legitur constitutum quod talia acta omnia per publicam personam, vel illa deficiente per duos viros idoneos, semper & necessariò scribantur, sicut id non per hunc text. legitur statutum; unde aliquando in aliquibus casibus sic contigisse aliqua intra referunt, aliquando alia simpliciter agunt de actis, non facta mentione publice personæ, aliquando denique alia appellant publica etiam illa, quæ coram iudice publicum officium habente gesta sunt, vel in loco publico sunt, nunquam tamen in iure inueniuntur hoc indistinctè & absolute seu per viam regulæ in omnibus casibus statutum, sicut modò per text. in presenti statutum est.

Aut duos viros.] Notatur ad hoc quod notarius 10 habet vim duorum testium, vt per Mascard. de probat. concl. 1095. n. 3. cum seqq. Menoch. conf. 180. n. 5. Rebus. de reprob. testium, n. 125. Farin. in praxi crimin. part. 2. q. 63. n. 85.

Que fideliter vniuersa iudicij acta conscribant.] No- 11 tatur ad hoc quod integrè omnia in iudicio à litigatoribus inducta edi debent, vt per Fulu. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 66. num. 42. Bernard. Granæ. ad practicam Camera Imper. lib. 2. concl. 144. num. 5. & 6. nam processus in dubio recte, riteque factus non 12 præsumitur, Mascard. de probat. concl. 1220. à princ. itavt appellatione pendente pro sententia minime 13 præsumatur, sed oporteat eum, pro quo sententia lata est, probare processum, Mascard. concl. 1244. à num. 2. quia decretum factum nullo confecto processu est nullum, Vant. de nullit. et ex defectu sententia. n. 14. cum seqq. Mar. Ant. var. resol. lib. 2. resol. lib. 30. n. 1. sententia sine actis non facit fidem, Mantie. dec. 3. o. 15. num. 9. nisi sit antiqua, quia tunc probat etiam contra tertium, Rota decis. 673. n. 1. apud Farin. part. 2. recent.

Videlicet. Cum text. in præcedentibus verbis in- 16 distinctè, & absolute statuerit vniuersa iudicij acta conscribenda esse, planè sequitur verba hæc, quæ sequuntur, intelligenda esse velut exempla illius regulæ, non quasi ea in his tantum actibus locum habeat, vt intendunt Aretin. Imol. Decian. num. 15. Felin. num. 7. & omnes hic, Menoch. de arbitrat. casu 275. num. 6. secundum quos multa alia ad processum

cessum pertinentia scribenda sunt, veluti iuramentum calumnie, & testium ipsorum, vel attestationum publicationem, similia quæ satis comprehensuntur sub illis verbis, & contra quæ occurrerint. Sic sanè receptum est etiam in diffinitiva procedere regulam huius text. & eam in actis scribendam esse, cum ad eam pertineat, & sit de processu, Abb. n. 5. & Doctores communiter hic, ex Paris. n. 28. post Bart. in l. in fraudem, § neque, ff. de iure fisci, & communem in l. 2. C. de edendo, Boër. decis. 58. à n. 6.

17 Loca designando, tempora, &c. Ergo notarius in actis iudicialibus debet, hæc omnia designare, & referre secundum omnes hic, nam acta cum loco, die, & consule edendo sunt, vt per Bernard. Graue. ad practicam Camera Imper. lib. 1. concl. 134. num. 10. propterea generale est in omnibus instrumentis publicis, auctoritate proponatur nomen Imperatoris, vbi gloss. verbo, auctoritate, cap. inter dilectos, vbi gloss. verbo, iudicioris, de fide instrum. cap. Abbate, veris. prefatus, de re iudic. lib. 6. resoluunt gloss. magistra in l. generali, C. de tabular. lib. 10. omnes per text. ibi, in l. optimam, C. de contrab. & commit. stipul. Couar. pract. cap. 20. n. 3. Padil. in l. si qua, num. 4. C. de diuersis rescripti. Roland. conf. 38. num. 7. lib. 1. Menoch. de arbit. casu 54. n. 1. resoluunt etiam nullius momenti esse instrumentum publicum in quo tempus, vel locus deficit, nisi consuetudo sit quod instrumentum fiat sine anno, & die, Camill. Borrell. in summa omnium decis. tit. 14. de consuet. num. 73. per tempus intellige annum, mensem & diem; non requiritur tamen mentio horæ licet ea utilis esse possit, Tiraq. de iure primog. q. 2. num. 2. Gom. l. 40. Tauri, n. 68. col. 1. Padil. vbi sup. n. 8. Tiraq. de retractu, tit. 2. §. 1. gloss. 17. à n. 49. Peregr. de iure fisci, lib. 6. tit. 6. n. 37. Quando verò annus, mensis, & dies fuerint erronee, siue falsò appositæ possunt verè apponi per eundem notarium iudicis auctoritate, vt resoluunt Galganet. de condit. & demonstr. part. 2. cap. 2. quest. 4.

19 Illud tamen non abs re aduertendum duxi olim temporum computationem ab Ara, idest, anno Cæsaris, factam fuisse, vnde apud Hispanos à tempore Regis Ioan. Lâ Domini Ies v CHRISTI Natali die annorum computationem sumpsisse exordium aduertunt Couar. var. lib. 1. c. 21. n. 1. Gregori. 45. gloss. la era, in c. p. 1. Parlad. lib. 2. rerum quotid. c. 20. n. 3. Escobar. de rationum comput. 21. à princ. Hieron. Roman. de Repub. p. 2. lib. 9. c. 6. Corrales. interpr. ad aliquas leges recopil. c. 1. n. 7. Cæsaris autem annus, quem nostri Aram nuncupabant triginta & octo annis, vel secundum alios, quadraginta duobus, Christi Sernatoris nostri ortum præcessit, de quo vide Morales in historia Hispania, p. 1. lib. 8. c. 51. fol. 193. Cæf. Baron. in addit. ad Martyrolog. Roman. die 22. Octobris, Vasaum chronicorum Hispania tom. 1. c. 22. fol. 53. cum seqq. Curit. p. 2. de los annales de Aragon, lib. 8. c. 39. Maur. Ferrer. en la historia de Santiago, lib. 3. c. 21. Scobar. d. comput. 21. n. 3. Cald. Pereira de empt. c. 5. n. 8.

22 Ita quod originalia penes scriptores remaneant.] Notatur ad hoc quod originalia penes scriptores remanere debent, vide Couar. pract. cap. 29. num. 1. & 2. Menoch. casu 370. Boër. decis. 15. Soar. à Pace in pract. part. 1. annot. ultim. n. 28. Franch. March. Delphin. decis. 267. num. 1. part. 2. Archil. Personal. in l. fin. C. de edicto D. Adriani, vbi Zucchar. n. 92. Burat. decis. 543. num. 12. Azin. in praxi Florentina, §. 14. cap. 11. & c. 24. Canalc. Faut. decis. 11. sub num. 13. part. 1. Bernard. Graue. d. concl. 134. num. 13. Peregrin. l. 5. gloss. 1. & tit. 8. lib. 3. Ordin. & dixi ad cap. ultim. infr. hoc titul.

23 Quæ scriptores ipsi, & eorum successores tenentur custodire, & paribus exhibere, alias tenerentur ad in-

teresse, Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 162. n. 52. cum seqq.

Nec pro ipsius præsumitur processu.] Notatur ad hoc quod non est iudicis officium scribere, & si de facto scribat, illi non creditur, Perez l. 5. gloss. 1. pag. 643. col. 2. vers. ex quo deducitur, tit. 8. lib. 3. Ordin.

In gloss. Recusationes, ibi, & recusatione indicis præposita, &c. Notatur ad hoc quod quemadmodum appellatio emissâ suspendit iurisdictionem iudicis à quo, ita vt non teneant acta post eam, ita recusatio, vt per Perez l. 1. pag. 566. tit. 5. lib. 3. Ordinam. Rebuff. tom. 1. ad leges Gallie, tit. de sentent. execut. art. 3. num. 1. Vant. tit. ex defectu iuris. Ordin. num. 140. Lancel. de attent. part. 2. cap. 6. Kirchon. tom. 1. communium opin. lib. 3. tit. 1. num. 168. Azened. l. 1. num. 8. tit. 16. lib. 4. noua recopil. Seraphin. de privilegiis iuram. privileg. 7. num. 21. Scob. de rationum. c. 8. num. 20. Camill. Borrell. in summa omnium decis. tit. 42. n. 3. Mendez à Castro in praxi Lusit. lib. 2. cap. 7. Amat. Roderic. in pract. cap. 10. d. num. 54. Carrasc. in explicat. ad aliquas leges, recopil. cap. 9. num. 37. R. cufans tamen iudicem debet insuper appellare ab vltiori processu, aliàs acta per illum, post recusationem absque appellatione sunt valida, Burfat. conf. 2. num. 16. & seq. Lancel. de attent. p. 2. cap. 8. n. 1. cum seqq. & n. 48. Caputaquien. decis. 60. num. 4. & decis. 72. p. 1. Canaler. decis. 148. n. 3. & fuit dictum in Astensensuram 28. Iunij 1617. coram bonæ mem. Patriarcha Manzanedo, vbi etiam subditur quod huiusmodi appellatio interponi debet in scriptis, & in schedula particulari, nec sufficit simplex protestatio facta per recusantem de habendo recursum ad quos poterit, Rot. decis. 564. num. 2. p. 2. diuers. refert Ferentil. in annot. ad decis. 371. Burat. litera A.

In ead. gloss. ibi, Et sic patet quod iudicis recusatio redigenda est in scriptis. Notatur ad hoc quod recusatio in scriptis proponenda est, vt per Aucud. part. 2. Prætorum, c. 23. n. 12. in fine, Perez l. 1. gloss. 1. c. 565. col. 2. in princ. & pag. 568. col. 2. vers. quero 14. tit. 5. lib. 3. Ordin. Azened. l. 1. n. 5. tit. 16. lib. 4. noua recopil. Fr. Ludou. Miranda de ordine iudic. quest. 30. art. 2. concl. 3. Amat. Roder. in pract. de forma videndi, seu examinandi processum, c. 10. n. 47. Rebuff. in tract. exception. n. 179. Roland. de commissariis lib. 2. c. 15. ante n. 9. part. 1. Soar. de Pace in pract. tom. 2. part. 1. cap. 6. num. 26. Cur. Philip. part. 1. §. 7. num. 2. Cardos. in praxi iudicum, verbo, recusatio, n. 5. Mendez à Castro in praxi Lusit. lib. 2. c. 7. Modern. in tract. de cognit. per viam violentie, p. 2. q. 14. num. 37.

In gloss. Petitores, ibi, ideo petitio, siue libellus dari debet in scriptis. Vide Matienf. in dialogo relatoris, p. 3. c. 43. n. 1. Perez l. 11. verbo, la demanda non fue dada in escripto, tit. 1. lib. 3. Ordin. Cur. Philip. part. 1. §. 11. n. 3. Cardos. in praxi iudicum, verbo, libellus, n. 6. Matth. Coler. Germania decis. 111 n. 5. Amat. Roder. in pract. c. 5. num. 5. Camill. Borrell. in summa omnium decis. tit. 49. num. 33.

In gloss. Duos viros, ibi, nisi habeat testium subscriptionem. Vult gloss. in instrumentis extraiudicialibus vltra fidem notarij necessariam esse testium subscriptionem, idem intendunt gloss. in l. generali, C. de tabul. lib. 10. & in cap. possessionem, sup. eod. & suaderi videtur ex l. comparationes, ibi, testium subscriptiones, C. de fide instrum. Contrarium tamen probant Doctores communiter hic, vt per Dec. n. 18. Paris. §. 5. & omnes in c. 1. de fide instrum. resoluunt Couar. pract. c. 20. n. 4. Gom. l. 3. Tauri, n. 3. respondentes d. l. comparationes, non agere de instrumento publico, sed speciatim procedere in chirographo.

In ead. gloss. ibi, Licet non habeat testium subscriptionem.]

... Ergo in actis iudicialibus creditur soli notario scribenti, etiam si testes non interuenerint, sequuntur Abb. n. 7. & Doctores communiter, vt per Dec. num. 10. Felin. 12. Parif. 36. Beroi. à n. 163. Crot. de testib. num. 377. Soar. de Pace in pract. tom. 1. in princ. annot. ultim. num. 27. Intellige procedere tantum in his, quæ sunt de actis iudicialibus, id est, quæ pertinent ad litem, & iudicium, non verò in aliis, quæ licet in actis scribantur, nihilominus tamen non sunt de illis, vt post Host. Lap. Anton & alios obseruant Abb. n. 8. Parif. 37. Beroi. 79. hic, contra Bald. Aretin. & alios. Notario creditur dicenti se rogatum de gestis in præsentia sui, & testium tempore contractus. Castren. conf. 241. n. 2. lib. 1. & conf. 52. col. 1. in princ. lib. 2. Corn. conf. 154. num. 7. lib. 4. Caualer. decif. 644. num. 4. Mantic. decif. 302. num. 1. quia de gestis ante celebrationem instrumenti notario non creditur. Cranet. conf. 171. num. 5. Rot. decif. 289. p. 2. diuers. Seraph. decif. 1430. num. 5. Greg. decif. 177. num. 1. quod procedit quamvis attestatio de præterito concernat actum à se ipso gestum, Rot. decif. 289. num. 6. post volum. 2. conf. Farinac. Caualer. decif. 609. num. 4. Nisi notarius attestetur de actibus præteritis coram se gestis, & coram testibus distinguendo tempora, & loca quibus gesta fuerint, vt fuit dictum in *Lucana iurisdictione*. 26. Iunij 1619. coram bonæ memor. Dunozeito. Notarij attestatiōi creditur sine testibus, quando adest stylus Rot. in *Vlixbonen. iuris deputandi collectores*. 14. Maij 1602. coram Ortembergo, & in *Toletana iurisdictione*, 11. Ianuarij 1616. coram bonæ memor. Buratto inter eius impressas decif. 146. n. 4. & coram R. D. meo Cocchino inter eius impressas decif. 404. num. 3. & decif. 475. num. 7.

30 In gloss. *Dilationes*, ibi, nec prima dilatio esse debet peremptoria. Imo regulariter etiam absque vlla causa prima dilatio, quæ citatoria dicitur, peremptoria est, dummodo nimis brevis non sit, c. 1. de dilation. vbi Doctores, resoluunt Abb. num. 10. & alij hic, sic etiam dilatio probatoria regulariter peremptoria esset debet, l. oratione, & l. ult. ff. de feriis, explicant Abb. n. 4. Dec. n. 5. Felin. 4. & latè Beroi. à n. 20. in c. licet, per text. ibi, supra hoc tit. post alios, Duen. reg. 200 cum seq. Marant. de ordine iudic. 2. par. sexta, tit. 1. à n. 2. Soar. à Pace in pract. p. 1. tom. 1. temp. 8. à n. 2. qui multipliciter limitant, & declarant d. l. oratione d. l. ult.

31 In ead. gloss. ibi, Vel etiam in possessionem mitti non debet. Vult gloss. necessariam esse citationem peremptoriam ad hoc, vt actor in possessionem bonorum mittatur similis gloss. 2. vers. ad primum, in l. si finita, §. si plures, ff. de damno infecto, vbi omnes probant hic, Abb. n. 10. Dec. 23. Parif. 46. Beroi. 138. Perez l. 1. gl. 1. §. 9. tit. 9. lib. 1. Ordin. Soar. à Pace in pract. tom. 1. p. 2. c. 1. n. 23.

32 In ead. gloss. ibi, Et ad primam citationem non venit, &c. Ergo qui in prima dilatione citatus non comparuit, veniens postea in secunda non auditur antequam damna, & expensas citanti persoluat, secundum omnes hic, vt per Dec. n. 23. vers. secundo, Couar. pract. c. 27. n. 3. vers. verum, Soar. à Pace d. tom. 2. p. 1. c. 1. n. 14.

33 In gloss. *Exceptiones*, ibi, danda est in scriptis. Idem probat gloss. ult. in fine, in cap. appellatio, de appellat. in 6. Sed in contrarium est communis, quia nullibi reperitur contraria regula iure præscripta, ac subinde fat est exceptiones etiam verbo proponere, l. cire 15. §. oportet autem, vbi Bart. & alij, ff. de excusat. iur. exceptis nonnullis casibus iure speciatim expressis, veluti in reculatione, de qua supra egi ad gloss. verbo, recu-

siones, obseruant Abb. n. 2. Imol. & alij hic communis ex Decian. num. 27. Parif. 53. & Beroi. à n. 163. post multos Rebuff. in arborem except. num. 3. Nec oppositum probat hic text. quia, vt aduertunt proximè citati, non agit de exceptione in scriptis proponenda per opponentem, sed de illa in acta redigenda iuxta formam huius text. postquam proposita fuerit.

In ead. gloss. ibi, Et hic propriè appellat exceptiones, quæ proponantur contra aduersarium, vel contra scriptum. Sequitur Abb. n. 13. in fine, cum seqq. & est de mente aliorum, Parif. n. 56. hic. Sed in contrarium vide Dec. n. 27. Beroi. à n. 166. hic, Couar. in reg. possesso, p. 1. in princ. n. 4. Ad difficultatem verò, quam gloss. præsentit ex litera text. dum exceptiones refert tanquam aliquid diuersum à reculationibus, quas præmiserat post Dec. & præcitatos respondet Rebuff. de except. n. 243.

In gloss. *Responsiones*, ibi, quæ fit tantum per petitionem, & directam responsionem ad eam. Vide Marant. de ordine iudic. p. 6. memb. 10. n. 4. Palat. in repet. c. per vestras, de donat. inter. n. 1. §. 1. n. 5. vers. & pro eis, Gam. Lusit. dec. 147. n. 3. Ronchegal. in rubr. ff. de duobus reis, n. 7. cum seqq.

In gloss. *Instrumentorum*, ibi, non petierit. Intellige regulariter, aliquando tamen ex causa potest iudex reuocare, & aperire conclusionem, secundum omnes, vt per Abb. n. 17. Felin. 19. Dec. 28. Beroi. n. 201. cum s. qq. in præsentia, Socij reg. 184. Padil. in l. error, num. 38. C. de iuris, & falli ignor. Menoch. de arbitrar. lib. 1. quæst. 35. & casu 51. à n. 18. Baptif. num. 25. Rip. 48. cum seqq. & alij in l. admonendi, ff. de iure iurand.

In gloss. *Tempora*. Notatur ad hoc quod instrumentis necessaria solemnitas est, vt locus gesti contractus exprimat, vt per Couar. pract. cap. 20. ante num. 4. vers. quinto, Ceph. conf. 622. num. 13. Bertaz. de clausul. instrum. in proem. num. 10. & claus. 2. gloss. 1. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præf. 84. à n. 2. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 235. num. 13. & Marchia decif. 28 optimè Cald. Pereira de emptione, & vendit. cap. 5. num. 9. vbi etiam resoluit quod non solum in instrumento describendus est generaliter locus contractus, sed etiam singularis locus, non tamen est necessarium vt locus loci exprimat. Verum contrarium, imo necessarium esse locum loci describi, vt instrumentum probet, tenent Pute. decif. 156. num. 1. lib. 1. in correct. Caputaq. decif. 98. p. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præf. 84. num. 2. Farin. conf. 109. num. 17. cum seqq. lib. 2. Ferentil. in annot. ad decif. 165. Buratt. lit. A. Rot. decif. 701. lib. 3. p. 3. diuers. Hoc tamen limitatur nisi adesset consuetudo in contrarium, quæ esset valida, Pute. decif. 7. de fide instrum. Caputaq. d. decif. 89. p. 2. vbi subdit quod instrumenta, quæ carent loco loci in Hispania, sunt valida stante consuetudine illarum partium non apponendi locum loci in instrumentis. Nec contrarium dicit Menoch. d. præf. 84. num. 2. vers. & hanc quidem, propterea illud malè refert Farinac. d. conf. 109. num. 20. quia videtur loqui de consuetudine non apponendi locum, non autem locum loci, & ita loquuntur Doctores per ipsum citati.

In gloss. *Interlocutiones*, ibi, non tamen dicitur quod proferenda sit in scriptis. Notatur ad hoc quod sententia interlocutoria necessario non est scriptis proferenda, licet postea debeat in scriptis redigi, vt per Mich. Grass. tom. 2. comm. opin. lib. 7. tit. 8. n. 24. pag. 243. vbi Viu. n. 2. pag. 244.

In ead. gloss. ibi, Aliud consuevit dici de sententia diffinitiva. Notatur ad hoc quod sententia diffinitiva in scriptis

scriptis est proferenda, ut per Viuiam. d. num. 32. D. Barbof. in l. si debitori, n. 18. ff. de iudic. ubi etiam resoluit in collocutoriam habentem vtm diffinitiuam debere ferri in scriptis, Alex. Trontacinq. var. resol. lib. 2. tit. de sentent. resol. 2. à n. 1 ubi à n. 4. tenet quod hæc solemnitas in graui causa, & ponderosa à partibus remitti non potest, secus in causis vilibus, & modici momenti. Vnde sententiam non latam in scriptis, neque publicatam in die prolationis vitio nullitatis subiaccere probant, l. 2. & 3. C. de sentent. ex breuit. recit. cap. fin. ubi Franch. n. 1. de sent. & re iudic. Vant. de nullit. tit. ex defectu processus, n. 69. & censuit Rota in Eroluian. emphyteusis 1. Iulij 1613. coram R. Coccino Rotæ Decano apud Farin. decis. 474. n. 2. p. 2. recent.

40 In gloss. Presumatur, vlt. Notatur ad hoc quod sententia non probat acta iudicij, & processum præcessisse, nisi transisset in rem iudicatam, quia tunc habet presumptionem iuris pro se quoad reſtitutionem processus, & instantiam, ut per Mich. Grass. tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 14. num. 131. pag. 268. Mascard. de probat. concl. 1296. n. 8. Vant. de nullit. tit. à quo & quibus modis, n. 10. Menoch. de pres. lib. 2. pres. 67. à n. 17.

S V M M A R I V M.

1. Delictum rei si probari potest tunc non est admissenda probatio quod non deliquerit.
2. Canonico iure deficiente recurrendum est ad iura, & consuetudines Regni, non autem ad iura Imperatorum, vel Iuriconsultorum.
3. Clerici tenentur ex vi solius rationis seruare ius Regium.
4. Declaratur text. in presenti, & n. 5.

CAP. Ad nostram. XII.

Honor. III.

1 Q Vando affirmatiue probari potest aliquem deliquisse, non admittitur probatio negativa quod non deliquit, quasi velit se purgare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Panormit. Host. Bald. Butr. Barbat. Decian. Felin. Mynsing. Aretin. Cujac. Viuiam. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 144. Alagona in compend. iuris Canonici, pag. 256. remissiuè Casal. in annotat. & Ximen. in concordant. part. 2.

2 Legi Regni.] Notatur ad hoc quod deficiente iure Canonico recurrendum est ad iura, & consuetudines Regni, non autem ad iura Imperatorum, vel Iuriconsultorum, ut per Palat. in introduct. rub. de donationibus inter virum, & vxor. n. 15. Sic etiam è contra deficientibus legibus Regiis, & consuetudinibus prouinciarum recurrendum esse potius ad ius Canonicum, quam ad Civile, de iure Castellæ tenent Perez in proem. Ord. 3. i. Cur. Philip. p. 1. §. 7. à n. 14. Burg. de Pace l. 1. Tauri, à n. 602. Soar. de Pace in practic. in princ. annot. 5. sub num. 36. Morla in emporio iuris Civilis p. 1. tit. 1. §. 16. n. 36. Azeued. ad rub. tit. 1. n. 18 lib. 2. noue recop. Flores de Mena var. lib. 1. §. 2. n. 4. Amat. Roderic. in practic. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c. 10. n. 25. licet de iure Lusitanorum per Ordin. Regiam lib. 3. tit. 64. in princ. ad ius Canonicum tantum recurrendum sit, ubi de materia agitur, quæ peccatum concernit.

Notatur etiam ad hoc quod clerici tenentur seruare ius Regium, ut per Perez l. 4. gloss. 1. pag. 624. col. 1. tit. 8. lib. 3. Ordin. intellige non vi legis secularis, sed vi solius rationis, aut iuris naturalis, per ea, quæ resoluunt Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de exemptionibus clericorum à statutis secularium, §. 2. num. 34 & citati Doctores ad cap. Ecclesia S. Maria, in princ. sup. de constitut.

In huiusmodi probatione negativa, &c.] Non satis constat inter Doctores quenam fuerit ratio, ob quam consuetudo, vel lex, de qua hic agitur, admittens probationem negativam per purgationem penitus reprobetur ut pestis omni iuri contraria, ut habet litera, præsertim quia purgatio admittebatur hic casu, quo adhuc per testes de crimine non constabat, ut innuit text. ibi, quæ probari testibus, &c. & in fine, ibi, dum tamen possit, &c. in qua specie ante probatum crimen sola apparebat infamia, & suspicio, quæ purgationem admittit, c. accedens 13. de accusat. cap. nos inter 6. de purgat. canon. Penia ad direct. Inquis. p. 2. commento 14. In qua difficultate laborant glossa, Innoc. Ioan. Andr. Abb. Felin. & alij hic Rauenna in alleg. consuetudinaria pag. mibi 171. Roman. sing. 373. alijs 378. Roch. in c. vlt. de consuet. pag. 13. col. 1. Sed probabilis videtur ex mente Dec. n. 4. & 5. legem, vel consuetudinem hanc improbari tanquam omnino irrationabilem, & nutritiuam peccati, quia per illam reus postulatus de crimine, quod poterat testibus legitime comprobari, innocens indicabatur si se quoquo modo, idest, bene, male, purgaret de huiusmodi crimine, cum enim per legem, vel per eam consuetudinem, & purgationem non tantum crimina verè commissa impunita relinquerentur, verum etiam maxima occasio delinquendi præstaretur iis, qui facillimè in scelera prolabuntur scientes se posse penam euadere, & innocentes pronuntari, quoquo modo se purgare possent, quæ purgatio sub ea forma probabiliter nunquam deesse potest. meritò talis lex, vel consuetudo omnino improbat, & contraria dicitur omni iuri, quia tam naturale, quam diuinum, & humanum prohibet ne delinquendi, hoc est, ruinæ specialis occasio, & ita scandalum præstetur, & ne in perniciem Reip. & animarum homines inuitentur ad delinquendum, iuxta illud quod de scandalo habetur Matth. 18. & in cap. 2. de prescript. tradit D. Thom. 2. 2. quæst. 48. sic sanè iuxta hunc intellectum pestis appellatur, consuetudo, de qua, hic, quia sicut pestis per contagionem alios sanos & inficit, & interficit, cap. rescan- da 2. q. 3.

Quærent Doctores hic, & alibi, cur scilicet lex, vel consuetudo Regni Daciæ cum sit secularis, obliget in proposito clericos, vel in eisdem locum habet, contra reg. cap. Ecclesia S. Maria de constitutionibus, in quo variant, & multipliciter respondent omnes hic, & illic, Palat. in introduct. rubr. num. 15. Tiraq. de retract. lig. §. 1. gloss. 1. 3. num. 2. & in tract. de mort. part. 3. declar. 8. num. 4. Ego verò respondendum puto si dicas quod Clerici in proposito non seruabant legem, vel consuetudinem Daciæ, quippe, quæ non dicebat id quod Clerici, & Sacerdotes faciebant, solum enim (ut habet litera) agebat de probatione negativæ, id quod iustum, & legitimum in dubio præsumi debet, sed Clerici, & Sacerdotes temere innitentes illi legi, ut ait text. occasione eiusdem inducebant aliud, quod tanquam pestis, & omni iuri contrarium improbat hic. Et hinc est quod Papa non reprobatur ipsam legem Daciæ, quam vtique repro- basset si contineret id, quod Clerici faciebant, iuxta c. vlt. de prescript. ac propterea nihil agens de seculari- bus

bus pedem huiusmodi penitus extirpari iubet à Clero illam inducente, & obervante, quamvis Doctores ad hæc aliter, & non bene respondeant.

S V M M A R I V M.

- 1 Fines diocesum probantur per libros antiquos, adminicula, & testes, & famam.
- 2 Confinium antiquorum in probatione admittuntur plures probationes imperfectæ ad constituendam unam perfectam.
- 3 Confines probantur per libros antiquos.
- 4 Historiis, & chronicis creditur, si illis à maioribus nostris fides adhibita sit.
- 5 Historia dicuntur scripturæ privatae, quæ ex antiquitate, & fama dicuntur assumere fidem.
- 6 Lapides, seu columnæ terminorum, quibus literæ incisæ sunt, probant confinia.
- 7 Antiquum probatur per literas scriptas, seu incisas in lapidibus, vel per instrumenta pro confinibus facta.
- 8 Confinia probantur per scripturam, si illi adhibita sit fides ab antiquo.
- 9 Confinia probantur ex enuntiatiis plurium instrumentorum, præsertim iunctis adminiculis.
- 10 Confines probantur per testes, quævis sint de auditu, & singulares, dummodo rationem reddant dicti sui.
- 11 Confines probantur per famam publicam, & antiquam.
- 12 Fama plenè probat antiquis.
- 13 Confines probantur per lapides antiquos pro terminis appositos.
- 14 Probationes exactæ necessariae non sunt in probandis confinibus antiquis.
- 15 Probationes plures imperfectæ, etiam diversi generis, si tendant ad eundem finem, coniunguntur ad faciendam plenam probationem.

C A P. Cùm causam. XIII.

- 1 Inis diocesum litigantium probatur per antiquos libros vel testes, famam, vel alia adminicula, & sic potest procedi in causa. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hof. Henric. Bald. Panorm. Buttr. Anch. Felin. Barbat. Dec. Mynsing. Aretin. Cuiac. Viuian. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 144. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 256. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2.
- 2 Collige ex text. quod in probandis antiquis confinibus admittuntur plures probationes imperfectæ ad constituendum unam perfectam, vt per Hieron. de Monte in tract. de finibus, c. 53. n. 2. & 4. Menoch. conf. 147. n. 48. Mascard. de probat. conclus. 43. n. 2. cum seqq. Card. Tusch. tom. 2. lit. C. concl. 700. Mench. ill. strum. q. c. 84. n. 17. Rota decif. 334. n. 1. apud Farin. p. 2. in recent. vbi censuit in probatione consilium, quæ est difficilis, attendi adminicula. Et ideo sufficere leuem probationem, licet non sit omnino plena, resoluant Hieron. de Monte d. tract. c. 50. n. 2. cum seqq. Paris. conf. 64. n. 24. & conf. 107. n. 7. & 8. vol. 1. probationes enim se se adiuvicem coadiuvant Buttr. in c. veniens il. 1. de testib. Anch. conf. 376. n. 4. Alex. conf. 53. n. 4. lib. 1. cum aliis per Rot. decif. 361. n. 2. post vol. 2. Farin.
- 3 Per libros antiquos.] Notatur ad hoc quod confines probantur per libros antiquos, vt per Duen. reg. 157. Socin. reg. 194. Callaneus in catalogo gloria m. d. p. 5. confid. 28. vers. unde, Gam. Lusit. decif. 337. Valasc. de

iure emphyt. quest. 9. num. 26. Mascard. de probation. concl. 396. Ioseph. Ludou. tom. 3. communium opinion. rit. de libris mercatorum, concl. vnic. vers. amplia 31. Cald. Pereira de emptione, & vendit. cap. 21. num. 20. etiam 4 historiarum, & chronicorum, si illis à maioribus nostris fides adhibita sit, Cassan. in catalogo gloria m. d. part. 10. confid. 46. ad finem, Guttier. pract. quest. lib. 3. quest. 13. num. 23. Menoch. conf. 378. num. 8. Mascard. concl. 105. num. 9. & concl. 396. num. 6. Historiæ enim 5 sunt scripturæ privatae, quæ ex antiquitate, & fama fidem assumere dicuntur, Mench. d. cap. 84. num. 16. ac proinde maximam fidem eis esse adhibendam tradunt Caputaq. decif. 190. p. 2. Xuar. allegat. 8. num. 21. Decian. conf. 21. num. 19. volum. 1. Baraion. in addit. ad Palat. in intradit. rub. de donat. num. 2. lit. A. Ioan. Garc. de nobil. t. gloss. 18. num. 18. Salgado de prolect. Regia tom. 1. p. 3. cap. 10. num. 28. & quod scriptoribus, atque historicis standum sit innuit text. in l. 1. ibi, à quibusdam scriptoribus traditum est, de offe. Præf. Prætor. Bart. in l. 1. num. 22. Alex. num. 34. Purpur. num. 152. & 156. qui loquitur in erectione Ecclesiæ, sequitur Rip. num. 73. ff. scriptum per. Guttier. pract. lib. 3. cap. 11. num. 13. Xuar. alleg. 8. num. 11. Verall. qui pariter loquitur in erectione Ecclesiæ, decif. 190. p. 2. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 893. num. 6. cum seqq. Rot. decif. 290. num. 7. post volum. 2. consil. 1. Farin. Vnde confines probantur ex tabulis geographicis, & mappis, Rot. in Clusina Postea Putcoli 14. Decembr. 618. coram bonæ memor. Buratto, inter eius impressas decif. 367. n. 1. Intellige si mappæ 6 sint factæ servatis servandis, alias parum, aut nihil probant. Rot. in nullius, seu Aprutina iurisdictionis 10. Martij 1624. coram bonæ memor. Dunogetto. Et lapides, seu columnas terminorum, quibus literæ incisæ sunt, probare confinia, tenent Mich. Grass. tom. 1. communium opin. lib. 3. tit. 26. num. 6. pag. 429. Kirchou. lib. 4. tit. 9. n. 188. pag. 498. Card. Tusch. d. concl. 700. num. 4. Menoch. conf. 21. num. 20. & conf. 12. num. 67. cum seqq. Valasc. d. q. 9. num. 28. Mascard. d. concl. 329. num. 10. Cald. Pereira de empt. cap. 21. num. 20. Antiquum enim probatur per literas scriptas, seu incisas in lapidibus Mascard. concl. 104. num. 10. & probatio ducta ab armis sculptis, vel affixis, vel depictis in monumentis, domibus, & capellis, attenditur Bald. conf. 310. lib. 5. quem sequitur Rot. in Cemen. locibus Iunij 1610. coram R. P. D. meo Pironano, & in Tole- 7 tana habitus 14. Martij 1625. coram R. P. D. Merlino, & ideo inscriptio in antiquis probat ius patronatus, Bart. in l. monumentorum, C. de relig. demib. Rip. in c. cum Ecclesia Surrina, num. 97. de causa poss. Purpur. in l. 1. num. 155. ff. si certum pet. Ferret. conf. 298. num. 9. Rot. in Muriens. Plebis, seu iurisdictionis, 21. Februarij 1625. coram R. P. D. meo Coccino Decano. Probantur etiam per instrumenta pro confinibus facta. Brunor. à Sole in locis communib. verbo, confinia, Mascard. conclus. 394. Cald. Pereira d. c. 21. n. 28.

Per scripturam, si illi sit adhibita fides ab antiquo, 8 probantur confinia, Mascard. conf. 399. Cald. Pereira d. c. 21. n. 19. Valasc. q. 9. n. 21. vbi n. 22. resoluit quod instrumenta facientia mentionem de confinibus enuntiatiue, veluti dicendo, quod vendita fuit talis domus, cui ab aquilone cohæret domus Titij & est in tali castro, vel territorio, non probant illa loca confinia esse eorum, quæ nominantur, nisi agatur de probandis finibus antiquis, de quo etiam Mascard. concl. 394. n. 1. Ex enuntiatiis verò plurium instru- 9 mentorum, præsertim iunctis adminiculis probantur confinia, Rota dec. 683. n. 4. in fine, apud Farin. p. 1. recent.

Nec non testes.] Confines probantur per testes, 10 quamvis

quamvis sint de auditu, Mascard. l. concl. 395. Farin. in prax. crimin. part. 2. quaest. 69. num. 120. Cald. Pereira d. cap. 1. num. 15. Hieron. de Monte d. tract. cap. 51. Roman. cap. 92 sub num. 1. vol. 4. quod absque dubio locum sibi vendicat in testibus, qui non simpliciter dicunt audivisse ab antiquis, sed expresse testantur audivisse ab eorum maioribus, quorum aliquos nominant Cranet. de antiquit. tempor. vers. viso de fama num. 12. Hieron. de Monte d. cap. 51 num. 9. Mascard. d. conclus. 394. num. 7. & quamvis sint singulares, Mascard. concl. 395. num. 31. & concl. 753. num. 49. dummodo rationem reddant dicti sui, Mascard. d. concl. 395. n. 3. & concl. 369. n. 24. Farin. d. p. 2. q. 70. num. 186.

Fama.] Notatur ad hoc quod confines probantur per famam publicam, & antiquam, ut per Ruin. conj. 92. num. 2. volum. 4. Hieron. de Monte de iuribus regundis, cap. 55. n. 10. & cap. 66. num. 1. Xoar. alleg. 6. num. 9. & 10. Grat. resp. 138. num. 11. volum. 1. Duen. reg. 299. vers. limit. 7. lal. in l. prator ait. §. prator. num. 25. ff. de edendo, Dec. in cap. 1. de appellat. ubi Franch. n. 10. idem Dec. in cap. veniens il. 1. num. 11. de testibus, Afflict. dec. 277. n. 2. Castad. dec. 2. de prob. n. 2. Tiraq. de iure primog. in prax. num. 103. Mascard. concl. 396. Mench. d. cap. 84. num. 16. Nam in factis antiquis fama plenè probat, Alex. conf. 4. num. 2. lib. 2. & conf. 16. num. 22. lib. 5. Mascard. concl. 103. n. 12. Mich. Grass. communium opinion. lib. 4. tit. 9. num. 212. cum seqq. Cald. Pereira d. cap. 217. num. 26. Mench. d. cap. 84. num. 15. Duen. reg. 299. limit. 7. Auendan de exequendis mand. p. 1. cap. 6. num. 6. Valalc. d. q. 6. num. 25. & 26. Gam. Lusit. dec. 290. num. 1. Stephan. Gratian. discept. fore. s. cap. 78. num. 35. & 36. Cald. Tufch. tom. 3. lit. F. concl. 66. a. num. 10. Farin. in praxi crim. quaest. 47. num. 106. & 117. Seraph. decis. 75. Sigism. Scacc. in tract. de iudic. causar. crimin. §. c. lib. 2. cap. 9. n. 106. Rot. dec. 171. n. 7. p. 1. divers. Intellige tamen in causis civilibus, quia in criminalibus fama nec plenam in antiquis, nec semiplenam in non antiquis probationem facit, ut per Lancel. Conrad. in prax. lib. 1. cap. 9. §. 2. de offi. Prator. in causis civil. in rub. dicta testium assumenda, in verbo de fama n. 54. vers. tertium, Mascard. de probat. concl. 754. ex num. 1. Farin. in praxi crimin. q. 47. sub limit. 2. ex n. 59. & conf. 127. n. 28. in fine lib. 2.

Nec contra resolutionem suprà positam, quod scilicet confines probentur per famam publicam & antiquam, obstat quod in hoc text. ibi, & quaecunque adminicula, &c. ultra famam alia adminicula desiderantur ad plenè probandum in rebus antiquis, quia responderetur in hoc text. requiri adminicula non copulative, sed distributive, cum dict. &, distributive aliquando recipiatur iuxta materiam de qua agitur, arg. text. in c. 2. ibi, te tuaque liberando, de homicid. Vel aliter & melius tentari potest in hoc text. non fieri mentionem de spatio centum annorum, nec de excessu memoriae hominum, propterea requiritur ad effectum ut fama plenè probare possit, & proinde dicendum videtur textum non agere de finibus, qui erant antiqui antiquitate requisita, propterea colligitur ex verbo testes, quo text. in presenti videtur, per quod significat diminutionem, de qua erat dubitatio per testes scientes, vel videntes probari posse.

In gloss. Per libros, 1. ibi, item creditur instrumento productio ex archivo publico, &c. Notatur ad hoc quod scripturae repertae in archino probant, quamvis requisitas non habeant solemnitates, ut per Marfil. in rub. C. de probat. num. 293. Ranchin. p. 4. concl. 174. Vezin. tom. 1. communium opin. lib. 4. tit. 11. num. 104. p. 372. & Bellacomb. num. 229. pag. 585. & Soar.

n. 308. pag. 586. Ioseph. Ludon. Pers. dec. 105. ex n. 19. Valalc. de iure emphyt. q. 9. n. 26. vers. n. r. u. & numeris seqq. Mascard. de probat. concl. 111. n. 9. & 10. & concl. 711. n. 61. & concl. 973. n. 50. Ozal. Pedem. decis. 69. ex n. 1. Caputaq. decis. 3. n. 10. p. 2. Anton. Port. inter consilia Farin. lib. 2. conf. 189. n. 11. Alexand. Trentacing. var. resol. lib. 2. tit. de fide instrum. resol. 8. Quarant. in sum. Bullarij, verbo Archinus. Farin. conf. 158. num. 11. & conf. 164. n. 14. lib. 2. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 3. c. 582. Sebast. Guazin. in tract. de pace, q. 23. p. 1. num. 16. Buccaron. de different. inter iudicia civilia & criminal. differ. 54. num. 2. ubi ex num. 5. post Anton. Gabr. commun. lib. 1. tit. de probat. concl. 5. n. 15. Mascard. de probat. concl. 975. num. 54. hoc intelligit procedere quoties agitur de probando aliquo negotio civili, siue ad civilem causam pertinente, secus verò si ageretur de negotio criminali, vel de aliquem criminaliter condemnando, quia isto casu praedictis scripturis etiam in publico archivo repertis non est fides adhibenda.

In ead. gloss. ibi, item si reperitur scriptura in aliqua columna, vel lapide, &c. Notatur ad hoc quod confines probantur per lapides antiquos pro criminis apponi solitos, ut per Mascard. concl. 400. Cald. Pereira d. c. 2. n. 20. & 21. ubi n. 23. quod etiam probantur per privilegia antiqua, & n. 29. quod etiam probantur per custodiam locorum.

In gloss. Testes, 2. Notatur ad hoc quod in probandis finibus antiquis non sunt omnino necessariae exactae probationes, ut per Menoch. conf. 147. a. num. 1.

In gloss. Adminicula Notatur ad hoc quod plures imperfectae probationes etiam diversi generis si tendant ad eundem finem coniunguntur ad faciendam plenam probationem, ut per Farin. p. 4. conf. 70. n. 67. latè Anton. Gabr. commun. lib. 1. tit. de probat. concl. 1. Menoch. de praesumpt. lib. 1. praef. 41. ex num. 1. Seraph. decis. 276. Intellige in civilibus, nam in criminalibus imperfectae probationes diversi generis non coniunguntur, ut plenè probent, & ad condemnandum sufficiant, ut per Gabr. d. concl. 1. n. 23. Boff. in prax. crimin. tit. de convict. n. 23. Clar. §. fin. q. 63. vers. tu scis, Penia in direct. inquiriur. p. 3. q. 72. pag. 616. vers. quod si cum teste singulari adis fama de crimine, & pag. 616. vers. primum quia, Farinac. in praxi crimin. q. 86. n. 3. & n. 71. & conf. 182. n. 2. lib. 2. nisi essemus in criminalibus pecuniariis, quia tunc imperfectae probationes diversi generis iunguntur, secundum Gabr. d. concl. 1. n. 16. & 26. Clar. d. q. 63. vers. tu scis, Menoch. d. praef. 41. n. 8. & seqq.

S V M M A R I U M.

- 1 Matrone reprobari possunt per quas virginias probatur.
- 2 Restitutio uxoris nondum cognita denegatur viro.
- 3 Matrone debent esse artis perita, honesta, & bona fame.
- 4 Virginitas probetur, remissione.
- 5 Matrone ut legitime de femina virginitate depellant, non satis est, ut illius, verenda oculis perspiciant.
- 6 Castitas pretiosissima omnium.

C A P. Causam matrimonij. XIV.

Matronae, quae in causa matrimonij separandi attestatae sunt puellam esse virginem, possunt reprobari

reprobari à viro per alias probationes, quæ sunt recipiendæ, & per nouas matronas est expediendum de virginitate, & interim puella haberi debet in loco tuto ne patiatur violentiam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anchar. Host. Bald. Butr. Felin. Henric. Barbat. Dec. Mynsing. Aretin. Cujac. Viu. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 145. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 256. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2.

2 Probat hic text. viro denegari restitutionem vxoris nondum cognitæ, & iuberi eam in monasterio depositam esse donec eam minime cognitam esse probetur, vt per Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 112. n. 6. & 8.

3 *Honestas matronas, prouid. &c.* Notatur ad hoc quod matronæ debent esse artis potitæ, honestæ, ac bonæ famæ, non leues ac viles, ne modico pretio subornatæ falsò deponant, vt per Sanch. d. lib. 7. disp. 113. d. n. 1.

4 *Signa virginitatis.* Qualiter probetur virginitas, vide Perez in rubr. tit. 15. gloss. 1. pag. 279. lib. 8. Ordinum.

5 *Quia sapè manus fallit.* Notatur ad hoc, quod vt matronæ legitimè deponant de femine virginitate, non satis est, vt illius verenda oculis perspiciant, atque sufficienter, & sagaciter tangant manibus, vt per Fulu. Pacian. de probat. lib. 2. cap. 1. num. 17. Sanch. d. disp. 113. num. 10. vbi à n. 1. per hunc text. resoluit ceteris paribus magis esse habendam fidem testificantibus virum esse potentem, quam dicentibus frigidum.

6 *Virginitatis priuilegio.* De priuilegiis virginitatis, eiusque laudibus, vide D. Thom. 2. 2. q. 152. Scot. lib. 4. sent. disp. 29. q. 6. art. 2. Pelag. de plantu Ecclesie, lib. 2. cap. 8. Illud autem non est paripendendum, quod in tantæ virtutis præmium particulares vitas prorogare dignatus est Deus, vt auctor vitæ, & mortis cognoscatur, S. Ioan. cap. 1. nam eo David Episcopus Scotus vixit vltra annum 170. vt tradit Olaus lib. 4. cap. 4. & Senerus in virginitatis, & sanctitatis meritum vixit ad annum 300. vt tradit Petr. Natal. in eius vita, potest enim natura, & arte mors retardari, non tamen vitari. Franc. Valles. lib. 6. controuers. cap. 1. Et de priuilegiis honestatis ex professo egit Conlustinus noster Bened. Egid. Nam castitas pretiosissima omnium, maximæque possessio, vt ait Magnus Basil. lib. de virginitate, & dignitas magna, quia hominem Deo simillimum facit. Ego ipse de officio & potest. Episc. p. 1. tit. 2. gloss. 8. n. 9. vbi per totam illam glossam plura de castitate dixi, quibus addo D. Th. 2. 2. q. 151. art. 1. cum seqq. Less. de iustit. lib. 4. c. 2. dub. 13. Illustr. D. meus Roder. Cunha in comm. ad cap. de iis 5. n. 4. dist. 18. Riberam & Blasum Viegas super illud Apocal. 4. Virgines enim sunt, & sequuntur agnum quocunque vent.

SUMMARIVM.

- 1 Acta etiam litis ordinatoria facta coram primis iudicibus fidem faciunt coram secundis.
- 2 Acta originalia quæ dicantur, ostenduntur.
- 3 Acta apud quem iudicem remanere debeant, ostenduntur.
- 4 Acta processus, & attestaciones habita apud vnum iudicem fidem faciunt apud alium successorem.
- 5 Confessio litigantium admittitur in probando contestationem præcessisse.
- 6 Probationes post publicatas semel attestaciones iterum recipi possunt, vbi priores non extant.

Tom. I.

7 Tractare, & tractatus multipliciter in iure dicitur.

CAP. Cùm bonæ. XV. & fin.

Gregor. IX.

Acta originalia, quæ remanserunt apud primos indices, habent vim si transferantur ad secundos indices, & si non habent, accipiantur de nouo probationes. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Panorm. Host. Bald. Butr. Barbat. Decian. Mynsing. Aretin. Felin. Cujac. Viuian. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 145. Alagona in compend. iuris Canonici, pag. 256. remissive Calal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2.

Acta originalia. Quæ sint acta originalia explicant gloss. & Doctores in l. 2. ff. de fide instrum. & in cap. 1. illo tit. omnes per text. ibi, verbo, originalia, in cap. quoniam contra, supra hoc tit. post alios Couarr. pract. cap. 19. à princ. vbi ex communi resoluit originale in proposito appellari publicam scripturam, quasi origo sit ipsius actus, & omnium exemplarium, quæ deduci, & adduci debent, licet aliquando originalia dicantur ea, quæ authentica sunt, iuxta communem in d. cap. 1. & in d. l. 2. tradit idem Couarr. dicto loco, vbi in sequentibus numeris explicat an, & quando hæc originalia differant à protocollis, de quibus in auth. de tabellionibus, §. vlt. vbi gloss. & Doctores.

Apud priores indices remansisse. Ergo apud indices acta manere debent, vt per Boët. decis. 15. num. 4. & 15. Sed dubium facit quod talia acta originalia necessariò remanere debent apud notarium, qui eadem scripsit, ad quem recurrendum est super his, de quibus dubium, vel controuersia fuerit, cap. quoniam contra, vers. & omnia, sup. hoc tit. ibi, ita quod originalia penes scriptores remaneant, vbi notant Doctores, vt per Felin. not. 7. Bero. n. 51. tradit Couarr. d. c. 19. n. 2. vers. de his. Cui difficultati non satisfacit gloss. 1. hic, dum sentit alternativè, vel apud notarium, vel apud iudicem posse originalia remanere, siquidem repugnant verba d. cap. quoniam, vnde inter alios intellectus, de quibus per Bero. d. num. 52. communiter receptum est cum Ioan. Andr. in d. cap. quoniam contra, quem alij sequuntur ibi, Abb. Felin. & omnes hic, communis ex Boët. d. n. 4. prædictum cap. quoniam, cum similibus procedere attento iure: at verò hic referri factum, quia scilicet de facto potius, quam de iure remanserant acta originalia apud priores indices, id quod non approbat is text. quippe qui supposita ea facti contingentia explicat quid agendum sit, & qualiter eadem acta remitti debeant ad alios iudices. Vnde cum Papa principaliter non decidat apud quem originalia remanere debeant, vtique in eo, quod refert apud iudicem remansisse, supponendi sunt termini in quibus id iure fieri potuit, veluti quia pendente lite index acta retinebat, vt eadem examinaret, & super dubio aliquo interloqueretur, & pronuntiaret. Notabis ex hoc text. iuxta communem intellectum quod licet acta originalia non reperiantur apud notarium, qui attento iure eadem reservare debet, sed apud alium ad quem iure communi non pertinet, adhuc fidem faciunt, ex Abb. Aretin. Felin. & alijs hic, tradit Ang. per text. ibi in l. qua, §. vlt. vbi Alex. & alij, ff. de edendo.

Ad nostram praesentiam remittatis. Ergo acta processus, & attestaciones habitae apud unum iudicem, fidem faciunt apud alium successorem, qui de eadem causa cognoscit, ut hic notant omnes, text. ubi gloss. & communis in cap. causam, que 11. de testib. l. moreno 6c. ubi gloss. & communis, ff. de iudic. post alios Menoch. de arbit. q. 33. à n. 8. Decis. Pedem. 1. num. vlt. Mascard. de probat. concl. 33. à princ.

Utrum autem attestaciones receptae in iudicio incompetenti alij competenti in quo ab eisdem partibus litigatur, remittantur, & faciant fidem, dubium est non contentendum. Partem affirmatiuam sustinere videtur Bald. in l. i. col. fin. ff. de feriis, Decian. n. 9. & 10. & in cap. ar. si clerici, de iudic. refert alios Mascard. de probat. conclus. 13. num. 24. Pro quibus facit primò, quia iudicium saeculare respectu clerici dicitur iudicium incompetens, probat text. in cap. 2. & in cap. si diligenti, de foro comp. & tamen a testationes in iudicio saeculari contra clericum, receptae contra eundem in iudicio Ecclesiastico admittuntur, & faciunt fidem, ut videtur probare text. in cap. multi 2. quæst. 1. vers. nos vero, ibi, sine saeculari, &c. Facit secundò, quia si praedictae attestaciones in iudicio competenti non admitterentur, non fieret aliquo modo condemnatio, arg. text. in cap. ar. si clerici, in princip. de iudic. constat autem per tales attestaciones fieri condemnationem per iudicem competentem, ut videtur probare text. ubi DD. communiter in cap. ultim. de restit. spoliat. & in cap. 1. de accusation. in 6. ergo, &c.

Contrariam tamen sententiam obseruat communis, ut per Clar. 6. fin. quæst. 36. num. 49. Mascard. ubi supra num. 21. Pro qua facit, quia ubi iudex incompetens est, statim redditur nullum iudicium illius, ex reg. l. 1. & 2. C. si à non competenti iudice, constat autem attestaciones, & acta gesta nulliter in iudicio nullo nullam fidem efficere, iuxta resoluta per DD. in d. cap. ar. si clerici, facit decisio text. in l. pen. ff. si certum per.

Ego verò resoluendum puto attestaciones eatenus fidem facere & probationem in alio iudicio, quatenus in iudicio omnino, vel ex partium consensu competenti recipiuntur, quae verò apud iudicem omnino incompetentem & prohibitum recipiuntur, nullam fidem efficere, nec esse admittenda in alio iudicio competenti, constat namque praedictas attestaciones eatenus fidem facere, quatenus valida sunt, arg. text. in l. 4. §. condemnatum, ff. de re iudic. Unde cum valeant attestaciones, quae recipiuntur in iudicio competenti, vel ex se, vel ex partium prorogatione, minimè verò illae, quae sunt receptae in iudicio omnino incompetenti, & improxogabili, iuxta text. in d. cap. ar. si clerici, meritò effectum est ut illae faciant fidem, minimè verò istae, quae in tali iudicio recipiuntur. Accedit quòd testes ad faciendam fidem, oportet ut iudiciales sint, qui quidem tales efficiuntur si respectu illius iudicij recipiens propriè & verè iudex sit in illa causa, de qua agitur, iuxta text. in cap. forus, de verbor. signif. ac proinde cum solum dato iudice competenti simpliciter, vel ex partium prorogatione propriè, & verè iudex esse dicatur, & iudicium sufficiens existat, minimè verò si incompetens omnino proponatur, meritò dicendum est respectu illius attestaciones receptas fidem facere, non vero respectu istius si in hoc fuerint receptae.

Qua retenta explicatione non obstant supra adducta pro prima sententia. Ad primum enim de text. in d. cap. multi, responderetur text. illum esse reducendum ad terminos habiles, itavt loquatur de cleri-

co conuicto in iudicio saeculari competenti, & legitimo respectu ipsius clerici, conuicti; sic aliàs sententia prolata à iudice saeculari, ubi ad illum spectat cognitio, parit exceptionem rei indicatae, si opponatur apud Ecclesiasticum iudicem, iuxta text. in cap. fin. de exception. in sexto. Ad secundum satisfit si dicatur illa in d. cap. fin. & in d. cap. 1. procedere in illis casibus, in quibus iudicium non est nullum ex defectu competentiae, sed ex alio longè diuerso, qui totaliter non annullat attestaciones receptas, prout eleganter considerat Valasc. consil. 65. n. 3. vers. illud.

Cum non reuocetur in dubium, &c.] Ergo in probatione do contestationem praecessisse admittitur litigantium confessio, ut notant Abb. num. 4. Bald. Aretin. Felin. Dec. & omnes hie, idem Felin. in cap. de causis, n. 6. & in cap. cum causam, n. 19. sup. hoc tit. Boet. decis. 15. n. 5. Roman. sing. 23.

Recipiatis partis probationes.] Quae etiam post receptas, & publicatas semel attestaciones iterum recipi possunt, ubi priores non extant, & diligenter quaesitae non inueniuntur, ut satis probat hic text. ex quo ita notant Doctores sic intelligentes gloss. 3. hic, rescluit post multos Gabr. lib. comm. tit. de testib. concl. 21. num. 75.

Tractatum.] Quamvis tractare, & tractatus in iure multipliciter dicatur, ut latè Rebuff. in l. Marcellus, ff. de verb. signif. nihilominus hic, & passim alibi, proprie loquendo tractatus importat colloquium, vel discussionem, per quam de re aliqua ante ultimam illius conclusionem agitur, ut notant Felin. & Dec. hic in fine, Tiraq. de retract. lig. ad fin. cit. n. 31. Menoch. de arbit. casu 470. à princ. Rebuff. d. loco.

In gloss. De compositione, fin. ibi, ad quam iudices primò dare debent operam. Intellige ex honestate suadendo, & exhortando non vero cogendo, cap. ult. ibi, poteris, ubi gloss. & Doctores, de transact. auth. ut litigantes iurent, §. ubi ibi, cogere, &c. Duen. reg. 30. Padil. in rubr. C. de transact. à n. 9. Molin. de primog. lib. 4. c. 8. n. 40. limitantes non tantum in supremo Principe, iuxta cap. cum inter 16 in prin. de elect. ibi, ad componendum coegit, quem ad id notant multi, ut per Padil. d. loco à n. 11. verum etiam in inferiore, ubi partes diu litigant, siquidem eas ad componendum potest iudex compellere, obseruant plerique, ut per Felin. Padil. n. 14. Molin. d. loco, Perez l. 1. gloss. 2. cit. 8. lib. 2. Ordinan.

De Testibus, & attestacionibus.

TIT. XX.

SVM MARIVM.

- 1 Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.
- 2 Testium materiam qui Doctores tractant, citantur.
- 3 Testis duplex est, alius interior, alius exterior.
- 4 Testis interior dicitur ille, qui de rebus interioribus deponere potest.
- 5 Testis exterior appellatur ille, qui de rebus exterioribus per aliquem sensum corporeum deponit.
- 6 Testis desinitur ut sit legitimus probator super statum causae alterius adductus.
- 7 Attestatio desinitur ut sit legitima probatio facta per vocem illius, qui super statum causae alterius adducitur.

8 Attestatio